Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Газета 1918 йил 21 июндан чиқа бошлаган

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети ва Министрлар Советининг органи

№ 269 (20. 237) • 1988 йил 20 ноябрь • якшанба

Баҳоси 4 тийин.

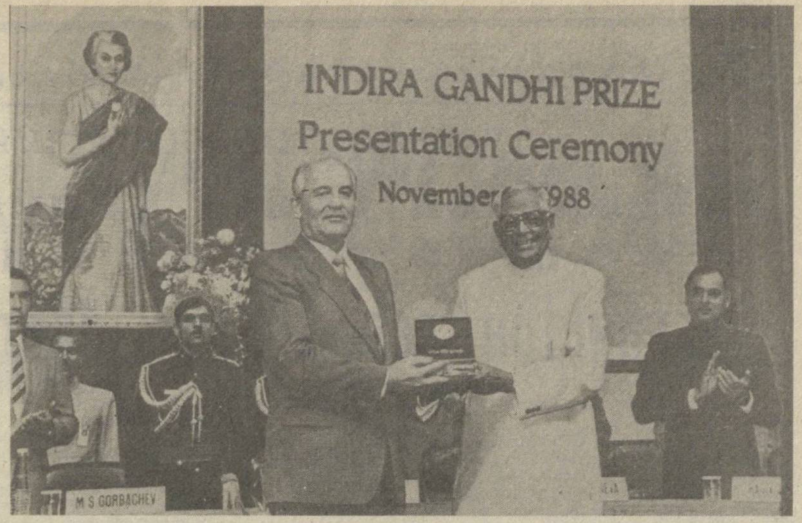

Суратда: М. С. Горбачевга И. Ганди номидаги мукофотни топшириш пайти.
(ТАСС — ЎзТАГ телефотоси).

М. С. ГОРБАЧЕВ ВИЗИТИ ДАВОМ ЭТМОҚДА

ДЕҲЛИ, 19 ноябрь. (ТАСС махсус мухбирлари). КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси М. С. Горбачев бугун ҳиндистонликлар учун азиз кишилар — Махатма Ганди, Жавоҳарлал Неру, Индира Ганди номлари билан боғлиқ бўлган жойларни зиёрат қилди.

Совет раҳбари жасад куйдирилган жойлардаги ёдгорликларга гулчамбар қўйди. М. С. Горбачев гулчамбарлар ленталарига ва фахрий меҳмонлар китобига битган сатрларда Ҳиндистоннинг миллий озодлигига ва мустақил мамлакатни барпо этишга, Совет-Ҳиндистон дўстлигини мустаҳкамлашга беқиёс ҳисса қўшган буюк арбоблари хотирасига чуқур ҳурмат сўзлари ифодаланган.

Э. А. Шеварднадзе, В. М. Каменцев, Р. Н. Нишонов, В. Г. Захаров ва бошқа расмий кишилар М. С. Горбачев билан бирга бўлдилар.

* * *

М. С. Горбачев Деҳлидаги бундан уч ярим асрча муқаддам барпо этилган улуғвор сарой — қалъа — Қизил қалъани ҳам бориб кўрди. У Ҳиндистон халқи архитектураси ва санъати ҳақиқий дурдонасини сақлаб қолган Ҳиндистон тарихининг нодир ёдгорликларидан биридир.

1947 йилда ҳукуматнинг биринчи раҳбари Ж. Неру мана шу қадимий қалъа устида давлат байроғини кўтарган ва мустақилликни эълон қилган эди, бу эса Ҳиндистон тарихида янги давр, миллий тикланиш даври бошланганлигидан дарак берди.

М. С. Горбачев совет телевидениеси вакилларининг бу ерда кўрганларидан, шунингдек Ҳиндистон раҳбарлари билан бўлиб ўтган учрашувлардан олган таассуротлари ҳақидаги саволига жавоб қайтарди. М. С. Горбачев бундай деди:

Ҳиндистон билан муносабатларимиз ҳамда биз олиб бораётган музокаралар моҳияти тўғрисида бир-икки оғиз сўз билан гапириш осон эмас. Шунга қарамай, мен айтишим мумкинки, бизнинг муносабатларимиз — сиёсий мулоқот, катта жаҳон сиёсати масалаларига ёндашувларни муҳокама қилиш ва ишлаб чиқишда баҳамжиҳат ҳаракат қилиш соҳасида янги даражага кўтарилмоқда. Бизнинг муносабатларимиз иқтисодий ҳамкорлик соҳасида ҳам бошқача жўшқин тус олди: эндиликда биз янги формаларга, шунчаки савдо қилишгагина эмас, биргаликдаги корхоналар барпо этишга, кооперацияга ҳам ўтмоқдамиз. Айни вақтда ана шу янги формалар экономиканинг ғоят муҳим соҳаларига тааллуқлидир. Жиддий ҳужжатлар имзоланади.

Лекин муносабатларнинг ҳозирги босқичи учун жуда кенг миқёсда инсоний мулоқотларга ўтиш айниқса муҳим ва қимматлидир, — менимча, бу ана шу муносабатларнинг энг яхши томонларини характерлаб беради. Бу ерда ҳам Октябрь революциясининг 70 йиллигига, ҳам Ҳиндистон озодлиги эълон қилинганлигининг 40 йиллигига бағишланган санъат фестиваллари бўлиб ўтди, худди шу ерда, Қизил қалъада Жавоҳарлал Неру Ҳиндистон озод бўлганлигини эълон қилган эди. Фестиваллар чинакам дўстлик намойишига, икки халқ ўртасидаги самимий ошкораликка айланди. Фестивалларни бугун ёпишга тўғри келаётганидан афсусланяпмиз. Лекин мен айтишим керак: бу шундай воқеаки, у жаҳон практикасида, халқлар ўртасидаги алоқалар доирасида сира бўлмаган эди.

Иккала давлатда илғор йўналишда катта ўзгаришлар бўлмоқда. Иккала давлат жаҳоншумул муаммоларни ҳал этишга жуда катта ҳисса қўшмоқда. Бизнинг давлатларимиз турли системаларга мансуб, лекин улар муваффақиятли ҳамкорлик қилмоқда. Энг асосий қадрият, менимча, ана шундан иборат. Бу келгусида халқлар ва давлатлар ўртасидаги муносабатларни қандай йўлга қўйиш намунасидир. Мен Совет Иттифоқининг ҳозирги раҳбарияти халқларимизнинг мадади билан ўз дўстлари билан биргаликда ҳозирги ва келгуси авлодлар бахт-саодати йўлида Совет—Ҳиндистон дўстлигини ривожлантиришга ҳисса қўшаётганлигидан, бу қудратли дўстлик дарахти юксалиб, мустаҳкамланиб бораётганлигидан жуда бахтиёрман.

М. С. Горбачев Рейтер агентлигининг Эстонияда нималар юз бермоқда, деган саволига ҳам жавоб қайтарди

Бутун мамлакатда бўлгани каби Эстонияда ҳам қайта қуриш бўлмоқда, деди у. Мамлакатимизда кўп нарсалар, экономикага тааллуқли нарсалар ҳам, бошқа соҳага тааллуқли нарсалар ҳам мушоҳада қилинмоқда. Хусусан сиёсий жараён, демократия, ошкоралик идрок этилмоқда. Иттифоқнинг келажаги тўғрисида, миллатлараро муносабатларда тўпланиб қолган муаммоларни ҳал этишга ёндашувлар ҳақида ҳозир жуда кўп мунозара бўлмоқда. Энг муҳими эса, марказ билан республикаларни уйғунлаштириш масаласи турибди. Ана шу масалаларни ҳал этиш чоғида биз камида учта босқични босиб ўтишимиз лозим бўлади.

Ҳозир биз марказ билан шуғулланяпмиз. Мамлакат кучли марказга муҳтож, лекин у икир-чикирлардан ҳоли бўлиши лозим.

Кейинги босқичда иттифоқдош республикалар, автоном республикалар, автоном областлар статуси тўғрисидаги масала турипти. Бу масала диққат билан ўрганишни ва ҳал этишни талаб қилади. Шу сабабли биз ана шу масалага бағишлаб КПСС Марказий Комитетининг Пленумини ўтказишга аҳд қилдик ва ҳозир унга тайёргарлик кўрмоқдамиз. Ҳозир жуда кўп таклифлар тушмоқда.

Бундан кейингиси — учинчи босқич. Унда маҳаллий Советлар масалалари ҳал этилади. Маҳаллий ўзини-ўзи бошқариш тўғрисида қонун қабул қилинади. Куни кеча СССР Министрлар Советининг Раиси ўртоқ Н. И. Рижков барча республикаларнинг вакилларини тўплади. Регионал хўжалик ҳисоби масалаларини муҳокама қилишди.

Эстониядаги ўртоқларни биз аллақачондан буён ташаббусни ривожлантириш масалаларида дастлабки ишларга жалб қилмоқдамиз. Эстония билан Грузияга дастлабкилар қаторида агросаноат масалаларини пишиқтиришни топширган эдик. Ҳозир эса уларда марказ билан республикаларнинг муносабатлари жуда қизғин муҳокама қилинди. У ерда эстон ўртоқларимизни ташвишга солаётган жиҳатлар кўп. Ҳар ҳолда мен ишлаб чиқарувчи кучларни жойлаштиришда хатоларга йўл қўйилганлиги ва бу хатолар натижасида муайян миграция жараёнлари юз берганлиги, бу жараёнлар маҳаллий туб аҳолини ташвишга солганлигига қўшилиш керак, деб ўйлайман.

Ҳозир, барча муаммоларни муҳокама қилишни демократиялаш жараёни доирасида шундай нуқтаи назарлар ҳам борки, мен уларни қабул қилмаган бўлардим: улар амалий тусда эмас. Эҳтимол улар матбуот учун маъқул келар, ҳаёт учун эса унчалик маъқул бўлмайди. Ҳаммасини муҳокама қиламиз. Бутуниттифоқ вакилларининг иштирокида муҳокама қиламиз. Шошилмаймиз. Менимча, бу масалалар ечимини топамиз, жумладан, у ёки бу республикани ташвишга солаётган масалаларни ҳам тўғри ҳал этамиз, деб ўйлайман. Ҳаммасини эътибор билан ўрганиш лозим. Ҳамма нарса ўз жойига тушади, деб ўйлайман. Кўп одамларда амалий таклифлар мавжуд, лекин ҳис-туйғуларга асосланган таклифлар ҳам бор, деб ҳисоблайман. Бу эса жамиятда турли фикрларни келтириб чиқармоқда. Аммо бу демократия жараёни. Ҳамма нарсани кўнгилдагидек ҳал қиламиз, деб умид қиламан.

* * *

Бугун Ҳиндистон пойтахтидаги энг катта Вигьян Бхаван (Фан саройи) залида Ҳиндистон ҳукумати аъзолари, парламент аъзолари, республиканинг таниқли сиёсат ва жамоат арбоблари ҳузурида КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси М. С. Горбачевга 1987 йил учун Индира Ганди номидаги мукофот топширилди. Кенг ваколатли халқаро жюри қарори билан бу мукофот ҳар йили халқаро тинчлик ва кескинликни юмшатиш, планета халқлари ўртасида тенглик, яхши ният ва уйғунликни мустаҳкамлаш ишига қўшган ҳиссаси учун айрим кишиларга ёки ташкилотларга берилади. Жюри қарорида таъкидланганидек, М. С. Горбачев бу мукофотга унинг «Ядровий қуролсизланишнинг ижобий ва реал жараёнини бошлаб берган дадил ва ижодий таклифларини тан олиш белгиси сифатида ҳамда ядро қуролидан, зўравонликдан ҳоли бўлган дунёни тасаввур эта олгани учун» муяссар бўлган.

Анъанага мувофиқ, бу мукофот Индира Ганди туғилган кунда — 19 ноябрда топширилади.

Тантанали маросимда Ҳиндистон Бош министри Р. Ганди, Индира Ганди номли ёдгорлик фонди халқаро жюрисининг раиси, Ҳиндистон вице-президенти Ш. Д. Шарма, Ҳиндистон Президенти Р. Венкатараман нутқ сўзладилар.

Р. Венкатараман М. С. Горбачевга лауреат дипломини ва эсдалик нишонини топширди.

М. С. Горбачев жавоб нутқи сўзлади.

Тантанали маросимда КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, СССР ташқи ишлар министри Э. А. Шеварднадзе ҳам нутқ сўзлади.

СССР ва Ҳиндистоннинг Давлат гимнлари ижро этилди

* * *

«Фестиваль қалбимизда сақланиб қолади»—Совет ва Ҳиндистон санъат усталарининг бугунги якунловчи концерти шундай деб аталган эди, ушбу концерт кўҳна Ҳиндистон заминидаги совет маданияти байрамининг тантанали якуни бўлди.

Байрамнинг ёпилиш маросими Ҳиндистон пойтахтининг энг замонавий спорт комплексларидан бири бўлган Жамна дарёси бўйида шаҳарнинг эски ва янги қисмлари чегарасида жойлашган Индира Ганди номли усти ёпиқ стадионда бўлди.

Маҳаллий вақт билан соат 17 дан 30 минут ўтди... М. С. Горбачев ва сафарда унга ҳамроҳ бўлган расмий кишилар стадионга кириб келишади. Ҳукумат ложасига кираверишда уларни Ҳиндистон Республикаси Президенти Р. Венкатараман, Ҳиндистон Бош министри Р. Ганди, вице-президент Ш. Д. Шарма рафиқалари билан кутиб олдилар.

Р. Венкатараман ва М. С. Горбачев нутқ сўзладилар.

СССР ва Ҳиндистон гимнлари янгради.

Байрам давом этмоқда. Иттифоқдош республикалар вакиллари даврасидан чиқиб келган «Березка» ансамбли марказий саҳнага кўтарилади. Саҳнанинг икки чеккасидан, худди ер остидан чиққандек «Вологда гул тўрлари»нинг қордек оппоқ декарацияси пайдо бўлади.

Минбардагилар муз саҳнига чиққан ўргатилган айиқларни табассум билан кутиб оладилар. Гарчи улар бесўнақай кўринишса ҳам, конькида дадил туришибди, ҳатто айланиб учишмоқда. «Рус қиши» қувноқ рақси томоша қатнашчиларини ғоят завқлантирди. Бу рақс программанинг ана шу қисмининг якуни бўлди.

Маълумки, икки фестиваль Ҳиндистон ва Совет Иттифоқи халқлари тарихидаги икки шонли сана — Улуғ Октябрнинг 70 йиллиги ва Ҳиндистон мустақиллигининг 40 йиллигига бағишлангандир. Экранда тарихий кинолавҳалар пайдо бўлади. Октябрь, Ленин, революцион Петроград, афсонавий «Аврора» крейсери... Прожектор нури саҳнани тутиб кетган қизғиш тутунни шамширдек ёриб ўтади... «17-йилги Октябрь» қўшиғи янграйди (А. Пахмутова музикаси, И. Кобзон ижро этмоқда). Шундан кейин катта саҳнада Ленинграддаги Киров номли театр ижросида «Революция байроғи» балет композицияси томошабинларга кўрсатилди. Октябрь мавзуининг тантанаси сифатида экранда Деҳлида фестиваль кунлари очилган В. И. Ленин ҳайкали тасвири кўринди. «Ленин сингари руҳият даҳолари умрини бахш этган идеал самарасиз бўлмайди», — Махатма Гандининг ана шу сўзлари янграйди.

Марказий саҳнага СССР халқ артисти С. Ротару чиқади. У она ер табиатининг гўзалликлари ҳақида қўшиқ айтаётганида, муз устидаги балет артистлари «гуллар рақсини» ижро этдилар. С. Ротару ҳамиша қувноқ ва шўх цирк тўғрисидаги ашуласини ҳам айтди. Шу ўринда фестиваль вақтида совет цирки томошабинлар эҳтиромига сазовор бўлганини айтиб ўтишимиз керак. Бугун ҳам томошабинлар артистларни қарсаклар билан кутиб олдилар.

Ана шундай миқёсдаги ярмарка ва фестиваль бизнинг биргаликдаги байрамларимизнинг ажойиб, умидбахш дебочасидир... Байрам сайли «Биз фестивалда дўстлашдик» томошаси билан якунланди. Ана шу улкан томошанинг барча қатнашчилари саҳна олдига чиқадилар. Кумуш фанфаралар уч марта янгради. Фестивалнинг ёпилиши чоғида «Деҳли — Москва» яна учрашгунча хайр!» қўшиғи айтилди. Бу қўшиқни спектаклнинг барча қатнашчилари куйладилар. Экранда фестиваллар шарафига байрам салюти ва мушакбозлиги тасвири кўринди.

Фестиваль тугади, аммо биз ҳинд дўстларимиз билан хайрлашаётганимиз йўқ. «Яна учрашгунча», демоқдамиз.

М. С. ГОРБАЧЕВнинг Р. ГАНДИ билан иккинчи суҳбати

ДЕҲЛИ, 19 ноябрь. (ТАСС). Бугун М. С. Горбачев Ҳиндистон Бош министри Ражив Ганди билан иккинчи марта яккама-якка суҳбатлашди. Суҳбатдошлар делегациялар ўртасида бўлиб ўтган музокараларнинг баъзи иқтисодий жиҳатлари хусусида қисқача фикрлашиб олганларидан кейин ҳозирги замон жаҳон тараққиётининг муаммолари тўғрисида кечаги суҳбатни давом эттирдилар.

Жаҳондаги интеграция жараёнлари, уларнинг турли шакли ва мақсадлари, уларга СССР билан Ҳиндистоннинг муносабатлари суҳбатнинг асосий мавзуси бўлди. Деҳли декларацияси ғояларини халқаро сиёсатга янада жорий этишнинг омили бўлган Совет — Ҳиндистон алоқаларига доир масалалар ана шу нуқтаи назардан кўриб чиқилди.

Суҳбатлар давом эттирилади.

Ўзбекистон ССР Олий Советининг мажлислари тўғрисида

ИНФОРМАЦИОН БИЛДИРИШ

19 ноябрь куни ўн биринчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Советининг IX сессияси ўз ишини давом эттирди.

Республиканинг иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг 1989 йилги Давлат плани тўғрисида ҳамда Ўзбекистон ССРни иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг 1988 йилги Давлат плани қандай бажарилаётгани ҳақида, Ўзбекистон ССРнинг 1989 йилги Давлат бюджети ҳақида ҳамда Ўзбекистон ССРнинг 1987 йилги Давлат бюджетининг ижроси тўғрисидаги масалаларни муҳокама қилишда депутатлардан **Ю. П. Литвиненко** (458-Ленин сайлов округи), **И. А. Азаматов** (47-Шумилов сайлов округи), **Е. А. Маршалов** (22-Темир йўл сайлов округи) қатнашдилар.

Докладчилар — Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари, республика Госплани раиси депутат **И. И. Искандаров** ва Ўзбекистон ССР молия министри депутат **Й. И. Маматисаев** якунловчи нутқ сўзладилар.

Депутатларнинг пахта тайёрлаш планини тузишга тааллуқли саволларига Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Раиси **Ғ. Ҳ. Қодиров** жавоб берди.

Олий Совет «Ўзбекистон ССРни иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг 1989 йилги Давлат плани тўғрисида» Қонун, «Ўзбекистон ССРни иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг 1988 йилги Давлат плани қандай бажарилаётгани тўғрисида» қарор қабул қилди.

Республика Олий Совети «Ўзбекистон ССРнинг 1989 йилги Давлат бюджети тўғрисида»ги Қонунни ва «Ўзбекистон ССР 1987 йилги Давлат бюджетининг ижроси тўғрисида»ги қарорни ҳам қабул қилди.

Шундан кейин депутатлар кун тартибидаги навбатдаги масала — «Ўзбекистон ССР Олий судининг фаолияти тўғрисидаги ҳисобот»ни кўриб чиқишга киришдилар. Шу масала юзасидан республика Олий судининг раиси депутат **С. Й. Йигиталиев** доклад қилди. Қонун лойиҳаларини тайёрлаш комиссиясининг аъзоси депутат **Р. А. Попов** Ўзбекистон ССР Олий Совети Қонун лойиҳаларини тайёрлаш комиссиясининг қўшимча докладини қилди.

Масалани муҳокама қилишда депутатлардан **Т. А. Ешимбетова** (481-Калинин сайлов округи), **Д. А. Усатов** (35-Собир Раҳимов сайлов округи), **Ф. Омонов** (232-Майманак сайлов округи), **М. Наврўзова** (172-Вобкент сайлов округи), **А. А. Йўлдошев** (348-Даштакибоabsolutely сайлов округи), **Б. Ғ. Олимжонов** (381-Дашнобод сайлов округи), **Н. Ё. Ғойибов** (338-Жума сайлов округи) иштирок этдилар.

Сессияда СССР Олий суди раисининг ўринбосари **А. М. Филатов** нутқ сўзлади.

Ўзбекистон ССР Олий суди фаолияти тўғрисидаги ҳисобот юзасидан депутатлар қарор қабул қилдилар.

Сессия Ўзбекистон ССР Олий Совети баъзи доимий комиссиялари составига ўзгартишлар киритди.

Депутатлардан Олий Совет Раиси номига сўровлар тушди. Депутат **А. А. Логачев** республика Соғлиқни сақлаш министрлиги Ўрта Осиё медицина-педиатрия институтининг профили ўзгартирилган клиникасидан фойдаланиб келган аҳолига хизмат кўрсатиш учун қандай тадбирлар кўраётганлигини сўради. Депутат **В. Г. Шканакининг** сўрови Тошкент шаҳридаги «Ғалабанинг 40 йиллиги» уй-жой массивини комплекс қуришга тааллуқли бўлди.

Сессияда депутатларнинг сўровларига Ўзбекистон ССР соғлиқни сақлаш министри **С. М. Баҳромов** ва халқ депутатлари Тошкент шаҳар Совети ижроия комитетининг раиси **Ш. Р. Мирсаидов** жавоб бердилар. Сессия депутатларнинг сўровлари юзасидан тегишли қарорлар қабул қилди.

Депутатлар Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари депутат **Л. Ш. Бекқулбекованинг** Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фармонларини тасдиқлаш тўғрисидаги докладини тингладилар. Тегишли қонунлар ва қарорлар қабул қилинди.

Шу билан ўн биринчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Советининг IX сессияси ўз ишини тамомлади.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг ҚОНУНИ

ЎЗБЕКИСТОН ССРни ИҚТИСОДИЙ ВА СОЦИАЛ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ 1989 ЙИЛГИ ДАВЛАТ ПЛАНИ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети **қарор қилади:**

1-модда. Ўзбекистон ССР Министрлар Совети томонидан тақдим этилган Ўзбекистон ССРни иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг 1989 йилги Давлат плани Ўзбекистон ССР Олий Советининг план-бюджет комиссияси ва бошқа доимий комиссиялари киритган тузатишларни ҳисобга олган ҳолда тасдиқлансин.

2-модда. Ўзбекистон ССРни иқтисодий ва социал ривожлантириш 1989 йилги Давлат планининг қуйидаги асосий кўрсаткичлари белгилансин:

	1988 йил планига нисбатан ўсиш — процент ҳисобида
Ҳосил қилинган миллий даромад	6,1
Аҳоли жон бошига тўғри келадиган реал даромадлар	1,9
Ижтимоий истеъмол фондлари	4,0
Меҳнат унумдорлиги:	
Саноатда	3,7
Қурилишда	3,6
Республикага бўйсунувчи хўжалик бўйича олинадиган фойда	2,4
Давлат ва кооператив савдоси чакана товар обороти	5,2
Аҳолига пулли хизматлар кўрсатиш ҳажми	10,5*
Маблағ билан таъминлашнинг ҳамма манбалари бўйича халқ хўжалигига сарфланадиган капитал маблағлар	6,0

КПСС XXVII съезди қарорларини ва ўн иккинчи беш йилликка мўлжалланган социал программани бажариш мақсадида 1989 йилда халқнинг турмуш даражасини ошириш юзасидан марказлашган тартибда қуйидаги тадбирларни рўёбга чиқариш таъминлансин:

соғлиқни сақлаш ва социал таъминот ходимларининг иш ҳақини босқичма-босқич ошириш давом эттирилсин;

айрим категориядаги маданият ходимларининг янги мансаб окладлари ва ставкалари жорий қилинсин;

олий ўқув юртлари профессор- ўқитувчилар составининг ставкалари ва окладларини оширишга киришилсин;

бола бир ярим ёшга етгунча унга қараб туриш учун оналарга қисман ҳақ тўланадиган отпускани босқичма-босқич кўпайтиришга, айни вақтда бола икки ёшга етгунча ҳақ тўланмайдиган қўшимча отпуска олиш ҳуқуқини беришга киришилсин;

кам ҳақ оладиган оилаларга болалари учун нафақа тўлашда уларнинг ёши 8 ёшдан 12 ёшгача оширилсин.

3-модда. Экономикани социал соҳага қаратиш йўлига мувофиқ ҳолда социал-маданий соҳанинг моддий базаси янада мустаҳкамланиши таъминлансин ва 1989 йилда маблағ билан таъминлашнинг ҳамма манбалари ҳисобидан қуйидагилар фойдаланишга топширилсин:

Турар жой бинолари, умумий майдони, минг квадрат метр ҳисобида	8320
Мактабгача тарбия муассасалари, минг ўрин	94,95
Умумий таълим мактаблари, минг ўрин	206,5
Клублар ва маданият уйлари, минг ўрин	16,6
Касалхоналар, минг ўрин	5,21
Амбулатория-поликлиника муассасалари, бир сменада келувчилар, минг киши ҳисобида	12,5
Кексалар ва инвалидлар учун интернат-уйлар, ўрин	750

4-модда. Қорақалпоғистон АССР Олий Совети, халқ депутатлари маҳаллий Советлари озиқ-овқат билан таъминлашни яхшилашда 1989 йилдаёқ барча совет кишилари учун сезиларли силжишларга эришиш, уларнинг ноозиқ-овқат молларига ва хилма-хил хизматларга бўлган эҳтиёжларини янада тўлароқ қондириш, савдони ва умумий овқатланишни ташкил этишни яхшилаш вазифаларини ҳал қилишга эътиборни қаратсинлар. Ана шу мақсадда маҳаллий имкониятлардан мумкин қадар кўп фойдаланилсин, халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш соҳасини ривожлантиришга қайси идорага бўйсунишидан қатъи назар, корхоналар ва бирлашмалар кенг жалб қилинсин, аҳолининг тўловга қобилиятли талаби билан халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариш ва пулли хизматлар кўрсатиш ҳажмлари балансли бўлишига эришилсин.

5-модда. 1989 йилда халқ хўжалигидаги барча ишлаб чиқариш тармоқларига қарашли корхоналарни тўла хўжалик ҳисобига ва ўзини-ўзи маблағ билан таъминлашга ўтказиш тугалланишини эътиборга олиб, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети, Ўзбекистон ССР министрликлари, давлат комитетлари ва идоралари янги хўжалик механизмининг барча элементлари ўзаро алоқасини пишиқтириш, ишлаб чиқаришни бошқаришда демократик асосларни ва иқтисодий методларни янада ривожлантириш, хўжалик ҳисобининг даромадни нормативлар бўйича тақсимлашга асосланган формасини ва узоқ муддатли ижара муносабатларини кенгайтириш, кооперация ва якка тартибдаги меҳнат фаолиятини ривожлантириш чоралари амалга оширилишини таъминласинлар.

6-модда. Ўзбекистон ССР Министрлар Совети, Қорақалпоғистон АССР Министрлар Совети ва халқ депутатлари маҳаллий Советлари ўзларига бериб қўйилган ҳуқуқлардан иқтисодий, социал ва табиатни муҳофаза қилиш вазифаларини комплекс ҳал этиш учун ҳар томонлама фойдалансинлар, регионал манфаатларнинг умумдавлат манфаатлари билан оптимал даражада уйғунлашувини таъминласинлар, шунингдек тегишли территорияларда халқ хўжалигини бошқариш самарадорлигини ошириш ва регионларнинг ўзини-ўзи маблағ билан таъминлаши принципига ўтишга тайёргарлик кўриш юзасидан зарур тадбирларни амалга оширсинлар.

7-модда. Ўзбекистон ССР Министрлар Советига Ўзбекистон ССРни иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг 1989 йилги Давлат плани юзасидан Ўзбекистон ССР Олий Советининг план-бюджет комиссияси ва бошқа доимий комиссиялари хулосасида баён этилган таклифлар ва мулоҳазаларни, шунингдек Ўзбекистон ССР Олий Совети мажлисида депутатлар киритган таклиф ҳамда фикр-мулоҳазаларни кўриб чиқиб, улар юзасидан тегишли қарорлар қабул қилиш вазифаси топширилсин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси
П. ҲАБИБУЛЛАЕВ.
Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари
Л. БЕКҚУЛБЕКОВА.

Тошкент шаҳри, 1988 йил 19 ноябрь.

*) 1988 йил баҳоларида

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИНИНГ ҚАРОРИ

ЎЗБЕКИСТОН ССРни ИҚТИСОДИЙ ВА СОЦИАЛ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ 1988 ЙИЛГИ ДАВЛАТ ПЛАНИ ҚАНДАЙ БАЖАРИЛАЁТГАНЛИГИ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети **қарор қилади:**

1. Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Ўзбекистон ССРни иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг 1988 йилги Давлат плани қандай бажарилаётганлиги ҳақидаги докладн маълумот учун қабул қилинсин.

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети бу планнинг бажарилиши юзасидан зарур тадбирлар кўраётганлиги қайд этиб ўтилсин.

2. Ўзбекистон ССР Министрлар Советига Ўзбекистон ССР Олий Советининг план-бюджет комиссияси ва бошқа доимий комиссиялари киритган таклифлар ва мулоҳазаларни, шунингдек Ўзбекистон ССР Олий Совети мажлисида депутатлар билдирган таклиф ва мулоҳазаларни кўриб чиқиш ҳамда улар юзасидан тегишли қарорлар қабул қилиш вазифаси топширилсин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси
П. ҲАБИБУЛЛАЕВ.
Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари
Л. БЕКҚУЛБЕКОВА.

Тошкент шаҳри, 1988 йил 19 ноябрь.

Ўн биринчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Советининг тўққизинчи сессияси

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИНИНГ ҚАРОРИ

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг ҚОНУНИ

ЎЗБЕКИСТОН ССРнинг 1989 ЙИЛГИ ДАВЛАТ БЮДЖЕТИ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети **қарор қилади:**

1-модда. Ўзбекистон ССР Министрлар Совети томонидан тақдим этилган Ўзбекистон ССРнинг 1989 йилги давлат бюджети Ўзбекистон ССР Олий Совети план-бюджет ва бошқа доимий комиссияларининг тузатишларини ҳамда Иттифоқ бюджетидан СССРнинг иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг 1989 йилги давлат планида кўзда тутилган тадбирларни пул билан таъминлаш учун ажратиладиган 1. 960. 997 минг сўм миқдоридаги маблағларни ҳисобга олган ҳолда, даромадлар ва харажатлар бўйича 10. 003. 913 минг сўм миқдорида тасдиқлансин.

2-модда. Ўзбекистон ССРнинг 1989 йилги давлат бюджетида давлат ва кооператив корхоналари ҳамда ташкилотларидан тушадиган даромадлар ҳажми 6. 686. 637 минг сўм миқдорида белгилансин.

3-модда. Ўзбекистон ССРнинг 1989 йилги давлат бюджетида халқ хўжалигини маблағ билан таъминлашга сарфланадиган харажатлар жами 4.342.137 минг сўм миқдорида белгилансин.

4-модда. Ўзбекистон ССРнинг 1989 йилги давлат бюджетида социал-маданий тадбирларга ажратиладиган маблағлар жами 5.383.242 минг сўм миқдорида, шу жумладан давлат социал страхованиеси бюджети бўйича 880.000 минг сўм миқдорида белгилансин.

5-модда. Ўзбекистон ССРнинг 1989 йилги давлат бюджетида давлат ҳокимияти ва давлат бошқаруви органларини ҳамда судларни таъминлашга ажратиладиган маблағлар 91.114 минг сўм миқдорида белгилансин.

6-модда. Ўзбекистон ССРнинг 1989 йилги республика бюджети даромадлар ва харажатлар бўйича, маҳаллий бюджетларга ўтказиладиган 3.083.508 минг сўм миқдоридаги маблағни ҳам ҳисобга олган ҳолда, 9.117.766 минг сўм миқдорида тасдиқлансин.

7-модда. Қорақалпоғистон Автоном Совет Социалистик Республикасининг 1989 йилги давлат бюджети ва областлар ҳамда Тошкент шаҳрининг 1989 йилга мўлжалланган маҳаллий бюджетлари даромадлар ва харажатлар бўйича 3.969.655 минг сўм миқдорида белгилансин, шу жумладан:

	(минг сўм ҳисобида)
Қорақалпоғистон Автоном Совет Социалистик Республикаси	331.158
Андижон области	321.723
Бухоро области	233.590
Қашқадарё области	273.413
Наманган области	270.783
Самарқанд области	478.036
Сурхондарё области	233.371
Сирдарё области	304.179
Тошкент области	373.347
Фарғона области	377.145
Хоразм области	199.877
Тошкент шаҳри	573.033

8-модда. 1989 йил учун Қорақалпоғистон Автоном Совет Социалистик Республикаси давлат бюджетига ҳамда областлар ва Тошкент шаҳрининг маҳаллий бюджетларига ажратмалар қуйидаги миқдорда тасдиқлансин:

а) оборот солиғидан(давлат ва кооператив савдоси чакана товар обороти ҳажмига нисбатан қайд этилган миқдордаги оборот солиғидан ажратмалар бунга кирмайди): Қорақалпоғистон АССРга — 100 процент, Андижон областига — 67,9 процент, Бухоро областига — 56,5 процент, Қашқадарё областига — 87 процент, Наманган областига — 49,4 процент, Самарқанд областига —47 процент, Сурхондарё областига — 86,5 процент, Сирдарё областига — 100 процент, Тошкент областига — 36,6 процент, Фарғона областига — 44,4 процент, Хоразм областига — 54,4 процент ва Тошкент шаҳрига — 28,5 процент;

б) аҳолидан олинадиган даромад солиғидан: Қорақалпоғистон АССР, Андижон, Қашқадарё, Наманган, Сурхондарё, Сирдарё ва Тошкент областларига — 100 процент, Бухоро, Самарқанд, Фарғона ва Хоразм областларига 60 процент ва Тошкент шаҳрига 15 процент;

в) колхозлардан олинадиган даромад солиғидан, қишлоқ хўжалик солиғидан, СССРнинг бўйдоқ, ёлғиз ва оила аъзолари кам бўлган гражданларидан олинадиган солиқдан, ўрмонлардан келадиган даромадлардан, пул-буюм лотереялари тушумларидан — 100 процент.

9-модда: КПСС Марказий Комитети, СССР Олий Совети Президиуми ва СССР Министрлар Советининг «КПСС XXVII съезди қарорлари асосида социал-иқтисодий тараққиётни жадаллаштиришда халқ депутатлари Советларининг ролини янада ошириш ва масъулиятини кучайтириш тадбирлари тўғрисида» 1986 йил 25 июлда қабул қилинган 876-қарорига мувофиқ ва халқ депутатлари Советларининг бирлашмалар, корхоналар ва ташкилотлар иши самарадорлиги, ошишидан манфаатдорлигини кучайтириш мақсадида 1989 йилда давлат ва кооператив савдосининг чакана товар обороти ҳажмига нисбатан оборот солиғидан маҳаллий бюджетларга қайд этилган миқдорларда (процентларда) қуйидаги ажратмалар белгилансин:

а) давлат савдоси чакана товар обороти ҳажмидан Андижон, Бухоро, Қашқадарё, Наманган, Самарқанд, Сурхондарё ва Сирдарё областларига — 3 процент, Тошкент ва Фарғона областларига — 2 процент, Хоразм областига — 4 процент;

б) кооператив савдо чакана товар обороти ҳажмидан Андижон, Бухоро, Қашқадарё, Наманган, Самарқанд, Сурхондарё, Сирдарё, Тошкент, Фарғона ва Хоразм областларига — 3 процент.

10-модда. Ўзбекистон ССРни иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг 1989 йилга мўлжалланган давлат планида кўзда тутилган тадбирларни пул билан таъминлаш учун 1989 йилда Ўзбекистон ССР республика бюджетидан дотациялар Қорақалпоғистон Автоном Совет Социалистик Республикаси давлат бюджетига 93.945 минг сўм, Сирдарё областининг маҳаллий бюджетига 38.911 минг сўм миқдорида ажратилсин.

11-модда. Ўзбекистон ССРнинг 1989 йилги республика бюджети бўйича касса оборотидаги нақд пул 50.000 минг сўм миқдорида тасдиқлансин.

12-модда. 1989 йилда Қорақалпоғистон Автоном Совет Социалистик Республикасининг давлат бюджети, областлар ҳамда Тошкент шаҳрининг маҳаллий бюджетлари бўйича касса оборотидаги нақд пул миқдори 74.400 минг сўм қилиб белгилансин, шу жумладан:

	(минг сўм)
Қорақалпоғистон Автоном Совет Социалистик Республикаси бўйича	5.800
Андижон области бўйича	5.700
Бухоро области бўйича	5.200
Қашқадарё области бўйича	5.500
Наманган области бўйича	5.000
Самарқанд области бўйича	9.100
Сурхондарё области бўйича	5.000
Сирдарё области бўйича	5.400
Тошкент области бўйича	8.100
Фарғона области бўйича	6. 600
Хоразм области бўйича	3.200
Тошкент шаҳри бўйича	9.800

13-модда. Ўзбекистон ССР Министрлар Советига Ўзбекистон ССРнинг 1989 йилги давлат бюджети юзасидан Ўзбекистон ССР Олий Советининг план-бюджет комиссияси ва бошқа доимий комиссиялари хулосасида баён этилган таклифлар ва фикр-мулоҳазаларни, шунингдек Ўзбекистон ССР Олий Совети мажлисида депутатлар киритган таклифлар ва мулоҳазаларни кўриб чиқиб, улар юзасидан тегишли қарорлар қабул қилиш вазифаси топширилсин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси
П. ҲАБИБУЛЛАЕВ.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари
Л. БЕКҚУЛБЕКОВА.

Тошкент шаҳри,
1988 йил 19 ноябрь.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИНИНГ ҚАРОРИ

ЎЗБЕКИСТОН ССР 1987 ЙИЛГИ ДАВЛАТ БЮДЖЕТИНИНГ ИЖРОСИ ТЎҒРИСИДАГИ ҲИСОБОТНИ ТАСДИҚЛАШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети **қарор қилади:**

Ўзбекистон ССРнинг 1987 йилги давлат бюджети даромадлар бўйича 10163804 минг сўм миқдорида ва харажатлар бўйича 9570229 минг сўм миқдорида, даромадлар харажатлардан 593575 минг сўм миқдорида ортиқ қилиб бажарилганлиги тўғрисидаги ҳисобот тасдиқлансин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси П. ҲАБИБУЛЛАЕВ.
Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари Л. БЕКҚУЛБЕКОВА.

Тошкент шаҳри, 1988 йил 19 ноябрь.

ЎЗБЕКИСТОН ССРни ИҚТИСОДИЙ ВА СОЦИАЛ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ 1989 ЙИЛГИ ДАВЛАТ ПЛАНИ ҲАҚИДА ҲАМДА ЎЗБЕКИСТОН ССРни ИҚТИСОДИЙ ВА СОЦИАЛ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ 1988 ЙИЛГИ ДАВЛАТ ПЛАНИ ҚАНДАЙ БАЖАРИЛАЁТГАНИ ТЎҒРИСИДА, ЎЗБЕКИСТОН ССРнинг 1989 ЙИЛГИ ДАВЛАТ БЮДЖЕТИ ТЎҒРИСИДА ВА ЎЗБЕКИСТОН ССРнинг 1987 ЙИЛГИ ДАВЛАТ БЮДЖЕТИНИНГ ИЖРОСИ ҲАҚИДАГИ ДОКЛАДЛАР ЮЗАСИДАН МУЗОКАРАЛАР

Депутат А. Х. ТОШКЕНБОЕВ нутқи

БУХОРО ОБЛАСТЬ ИЖРОИЯ КОМИТЕТИНИНГ РАИСИ

Сессия муҳокамасига тақдим этилган республикани иқтисодий ва социал ривожлантириш планини амалга ошириш меҳнат коллективларини мавжуд резервлар ва имкониятлардан тўлароқ фойдаланишга сафарбар этишда катта кучғайратлар сарфлашни, экономикада, унинг социал йўналишида янги ижобий силжишларга эришишни талаб қилади. Айни вақтда план ва бюджетнинг баъзи кўрсаткичлари ҳамма проблемаларни ва ҳал этилмаган масалаларни тўла акс эттирмайди.

Маълумки, 1989 йилдан барча корхоналар ва ташкилотлар хўжалик юритишнинг янги шароитида ишлайдилар. Шу билан бир вақтда маҳаллий бюджетларни корхоналарнинг фойдаланиладиган меҳнат ва табиий ресурслар учун узоқ муддатга мўлжалланган, барқарор норматив тўловлари асосида ташкил этишга ўтиш керак. Бу эса халқ депутатлари маҳаллий Советларининг молиявий базасини анча мустаҳкамлаган бўлур эди. Бугундан бошлабоқ, территориал хўжалик ҳисоби ва ўзини-ўзи маблағ билан таъминлаш муаммоларини ҳал этишимиз керак.

Ғалати иш бўлаётир, табиий ва меҳнат ресурслари маҳаллий бўлгани ҳолда уларга тўланадиган ҳақ Иттифоқ ва республика бюджетига бориб тушади. Ҳатто атроф-муҳитни булғаганлик учун жарима ҳам маҳаллий бюджетга тушмайди. Бундай шароитда Советлар ўз ролларини ўзгартира олмайдилар ҳамда территорияни комплекс ривожлантириш проблемасини ҳал эта оладиган фаол иқтисодий кучга айлана олмайдилар. Бундай муаммолар эса бизда жуда кўп.

Мана, улардан бири. Республика Госплани бизларга шу пайтгача касалхона, поликлиника, мактабгача тарбия болалар муассасалари, мактаб, маданият объектлари ва шу сингариларни қанча қуришни белгилаб беришмоқда. Нима қуриш ва қанча қуришни биздан кўра ким яхшироқ билади, ахир. Социал инфраструктура объектлари қурилиши территориал принцип асосида планлаштирилиши ва маблағ билан таъминланиши керак.

Бир қатор маъмурий бинолар соғлиқни сақлаш эҳтиёжлари учун топширилмоқда. Бу биноларни реконструкция қилиш учун кўпгина маблағ ва моддий ресурслар керак. Хўш, уларни қаердан оламиз. Ўзбекистон ССР Министрлар Совети республика Госснабига областларнинг зарур материал-техника ресурсларига бўлган талабларини қондириш мақсадида уларнинг илтимосномаларини махсус кўриб чиқишни топшириши зарур.

Йўл қурилиши масалалари ҳамон жиддий муаммо бўлиб қолмоқда. Областда минглаб километр шиббаланган ва шағал ётқизилган йўл бор. Кўпгина йўллардан шўр босиши оқибатида қишда юриб бўлмайди. Бу эса автобус ҳаракатини ривожлантиришга халақит бериб, қишлоқ хўжалик маҳсулотлари ташишни қийинлаштиради, ҳаводаги чангни кўпайтиради. Йўл қурилиши ташкилотларимизнинг қуввати ҳар йили 150 километр йўл қуришга етади. 1989 йил учун республика Давлат агросаноат комитети ажратган маблағ эса атиги 30—35 километр йўл қуришга етади, холос. Ҳозир область колхоз ва совхозларининг экономикаси ҳар йили йўл қурилишини жадал олиб бориш учун зарур маблағ ажратиш имконини беради. Аммо республика Госплани ва Давлат агросаноат комитети бу мақсадларга ажратаётган пудрат лимитлари мутлақо етарли эмас.

Яқинда область ижроия комитетлари ҳузурида планиқтисодий бошқармалар тузилиши тугалланди. Улар территориянинг комплекс ва самарали ривожланишини таъминлашлари керак. Бизнинг фикримизча, давлат планларини ишлаб чиқиш учун асос бўлиб қолиши керак бўлган мақсадли программаларни тузиш орқали бошқарманинг мувофиқлаштириш вазифасини самарали амалга ошириш мумкин.

Депутат Л. И. НЕТЯГА нутқи

ХОРАЗМ ОБЛАСТЬ ПАРТИЯ КОМИТЕТИНИНГ ИККИНЧИ СЕКРЕТАРИ

Олий Советимиз фаолиятида янгиликлар кўзга чалиниб турибди. Депутатлар социал-иқтисодий тараққиёт планларини ишлаб чиқишга кўпроқ жалб этилмоқда, уларнинг фикр-мулоҳазалари тўлароқ ҳисобга олинмоқда, гарчи биз ҳали ҳамиша ҳам таркиб топган анъанани тубдан ўзгартиришга қодир бўлмасак-да, ҳар қалай ижодий тенденциялар сезилиб турибди.

Областимиз бўйича план лойиҳасининг барча кўрсаткичлари амалда беш йиллик даражасида белгиланган. Баъзи йўналишларда эса ана шу даражадан ҳам юқорироқдир. Социал йўналиш кучайди, капитал маблағларнинг 40 процентдан кўпроғини ноишлаб чиқариш соҳасини ривожлантиришга, уй-жой-маиший шароитларни яхшилашга сарфлаш мўлжалланмоқда. Маблағ билан таъминлашнинг барча манбалари ҳисобидан беш йилликнинг контрол рақамларидагига қараганда қарийб 12 процент кўп уй-жойни фойдаланишга топшириш назарда тутилган. Мактабларни фойдаланишга топшириш деярли 47 процент кўпаяди, болалар боғчалари ва касалхоналарни ишга тушириш беш йиллик планда белгиланган даражада бўлади. Қишлоқ хўжалиги, бошқа тармоқлардаги деярли барча кўрсаткичлар беш йиллик даражасида белгиланган.

Айни вақтда сессиямиз материалларида айрим салбий ҳодисаларга ҳаддан зиёд босиқлик билан баҳо берилмоқда.

Масалан, хоразмликлар йил планлари ва топшириқларини барча кўрсаткичлар бўйича бажардилар. Аммо уларга дурустроқ ҳақ тўланаётгани йўқ, бу гап, аввало, пахтакорларга тааллуқлидир, уларнинг 90 фоизи оилавий пудрат усулида ишламоқда, ҳар бир тийиннинг қадрига етилмоқда; ҳар қалай, кўп йиллар давом этган қўшиб ёзишлар ва бадном қилишлардан кейин колхозчилар меҳнати биринчи марта муносиб баҳоланмоқда.

Лекин мабодо қўлингда пул бўлса-ю, унга биронбир нарса сотиб олиш мумкин бўлмаса, аҳвол яна мушкуллашади. Областимизда аҳоли жон бошига гўшт истеъмоли республикадагидан бир ярим баравар, Иттифоқдагидан уч баравар камдир. Айни вақтда областга ташиб келтирилаётган гўшт жўнатилаётган гўштга қараганда тахминан уч баравар камдир. Сут - маҳсулотлари борасида ҳам аҳвол худди ана шундай. Ана шу маҳсулотларни областда қолдириш маъқул бўлмайдими, яъни ҳозирги замон талаб этаётганидек, транспорт харажатларисиз, бошқа нобудгарчиликларсиз ўзимизни-ўзимиз таъминласак, қалай бўларкин? Лекин биз ўзимизни-ўзимиз маҳсулотлар билан таъминлашга қодир эмасмиз. 70 процент ерга пахта экилган, тўла алмашлаб экишни жорий этиш, зарур миқдорда ва турда мева ҳамда сабзавот етиштириш имкони йўқ. Аҳволдан чиқиш йўлини қидириб, биз Кострома ва Чита областларида ерни ижарага олмоқдамиз, ахир ўзимизда ҳам картошка етиштирсак, ҳозиргидек 5 минг тонна эмас, балки анча кўп етиштирсак бўлади-ку. Агар пахта ҳозиргидек шу қадар кўп ерга экилаверадиган бўлса, биз аҳволни ўнглаб ололмаймиз. Областимизда аҳоли жон бошига сабзавот ва мева истеъмоли медицина белгилаган нормалардан икки баравар камдир. Биз ҳатто олма ва карамни ҳам мамлакатнинг ўрта минтақасидан сотиб олмоқдамиз, ҳолбуки бундай маҳсулотларни шу зонага жўнатишимиз мумкин эди.

Орол муаммолари билан боғлиқ бўлган бошқа ташвишимиз ҳам бор. Ернинг аҳволи шундайки, биз экиш олдидан унинг шўрини 3-4 марта ювмоқдамиз. Ер ости сувлари кескин кўтарилиб кетди. Дарахтлар қуриб қолмоқда, сувдан фойдаланиш коэффициенти эса 58 га баробар, яъни сувнинг ярми ерга сингиб кетмоқда. 2000 километрдан кўпроқ узунликдаги каналларни бетонлаш керак, ҳар йили эса 50 километр канални бетонлашга маблағ планлаштирилмоқда. Туямўйин сув омборидан бошланадиган ва бетонлаштириш кўзда тутилмаган Тошовуз шохобчасининг ишга солиниши ҳам хатарли оқибатларга олиб келиши мумкин. Бу масалаларни Иттифоқ министрлиги олдига қўйиш керак. Туямўйиндан тортиладиган водопроводни ким ишлатиши лозимлиги тўғрисидаги масала ҳам ўрнида ҳал қилинмаган. Уй-жой-коммунал хўжалиги министрлиги қуввати заиф бўлгани учун бу юмушни ўз зиммасига олаётгани йўқ, бошқа қарорлар эса чиқмади, айни вақтда яқиндагина тузилган Амударё бошқармаси иш тополмай турибди. Биз республика ҳукуматига мурожаат қилиб, Давлат план комитетига, Давлат агросаноат комитетига, Уй-жой-коммунал хўжалиги министрлигига ва Мелиорация ва сув хўжалиги давлат комитетига яқин орада ана шу вазифаларни ҳал этишни топширишни сўраймиз.

Уй-жой муаммосини ҳал этиш учун кўп ишларни ўзимиз бажаришга ҳаракат қилмоқдамиз, ғишт, ёғоч-тахта билан ўзимизни-ўзимиз таъминламоқдамиз. Аммо беш йиллик планда марказлаштирилган капитал маблағлар эвазига қурилиш суръатларини камайтириш назарда тутилган. Ҳамонки шундай экан, якка тартибдаги уй-жой қурилишини маблағ билан таъминлаш лимитларини камида уч баравар ошириш керак. Бу ўринда инженерлик коммуникациялари учун маблағ ажратилиши шарт. Молия министрлиги, Давлат агросаноат комитети ва Алоқа министрлигининг планларида шундай маблағ ажратилиши алоҳида кўрсатилиши керак.

Соғлиқни сақлаш, халқ маорифи ва маданият соҳаларида аҳвол, айниқса, нохуш. Шу мақсадга маблағ ажратишни кўпайтириш керак. Биз ана шу объектларда буюртмачи вазифасини агросаноат бирлашмаси эмас, балки маҳаллий Советлар бажариши тўғри бўлур эди, деб ҳисоблаймиз. Ўрни келганда шуни айтиш кераккки, маҳаллий Советлар ихтиёрида кўпроқ ажратмаларни қолдириш вақти келди, пландан ташқари ажратмаларгина агросаноат бирлашмасига берилиши керак. Шундай қилинса, корхоналарнинг яхшироқ ишлашидан маҳаллий Советлар манфаатдор бўлади, уларнинг обрўси ортади.

Ҳозир планларни тузишда Советларга катта ҳуқуқлар берилгандек туюлади, аммо амалда идоралар илгари бўлганидек, ҳозир ҳам ўз корхоналаридан Советлар билан келишиб олинмаган планларни қабул қилиб олмоқдалар.

Депутатлар республика план органларининг иши демократиялаш ва ошкоралик томонга қараб ўзгариб бораётганлигини кўриб турибдилар. Аммо, ҳар қалай, планлаштириш ҳамон юқоридан бўлмоқда, депутатлар барча планлар тасдиқланганидан кейин ва уларни ўзгартириш мумкин бўлмаган сўнгги босқичдагина бу ишга жалб этилмоқда. Сессиянинг бир кунида тақдим этилган барча материалларни идрок этиб олиш ҳам нореалдир. Зарур статистика материалларини депутатларга барвақтроқ жўнатиш мақбул бўлади. План органлари янгича фикрлашга ўтишлари, айниқса, муҳимдир. Ўсиш суръати 1—2 процент бўлаётган экан, манзилга етиш осон бўлмайди. Биз яна ҳам дадилроқ тадбирларни кутмоқдамиз, одамлар агар юқори босқичда чинакам қайта қуришни кўрсалар жойларда бу тадбирларни қўллаб-қувватлайдилар.

Депутат М. САЛОҲИДДИНОВ нутқи

ЎЗБЕКИСТОН ССР ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИНИНГ ПРЕЗИДЕНТИ

План лойиҳаси инвестиция, ёқилғи-энергетика, агросаноат комплексларини, халқ истеъмоли товарлари ишлаб чиқариш комплекси ва бошқаларни ривожлантиришнинг иқтисодий проблемаларини балансли тарзда ҳал этишни етарлича қамраб олган. Фан-техника тараққиётини илдамлаштириш ва унинг йўналишини белгиловчи муҳим тармоқлар — электр энергетикани, машинасозликни, химияни ривожлантириш мўлжалланмоқда. План лойиҳасида иккита асосий жиҳат: аҳолини озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлаш, уй-жой ва маданий-маиший шароит, медицина хизмати, атроф-муҳит экологияси ва ҳоказоларни реал тарзда яхшилашнқ кўзда тутувчи социал йўналиш ҳамда иқтисодий муносабатларни қайта қуриш ва фан-техника тараққиётини ўзида мужассамлаштирувчи экономика структурасидаги сифат ўзгаришлари яққол кўзга ташланади.

Экономикани қайта қуриш юзасидан дастлабки одимлар ҳозирдаёқ республикани социал-иқтисодий ривожлантиришда ижобий силжишларга олиб келмоқда. Лекин бу одимлар хўжалик юритишда қарор топган андозаларга, маҳсулот ишлаб чиқаришнинг ялпи кўрсаткичи ҳукм сураётганлигига, молия-кредит механизми такомиллашмаганлигига, улгуржи ва чакана нархларнинг умри ўтиб бораётган системасига, ишлаб чиқариш воситаларининг улгуржи савдоси йўқлигига ҳамда эскириб қолган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларга ва бошқа тўсиқларга дуч келмоқда. Шу муносабат билан иқтисодчи олимлар олдида бошқарув ва хўжалик юритишни ислоҳ қилишни илмий жиҳатдан таъминлаш билан мустаҳкамлашдан иборат масъулиятли вазифалар турибди.

Экономикадаги революцион ўзгаришларни машинасозлик, информатика ва ҳисоблаш техникаси, биотехнология, химиядаги энг янги ютуқларни жорий этиш асосидагина амалга ошириш мумкин бўлади. Машинасозлик комплексининг ўсиш суръатлари умумсаноатни ривожлантириш суръатларидан икки баравар кўпдир. Лекин бу суръатларга эришиш имконияти ташвишлантирмоқда. 1988 йилнинг 9 ойи мобайнида шартнома мажбуриятларини бажармаган республика корхоналарининг улуши 22,4 процентни ташкил этди, улар 210 миллион сўмлик кам маҳсулот бердилар. Шу сабабли имкониятларимизни пухта чамалаб кўриш ва меҳнат унумдорлигини ошириш йўлларини излаш зарур.

Биринчи навбатда электрон ва ҳисоблаш техникасини жорий этиш зарур. Бу соҳада республикамиз Умумиттифоқ даражасидан анчагина орқада. Компьютерлаш, информациялашнинг план лойиҳасида белгиланган кўламлари саноатни ривожлантириш суръатларига, жаҳон миқёсидаги даражага мос эмас. План лойиҳасида бу масалани эътиборга олиш керак.

Машинасозлик, электротехника ва электроникада, химия ва нефть химияси саноатида, қурилишда ва бошқа тармоқларда янги материаллар ва технологияларни кенг жорий этмай туриб, тараққиётда қатъий бурилишга эришиб бўлмайди. Конструкцион пластмасса, композицион материаллар ва керамика, порошокли металлургия, вакуумли технология ва ҳоказоларни жорий этишга зўр бериш керак. Булар металлни, хом ашё ва энергияни тежашнинг улкан резервидир. План лойиҳасининг ўзига хос белгиси бўлмиш ресурсларни тежаш, шу жумладан, иккиламчи хом ашё, саноат чиқиндиларидан (фосфогипс, каолин лойи, кул-шлак ва ҳоказо) фойдаланиш ҳамма учун ҳаракат программасига айланиши лозим.

Республикамиз олдида турган йирик проблемалар сирасига агросаноат комплексини жадал ривожлантириш ҳам киради. Қишлоқ хўжалик маҳсулоти ишлаб чиқаришнинг план лойиҳасида белгиланган ҳажмлари XII беш йиллик топшириқларига деярли мос ёки улардан сал ортиқдир.

Агросаноат комплексининг асосий тармоғи бўлган пахтачилик кейинги йилларда монокультурага асосланди. Бу ҳол ана шу тармоқни интенсивлашгагина эмас, балки республика чорвачилигини ривожлантиришга ҳам, экология-санитария вазиятига ҳам ёмон таъсир этди.

План лойиҳасида тола бўйича давлат буюртмаси 1988 йилдаги 1680 минг тонна ўрнига 1710 минг тонна ҳажмда белгиланган. Айни чоғда пахта-беда алмашлаб экишни 14 процентдан 20 процентга кўтариш мўлжалланмоқда. Алмашлаб экишнинг бундай ҳажми илмий асослаб берилган энг кам даражадан ҳам бир ярим баравар, яъни 30 процент кам. Бундан ташқари, планни бажариш учун айрим пахтакор районларни деҳқончиликнинг янги системасига ўтказиш, ғўзанинг бирмунча самарали навларини яратиш, пахтачилик техникасининг илмий асосларини ишлаб чиқиш лозим.

Озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқаришни беш йиллик пландаги мўлжаллардан икки барвардан ҳам ортиқ — 9 процентга ўстириш мўлжалланмоқда. Аммо 1989 йил учун аҳоли жон бошига асосий озиқ-овқат маҳсулотларини истеъмол қилишнинг мўлжалланган кўрсаткичлари кўпгина турлар бўйича Умумиттифоқ миқёсида эришилган даражадан анчагина паст. Шунинг учун етиштирилган сабзавот-полиз маҳсулотларининг анчагина қисмини республикамиздан олиб чиқиб кетиш мақсадга қанчалик мувофиқлиги масаласи кўндаланг бўлмоқда. Ёмон тайёрлаш, сақлаш ва қайта ишлаш оқибатида уларнинг муайян қисми нобуд бўлмоқда. Республикамизга Умумиттифоқ фондидан гўшт ва сут маҳсулотлари етказиб беришни кўпайтириш масаласини қўйиш керак, лойиҳада белгиланганидек, гўшт етказиб беришни 1,4 ва сут етказиб беришни 17,2 процент камайтириш эмас, аксинча кўпайтириш зарур, чунки пахта-беда алмашлаб экишни тўла-тўкис ўзлаштириш ҳам республикага гўшт ва сут истеъмолини қисқа муддат ичида Умумиттифоқ даражасигагина эмас, ҳатто медицина асосидаги нормалар даражасига ҳам етказиш имконини бермайди.

Агросаноат комплекси проблемаларини шундай ҳал этиш керакки, бунда аграр секторда ўпирилишлардан чиқиб олиш учун ҳам социал-иқтисодий, ҳам илмий-техникавий, ҳам ҳуқуқий омиллар яратилсин.

Ўзбекистон ССРни социал-иқтисодий ривожлантириш плани лойиҳасида белгиланган проблемаларни ҳал этиш учун илм-фан саноат билан биргаликда фанни ташкил этишнинг янги формаларидан: тармоқлараро комплекслар, муваққат ижодий коллективлар тузиш, кооперация, тадқиқотчи коллективларни конкурс негизига ўтказиш, асосий тадқиқотларни биринчи навбатда пул билан таъминлашдан фойдаланиб ўзаро баҳамжиҳат иш кўриши лозим.

Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Ўзбекистон ССРни иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг 1989 йилги Давлат плани лойиҳаси КПСС XXVII съездининг стратегик йўл-йўриқларидан келиб чиқадиган принципиал янги талабларга мос келади ва айтиб ўтилган таклифларни ҳисобга олиб, Ўзбекистон ССР Олий Совети томонидан тасдиқланиши мумкин, деб ҳисоблайди.

Депутат А. Г. РУДЕНКО нутқи

ЎЗБЕКИСТОН КАСАБА СОЮЗЛАРИ РЕСПУБЛИКА СОВЕТИНИНГ СЕКРЕТАРИ

Уй-жой программасининг амалга оширилиши, соғлиқни сақлаш, мактабгача тарбия болалар муассасаларининг ривожланиши, болаларни соғломлаштириш, ишлаб чиқаришда нормал меҳнат шароитларини яратиш масалалари касаба союзларини қонуний равишда таҳликага солмоқда. Ўзбекистон касаба союзлари республика Совети президиумининг мажлисида айтилган тегишли таклифлар 1989 йил плани

(Боши. Давоми 3-, 4-, 5-, 6-бетларда).

Ўн биринчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Советининг ўн тўққизинчи сессияси

ЎЗБЕКИСТОН ССРни ИҚТИСОДИЙ ВА СОЦИАЛ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ 1989 ЙИЛГИ ДАВЛАТ ПЛАНИ ҲАҚИДА ҲАМДА ЎЗБЕКИСТОН ССРни ИҚТИСОДИЙ ВА СОЦИАЛ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ 1988 ЙИЛГИ ДАВЛАТ ПЛАНИ ҚАНДАЙ БАЖАРИЛАЁТГАНИ ТЎҒРИСИДА, ЎЗБЕКИСТОН ССРнинг 1989 ЙИЛГИ ДАВЛАТ БЮДЖЕТИ ТЎҒРИСИДА ВА ЎЗБЕКИСТОН ССРнинг 1987 ЙИЛГИ ДАВЛАТ БЮДЖЕТИНИНГ ИЖРОСИ ҲАҚИДАГИ ДОКЛАДЛАР ЮЗАСИДАН МУЗОКАРАЛАР

(Давоми. Боши 2-бетда).

узил-кесил таркиб топаётганида ҳисобга олинади, деган умидда Ўзбекистон ССР Госпланига юборилган эди. Аммо депутатлар муҳокамасига бугун тақдим этилган план лойиҳасида таклифларимиз инобатга олинмаганлиги кўриниб турибди.

Республика Олий Совети уй-жой-коммунал хўжалик комиссияси номидан КПСС XXVII съездида катта эътибор берилган энг муҳим муаммо, яъни уй-жой билан таъминлаш муаммосига диққат-эътиборни тортишни истар эдим. 1989 йилги давлат плани лойиҳаси ўн иккинчи беш йиллик учун тузилган уй-жой программаси йўл-йўриқлари эътиборга олинмай, ишлаб чиқилгани кишини ажаблантиради. Мазкур программага кўра, 1986—1990 йилларда 42 миллион квадрат метр уй-жой қурилиши керак. Беш йилликнинг уч йили мобайнида программада белгиланган ҳажмнинг ярмидан камроғи бажарилиши кутилмоқда. План лойиҳасида маблағ билан таъминлашнинг барча манбалари ҳисобидан 8300 минг квадрат метрдан сал кўпроқ уй-жой қуриш мўлжалланмоқда. Бу ҳатто уч йил ичида йўл қўйилган қолоқликни бартараф этишга имкон бермайди. Планда кўзда тутилган якка тартибда уй қуриш учун анчагина кредит ресурслари зарур бўлади. Аммо Ўзбекистон ССР омонат банкининг маълумотларига қараганда, эҳтиёжлар камида икки баравар кўп бўлишига қарамай 1989 йилда фақат 110 миллион сўмлик ресурс ажратилмоқда. Бундан ташқари якка тартибда уй-жой қуриш программаси қурилиш материаллари бозор фонди билан номутаносибдир.

Уй-жой муаммосини ҳал этиш йўлларидан бири хўжалик усули билан уй-жой қуришни кенг авж олдиришдир. Шу тахлитда уй-жой қуришни кўпайтириш учун белгиланаётган тадбирлар мутлақо етарли эмас. Ҳозирги вақтда қурилишнинг умумий ҳажмида ана шундай усулда қурилган уй-жой салмоғи 2 процентдан ортмайди. Қозоғистонда ана шу кўрсаткич ўн баравар кўп эканлигини айтиб ўтсак арзийди. Агар касаба союз раиси ишлаётган ташкилотда хўжалик усулида уй-жой қурилмас экан, унга ишонч бўлмайди, Ўзбекистон касаба союзлари республика Совети масалани ана шундай тахлитда қўймоқда. Менимча, барча даражаларда, жумладан республика Олий Совети Президиуми ва Министрлар Совети томонидан хўжалик раҳбарларига нисбатан ана шундай принцип ўтказилиши керак.

Республика Министрлар Совети ўтган йилнинг охирида 2000 йилга қадар қурилиш материаллари ва буюмлари ишлаб чиқариш қувватларини ривожлантиришнинг комплекс программасини қабул қилган эди. Ушбу программани амалга ошириш, айниқса, ғишт, оҳак, йиғма темир-бетон ишлаб чиқариш ва монолитлардан уй-жой қуриш режалари барбод бўлай, деб турибди. Республикада санитария-техника буюмларига эҳтиёж ортиб бормоқда. 1989 йилда уй-жой қурилиши объектларида ана шундай буюмларнинг тақчиллиги 26 процентга етади.

Ер участкаларини ажратиб бериш масаласи илгаригидек ўткир бўлиб турибди. Госплан, республика Министрлар Совети уй-жой программасини қандай қилиб ва қачон ҳал этишни ўйлаётганликларини, бунда маҳаллий Советлар, министрликлар, идораларнинг қандай роль ўйнашини, уй-жой қурилишида маҳаллий хом ашё ресурсларидан фойдаланиш борасида лойиҳа институтлари, олимлар нима ишлар қилишаётганлигини меҳнаткашларга нега тушунтириб беришмаётганлигини фаҳмлаш мушкул. Бу борада барча резервлардан ҳали ҳам тўла фойдаланилмаяпти, деб ўйлайман.

Уй-жой ниҳоятда тақчил бўлиб турган ҳозирги шароитда «Главсредазирсовхозстрой», республика Давлат агросаноат комитетининг уй-жой фонди қуриш ва уни асрашга муносабатини тушуниб бўлмаяпти. Масалан, «Главсредазирсовхозстрой», унинг жойлардаги территориал бошқармалари ва бўлинмалари совхозларни комплекс қуришда жиддий хатолар ва нуқсонларга йўл қўйдилар. Ҳозир Қорақалпоғистон АССР, Қашқадарё, Сирдарё областларидаги яроқсиз ҳолга келган уй-жой 3,5 миллион квадрат метрни ташкил этади. Тартиб ўрнатиш учун чоралар кўрилмаяпти, ҳеч ким жавобгарликка тортилгани йўқ.

Уй-жой-коммунал хўжалиги куннинг талабларига мутлақо жавоб бермайди. Фақат Тошкентнинг ўзидагина яроқсиз ҳолга келган юз километр узунликдаги иссиқлик магистрал шохобчаларини (1989 йил планида 16,2 километр), Фарғонада 25 километрини (планда 7,2 километр) қайтадан ётқизиш зарур, коммунал хўжалик объектларини, айниқса инженерлик коммуникацияларини ривожлантиришда катта қолоқликка йўл қўйилганини ҳамда шаҳарлар ва район марказларида уй-жой қурилишининг юксак суръатларини ҳисобга олиб, уй-жой программасига қўшимча тарзда, «Коммунал таъминот» кичик программасини ишлаб чиқиш лозим, деб ҳисоблаймиз. Ана шу таклифларнинг барчаси шу йилнинг май ва август ойларидаёқ баён этилган эди, аммо булар бутунлай инкор этилди. Бир неча бор эслатиб қўйилганидан кейингина республика Госплани кўтарилган ушбу муаммолар қандай ҳал этилиши хусусида комиссияга ахборот юборди. Ҳамонки шундай экан, Ўзбекистон касаба союзлари республика Совети Президиумида, Ўзбекистон ССР Олий Советининг доимий комиссиясида уларни муҳокама этишнинг ҳожати бормиди, доимий комиссияларнинг тавсияларини ишлаб чиқиш зарурмиди, деган савол туғилади. Аҳвол шундай экан, ушбу сессиядаги нутқ ҳам инкор этилиши мумкин, деган фикр туғилади. Олий Совет доимий комиссиялари ва ҳар бир депутатнинг ролини амалда оширадиган фурсат келди.

Депутат Ҳ. М. МАЖИДОВ нутқи

ФАРҒОНА ОБЛАСТЬ ИЖРОИЯ КОМИТЕТИНИНГ РАИСИ

Умуман халқ хўжалиги беш йиллик планга мувофиқ ривожланаётган бўлсада, областимиз экономикасидаги ижобий силжишлар бугунги кун талабларига ҳали мос келмайди. Биринчи муаммо — озиқ-овқат муаммосидир. Агросаноат комплексининг иши бизларни қониқтирмайди. Ишлаб чиқариш ҳажмини бир неча баравар кўпайтириш имконини берадиган қатъий тадбирлар зарур. Хўжаликлар, районлар ишига баҳо бериш мезонларини, рағбатлантириш ва масъулиятнинг иқтисодий механизмини ўзгартириш керак.

Энг муҳими ташаббус ва ижодкорлик учун кенг майдон очиб бериш керак. Планларимизни рўёбга чиқариш кўп жиҳатдан капитал қурилишдаги аҳволга боғлиқ, афсуски, бу соҳада силжишлар йўқ. Бутун-бутун коллективлар цемент, металл, труба, ёғоч-тахта ва бошқа материаллар йўқлиги оқибатида бекор туриб қолишмоқда. Фақат ленолиум йўқлиги натижасида областда 9 ой ичида мўлжалдагидан 27 минг квадрат метр кам уй-жой фойдаланишга топширилди. Республика қурувчиларини материаллар билан таъминлашда чалкашлик ҳукм сурмоқда. Қурилиш индустрияси ва бинокорлик материаллари базасини ривожлантириш истиқболи тўғрисида ғамхўрлик қилинмаяпти. Республика Министрлар Совети ҳамма учун умумий бўлган вазифаларни ҳал этишга барча министрликлар ва идораларнинг куч-ғайратини йўналтириши зарур. Шўрсувдаги табиий бойликлар — керамзит, оҳак, гипс, қизил гилни ўзлаштириш соҳасидаги фаолиятсизликка худди ана шундай сабитқадам ишнинг йўқлиги сабаб бўлмоқда.

Тожик биродарларимиз тоғнинг нариги томонида ана шу ноёб табиий хазинани жадал ўзлаштираётган пайтда бизнинг такрор-такрор қилган таклифларимиз амалга оширилмай қолаётир. Капитал қурилишни планлаштириш шу қадар чегаралаб қўйилганки, натижада маҳаллий Советлар ташаббус кўрсатиш имкониятидан тамомила маҳрум бўлиб қолганлар.

Масалан, Фарғона уйсозлик комбинати давлат қабулига ўтганлиги туфайли область ижроия комитети уй-жой қуришга маблағни камайтириб, халқ таълими учун маблағни кўпайтиришни илтимос қилган эди. Бу масалани Госплан ҳал этиб бермади, натижада авария ҳолатидаги мактаблар ўрнига янгиларини қуриш имконияти бўлмаётир.

Бизга маблағларни бир тармоқдан иккинчи тармоққа ўтказиш мумкин эмас, дейишяпти. Бу маҳаллий Советлар ҳуқуқларини камситишдан бошқа нарса эмас.

Экология масалалари алоҳида эътиборга сазовордир. Ҳокимиятга эга бўлган кишиларнинг ўзбошимчалиги оқибатида ноёб ер ости сув запаслари бўлган зонада Янгиқўрғон химия заводи қурилишига йўл қўйилди. Натижада бутун областни ичимлик сув билан таъминлаш хавф остида қолди. Бу аччиқ сабоқдан тегишли хулоса чиқарилмади. Маҳаллий органларнинг фикри ҳисобга олинмаган ҳолда, кейинги 2-3 йилнинг ўзида Фарғона шаҳрида янги корхоналарни жойлаштириш ҳақида қарор қабул қилинди. Шундоқ ҳам оғир бўлган экология вазиятини ёмонлаштиришга бундай ҳуқуқни ким берди? Одамларнинг сабр косаси тўлиб, кўплаб шикоят ёзаётирлар. Булар қуруқ эҳтирос эмас. Кейинги йилларда Фарғонада касалланиш ҳоллари бир неча баравар кўпайиб, болалар ўлими ортиб бормоқда. Қувасой шаҳри цемент чанги билан ифлосланмоқда, шаҳарнинг шундоққина яқинида эса янада қудратли цемент комбинати қуриш мўлжалланмоқда. Иттифоқ ва республика министрликлари экология соҳасида қилаётган номаъқулчиликларнинг чегараси борми? Аҳвол социал жиҳатдан хатарли тус олаётир ва биз Ўзбекистон ССР Олий Советидан иттифоқ даражасида таклифлар тайёрлаш учун Фарғона областига обрўли комиссия юборишни илтимос қиламиз. Меҳнат ресурсларидан фойдаланиш планларимиздаги ғоят жиддий масаладир. 10 йил ичида улар 44 процент ошди ва ҳозир 40 мингдан кўпроқ киши ижтимоий фойдали меҳнат билан банд эмас. Кооперативлар ва якка тартибдаги меҳнат фаолияти, оилаларни Ўзбекистон ва РСФСРнинг бошқа областларига кўчириш, саноатда сменалиликнинг оширилиши ва янги қувватларнинг ишга туширилиши бу муаммони муайян даражада юмшатгандай бўлди. Аммо меҳнат ресурсларининг ўсиши иш жойларининг кўпайишидан илдам бормоқда. Сменалилик коэффициентини кескин ошириш учун министрликлар ва идоралар ўз корхоналарини зарур хом ашё ва ёқилғи, энергетика ресурслари билан таъминлашлари лозим. Ҳозирча эса, масалан Ўзбекистон ССР Енгил саноат министрлигининг Марғилонда ишга туширилаётган тўқувчилик-пардозлаш фабрикаси аниқ истиқболга эга эмас. Биз республика Министрлар Советидан яқин йиллар ичида Фарғона областида бир қатор сермеҳнат, лекин экология жиҳатидан тоза корхоналарни жойлаштиришни кўзда тутишни сўраймиз. Бизнинг фикримизча, истиқболли йўл — қишлоқ хўжалигида фойдаланилмаётган ерларда йўлдош шаҳарлар ва янги шаҳарлар барпо этишдан иборат. Республика Госплани ва Госстройи, тегишли илмий ва лойиҳа ташкилотларининг ёрдамисиз бу масалани ҳал этиб бўлмайди. Ўзбекистон ССР Министрлар Советидан барча министрлик ва идоралар эътиборини шу масалага қаратиб, мазкур проблемалар комплексини ҳал этиш учун уларнинг маблағлари ва куч-ғайратларини бирлаштиришни илтимос қиламиз.

Мендан олдин сўзга чиққан ўртоқларнинг гапларига қўшиламан ва Фарғона областидан сайланган депутатлар номидан 1989 йилги план ва бюджет лойиҳаларини тасдиқлаш тўғрисидаги таклифни қўллаб-қувватлайман.

ДЕПУТАТ А. И. ОВЧИННИКОВНИ ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ АЪЗОСИ ҚИЛИБ САЙЛАШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети **қарор қилади:**

Депутат Александр Иванович Овчинников Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг аъзоси қилиб сайлансин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси П. ҲАБИБУЛЛАЕВ.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари Л. БЕКҚУЛБЕКОВА.

Тошкент шаҳри, 1988 йил 18 ноябрь.

ДЕПУТАТ Г. А. СТЕФАНОВСКИЙНИ ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ АЪЗОСИ ВАЗИФАСИДАН ОЗОД ҚИЛИШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети **қарор қилади:**

Депутат Геннадий Александрович Стефановский республикадан кетганлиги муносабати билан Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг аъзоси вазифасидан озод қилинсин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси П. ҲАБИБУЛЛАЕВ.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари Л. БЕКҚУЛБЕКОВА.

Тошкент шаҳри, 1988 йил 18 ноябрь.

Депутат В. А. АНТОНОВ нутқи

ЎЗБЕКИСТОН ССР ДАВЛАТ АГРОСАНОАТ КОМИТЕТИ РАИСИНИНГ БИРИНЧИ ЎРИНБОСАРИ

Республика Давлат агросаноат комитетининг корхона ва ташкилотлари Озиқ-овқат программасини амалга оширишда муайян силжишларга эришдилар. Пахта тайёрлаш плани бажарилди. Қишлоқ хўжалигининг бошқа тармоқларида умидбахш натижаларга эришилди. Келгуси йилдан барча тармоқларни хўжалик юритишнинг янги шарт-шароитларига ўтказиш борасида жиддий иш олиб боришга тўғри келади: баъзи жойларда ҳанузгача ишлаб чиқаришга ҳозирги кунда ўз-ўзидан йўқ бўлиб кетган ялпи кўрсаткичлар орқали тазйиқ ўтказиш давом этмоқда. Ижара пудратини кенг қулоч ёйдирамиз, ҳозирча уни жорий этишда журъатсизлик қилинмоқда. Ишлаб чиқариш планларининг мавжуд хом ашё билан мувофиқлаштирилмаганлиги туфайли товар маҳсулот, асосан пахта толаси ишлаб чиқариш плани тўла бажарилмаслиги кутилмоқда.

Ўзбекистон ССР Давлат агросаноат комитетининг 1989 йилга мўлжалланган планлари барча тармоқларнинг тўла хўжалик ҳисобига ўтишини назарга олиб тузилган. Ўсиш суръатлари асосан беш йиллик топшириқларига мувофиқдир, бир қанча кўрсаткичлар бўйича эса улардан ошади. 1710 минг тонна ҳажмда пахта толасига давлат буюртмаси кўзда тутилмоқда ва 5 миллион 350 минг тонна пахта тайёрлаш мўлжалланмоқда. Бу эса интенсив технологияни кенг жорий этишни белгилаб беради. 1923 минг гектар ер пахта экиш учун ажратилди. Бу беш йиллик планида кўзда тутилганидан 115 минг гектар камдир.

Бўшатиб олинган майдонларда сабзавот ва полиз экинлари етиштирилади. Озуқа базасини мустаҳкамлаш ҳисобига беш йиллик планидагига нисбатан тирик вазнда гўшт етиштиришни 1,9 минг тонна, сут етиштиришни 89 минг тонна кўпайтириш планлаштирилмоқда.

Сабзавот ва полиз маҳсулотлари беш йиллик планга нисбатан кўп етиштирилди, Умумиттифоқ фондига 40 минг тонна кўп ҳўл мева, сабзавот, узум, полиз маҳсулотлари, эртаги картошка етказиб бериш белгиланди.

Умуман қишлоқ хўжалик ялпи маҳсулотлари етиштириш беш йиллик планда белгиланган ҳажмдан 170 миллион сўм ошади. Бунда озиқ-овқат комплекси маҳсулоти ўтган йилдагидан 21,0 процент ортади.

Янги қувватларни ишга тушириш, чиқитсиз технологияни жорий этиш, қайта ишлаш саноатининг маҳсулот турларини кенгайтириш кўзда тутилмоқда. Кондитерлик тармоқларини ривожлантиришга алоҳида эътибор берилади. Пахта ёғи ишлаб чиқаришни қисқартириш планлаштирилмоқда, соя ёғи ишлаб чиқаришни кўпайтириш билан бунинг ўрнини қоплаш мўлжалланмоқда. консерва ва виночилик тармоқларида 110 миллион шартли банка мева-сабзавот консервалари ишлаб чиқарувчи қувватларни ишга тушириш мўлжалланмоқда. Умуман халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариш 1988 йил планига нисбатан 6,7 процент ошади. Пулли хизматлар ҳажми асосан шахсий хўжаликларни юритишга кўмаклашиш, қишлоқ хўжалик маҳсулотларини қайта ишлаш, уй-жойларни қуриш ва ремонт қилиш ҳисобига 3,6 баравар кўпайтирилади. Белгиланган планларни бажариш республика Госплани зарур ресурсларни ажратиб беришига боғлиқ.

Капитал қурилишида гўшт ва қаймоғи олинмаган сут маҳсулотлари, консервалар, кондитер маҳсулотлари ишлаб чиқарувчи янги қувватларни, социал-маданий-маиший объектларини ишга туширишга тўғри келади.

1989 йил плани корхона ва ташкилотларнинг молиявий аҳволини яхшилашни рағбатлантиради. Фойда беш йиллик планига нисбатан 62,4 процент кўпайиши кўзда тутилган. Капитал қурилишни пул билан таъминлаш манбаларида Давлат агросаноат комитети тузилгунига қадар вужудга келган 300 миллион сўмликдан ҳам ортиқ узилишини қоплаш масаласи ҳал этилмай қолмоқда. Омухта ем нархи ошганлиги муносабати билан қилинадиган харажатларнинг ўрнини қоплаш масаласи ҳам ҳал этилиши керак. Бу эса ўз навбатида қурилиш ташкилотлари, паррандачилик фабрикалари ва бўрдоқичилик комплекслари ишини орқага тортмоқда. Умуман план ва бюджет лойиҳалари ижтимоий ишлаб чиқаришни интенсивлаш жараёнини акс эттирадиган бир қанча ижобий структуравий силжишларни кўзда тутади. Депутатлар киритган ўзгаришлар ва қўшимчаларни ҳисобга олган ҳолда уларни тасдиқлашни таклиф этаман.

Депутат Н. В. МАЧТАКОВ нутқи

ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН АССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИ РАИСИНИНГ БИРИНЧИ ЎРИНБОСАРИ

Умуман Ўзбекистонда бўлганидек, автоном республикада ҳам ижобий ўзгаришлар рўй бериб, қийинчиликлар бартараф этилаётир. Демократияни, ошкораликни ривожлантириш, хўжалик юритишнинг янги усулларини жорий этиш негизида экономикадаги илғор тенденциялар кучаймоқда.

КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг «Орол денгизи районида экология ва санитария вазиятини тубдан яхшилаш, унинг ҳавзасидаги сув ва ер ресурсларидан фойдаланиш самарадорлигини ошириш ҳамда уларнинг муҳофаза қилинишини кучайтириш тадбирлари тўғрисида»ги қарори қайта қуриш соҳасидаги барча ишларимизга янги қудратли туртки берди. Бу региондаги социал, иқтисодий ва экологик проблемаларни ҳал этишнинг чинакам комплекс программасидир.

Автоном республика кўп йиллар мобайнида биринчи бор давлатга пахта ва шоли сотиш давлат планини бажарди. Гўшт, сут, тухум, жун тайёрлаш бўйича бир мунча ўсишга эришилди.

Автоном республика Министрлар Совети, Госплани, министрликлари ва идоралари, маҳаллий Советлари Озиқ-овқат программасини ҳал этиш ва социал соҳани ривожлантиришдан иборат бош вазифани бажариш юзасидан изчиллик билан иш олиб бормоқдалар.

Тўғри, бу ҳаётий муҳим масалада ишларимиз ҳали сусткашлик билан тузатилаётир. Аҳоли жон бошига гўшт истеъмол қилиш узоқ вақтдан бери 21 килограмм даражасида қолиб келмоқда, уни Умумиттифоқ даражасига етказиш учун биз гўшт етиштиришни камида 3 баравар кўпайтиришимиз зарур.

Бу муаммони ички ресурслар ҳисобига қисқа муддатда ҳал этиш жуда қийин. Бу соҳада ем-хашак етиштиришни кўпайтириш асосий муаммодир. Биз маккажўхори, шунингдекембоп бошоқли дон учун қўшимча ер ресурсларини жалб қилиш учун пахта ва шоли экиладиган майдонларни бироз ўзгартирмоқчимиз.

Автоном республикада чорва молларининг маҳсулдорлиги жуда паст, бу ҳам ем-хашак базасининг заифлиги билан боғлиқдир, наслчилик иши яхши йўлга қўйилмаган, чорва моллари кўплаб нобуд бўлмоқда. Бу муаммоларни ҳал этишда, айниқса сут соғиб олишни кўпайтиришда ва чорвани семиртиришда ижара пудрати ҳал қилувчи роль ўйнаши керак. Меҳнатни ташкил этишнинг бу шакли бизда энди қарор топаётганлигини тан олиш керак.

Ҳозирги аҳволда, ишлаб чиқариш яхши ихтисослашмаган бир шароитда автоном республикага Умумиттифоқ фондидан гўшт маҳсулотлари етказиб бериш билан вақтинча мадад берилади, деб умид қиламиз.

Объектив ва субъектив омиллар натижасида ҳозир Қорақалпоғистоннинг саноати унчалик ривожланмаган ва пировард маҳсулотни деярли ишлаб чиқармаяпти. Унинг саноат потенциалини юксалтириш ва тугал циклга эга бўлган қайта ишлаш тармоқларини ривожлантириш керак. Бироқ ҳукумат қарорларида ўз вақтида аксини топган ва саноат ишлаб чиқаришини ривожлантириш — тайёр газлама ишлаб чиқарувчи охорлаш-гул солиш фабрикаси, чиқитсиз шоли оқлаб берадиган завод қуриш, қурилиш индустрияси корхоналарини кенгайтириш ва қайта қуриш, енгил ва озиқ-овқат саноати корхоналарини ривожлантириш билан боғлиқ бўлган кўпгина масалаларнинг ҳал этилиши анча кейинги муддатга суриб юборилди ва 1989 йилги планда ўз ифодасини топмади. Госплан, тегишли министрликлар ва идоралар маҳаллий ресурслардан тўлароқ фойдаланиш, автоном республиканинг иқтисодий потенциалини жадал юксалтириш хусусидаги таклифларимизни ҳисобга олишларидан умидвормиз.

Ҳозир биз бошқарувнинг маъмурий методларидан тамомила воз кечишимиз ҳамда бошқарувнинг янги иқтисодий формаларидан фойдаланиб, ҳар бир корхона, колхоз, совхоз, район, шаҳар барқарор молиявий аҳволда сифатли, бир меъёрда, рентабел ишлашини таъминлашга эришмоғимиз керак. Қайта қуриш бизларнинг эътиборимизни худди шу нарсага қаратмоқда.

Депутат А. АБДУВОСИҚОВ нутқи

ОЛМАЛИҚ ШАҲАР ПАРТИЯ КОМИТЕТИНИНГ БИРИНЧИ СЕКРЕТАРИ, СОЦИАЛ РИВОЖЛАНИШ МАСАЛАЛАРИ БИЛАН ШУҒУЛЛАНУВЧИ ДЕПУТАТЛАР ТАЙЁРГАРЛИК КОМИССИЯСИНИНГ АЪЗОСИ

Бу йил биз, доимий комиссия аъзоларига 1989 йил планининг барча бўлимларини батафсил ва чуқур ўрганиб чиқиш, унинг кўрсаткичларини таҳлил этиш имкони берилганини таъкидлаб ўтишни истайман.

Таклиф этилган лойиҳаларни умуман маъқуллаб, биз шу билан бирга келгуси йил плани социал-маданий соҳани ривожлантиришга планлаштиришнинг қолдиқ принципи билан ёндашишни бартараф этиш юзасидан КПСС XXVII съезди қўйган вазифаларни ҳал қилишнинг зарур гарантияларини бермайди, деб ҳисоблаймиз.

Таҳлил шуни кўрсатдики, мактабгача тарбия болалар муассасалари, мактаблар, касалхоналар тармоқларини ривожлантириш план лойиҳасида ҳам, амалий турмушда ҳам кўпгина хўжалик ва совет раҳбарлари томонидан иккинчи даражали, мажбурий бўлмаган, охирги навбатда ҳал қилинадиган иш, деб ҳисобланмоқда.

Масалан, республика Давлат агросаноат комитетига 1802,9 миллион сўм миқдорида ажратиб берилаётган капитал маблағнинг умумий ҳажмидан атиги 30 миллион сўми ёки 1,7 проценти соғлиқни сақлаш системасига сарфланмоқда. Аммо бу маблағлар ҳам одатда Давлат агросаноат комитети томонидан ўзлаштирилмаяпти. Уч йил мобайнида мактаб ва болалар боғчалари қурилишида 40 миллион сўмдан кўп маблағ ўзлаштирилмаган, болалар учун мўлжалланган 28 та сут таомлари ошхонасидан бирортаси ҳам фойдаланишга топширилмаган. Болалар ўртасида касаллик ва ўлим даражаси юқори бўлган бир пайтда ана шундай ҳол юзага келган. Ҳолбуки, рационал овқатланиш эса бу оқибатлар нинг олдини олишда ҳал этувчи аҳамиятга эга. Комиссияларнинг мажлисларида бундай ҳол назоратсизлик шароитларида, шу жумладан социал масалаларни ҳал этишда аниқ йўналишга эга бўлмай, кўпинча идоралар манфаатларига тобе бўлиб қолаётган республика Госплани бўлимлари томонидан назоратсизлик шароитида содир бўлаётганлигини таъкидладилар.

Республикада мактабгача тарбия болалар муассасалари билан таъминланиш даражасини 37 процентгача етказишни таклиф этаётган Госпланнинг позициясига қўшилиш қийин. Гарчи бу рақамни ўртача иттифоқ кўрсаткичлари билан таққослаб бўлмасада, у бир неча йил мобайнида муттасил ўзгармай қолмоқда.

Келгуси йили республикада 206 минг ўқувчига мўлжалланган мактаблар қуриш белгиланаётганлиги ҳам ташвишлантирмай қўймайди. Бу эса таркиб топган аҳоли ўсиши даражаси билан мувофиқ равишда мактаблар тармоғини энг кам даражада кўпайтиришни таъминлашга ҳам етмайди. Ҳисоб-китоблар шуни кўрсатадики, ҳар йили камида 275 минг ўринли мактабларни ишга туширгандагина бу даражага эришиш мумкин.

Депутатлар план кўп даражада социал йўналишга буриб юборилиши учун кўпгина ишлар қилинганлиги тўғрисида ўзларига ҳисобот берадилар, албатта. Аммо фактлар қатъий, улар йилдан-йилга бу йўналишдаги куч-қувватларни оширишни талаб қилади.

Доимий комиссиялар Министрлар Советига мурожаат қилиб, 1990 йил ва ундан кейинги йиллар планларини ишлаб чиқиш чоғида бундан буён капитал маблағларни бирмунча қолоқ позицияларни олдинги чиқариш мақсадида социал-маданий соҳа фойдасига қайта тақсимлаш имкониятлари тўғрисидаги масалани ҳар томонлама кўриб чиқишни илтимос қиладилар.

Госплан, халқ депутатлари маҳаллий Советлари планлар бажарилишини ташкил этиш тўғрисида янада кўпроқ ғамхўрлик қилишлари, план кўрсаткичларини ижрочиларга етказганликларидан хотиржам бўлмасликлари керак. Бу ўринда четда туриш позицияси мутлақо ярамайди. Аҳоли турмушини яхшилаш борасидаги энг долзарб масалалар кўпинча маблағлар етишмаслиги туфайлигина эмас, айрим раҳбарларнинг хотиржамлиги, масъулиятсизлиги, бефарқлиги туфайли ҳам ҳал этилмаяпти. Халқ депутатлари маҳаллий Советлари, барча буюртмачилар соғлиқни сақлаш ва маорифнинг моддий-техника базасини мустаҳкамлашга оид барча масалаларини янада малакалироқ тарзда ва оператив ҳал этишлари керак.

Доимий комиссияларнинг мажлисларида кўпгина болалар боғчалари, мактаблар, касалхоналар яроқсиз ҳолга келган, мослаштирилмаган, ремонт ва реконструкцияга жуда муҳтож биноларга жойлаштирилгани кўп маротаба таъкидлаб ўтилган эди. Бироқ бу муассасаларни ремонт қилиш ва қишга тайёрлаш иши социал соҳанинг талаб эҳтиёжларини қондиришга ўша қолдиқ принципи асосида ёндашиш туфайли ҳал этилиши мушкул проблемага айланиб қолмоқда.

Бу йил даволаш-профилактика муассасаларнинг бинолар ремонти учун, масалан, шиферга талаби 7 процент, кошинкорлик плиткаларига талаби 18 процент, битум ва фаянсга талаби 15 процент, сув-газ қувурларига, бўлган талаби 11 процент қондирилган. Ресурсларга бўлган талаблардан ҳатто бирортасининг ҳеч бўлмаганда ярми ҳам таъминланмаган.

Тайёргарлик комиссияси республика Министрлар Советидан Ўзбекистон ССР Госплани ва Госснабига социал-маданий муассасаларни моддий ресурслар билан таъминлашга бўлган ўз муносабатини қатъий ўзгартириш вазифасини юклашни сўрайди.

Депутат Н. М. НИЖНИК нутқи

ЧИРЧИҚ ТРАНСФОРМАТОР ЗАВОДИНИНГ ИШЧИСИ

Сессиямизга тақдим этилган республиканинг 1989 йилги плани ва бюджети умуман асослангандир.

Шу билан бирга пойтахт области депутатларидан бир группасининг топшириғига кўра, бир қанча масалаларга диққат-эътиборни қаратмоқчиман.

Маълумки, саноат ва граждан қурилишларига жой ажратилиши муносабати билан Тошкент областида ҳайдаладиган ерлар майдони камаймоқда. Бу эса шаҳар атрофидаги районларда картошка, сабзавот, озуқа экинлари етиштиришнинг камайишига олиб келмоқда, албатта. Шу боисдан ҳам, Тошкент ҳамда областдаги шаҳар ва саноат марказлари аҳолиси таъминотини яхшилаш вазифалари бир қанча канопчилик колхозлари ва совхозлари ихтисосини ўзгартиришни, ушбу хўжаликларни картошка, сабзавот, чорвачилик маҳсулоти етиштиришга ўтказишни қатъий тақозо этмоқда.

Биз республика Давлат агросаноат комитети, Давлат план комитети ва Министрлар Советидан каноп етиштиришни камайтириш тўғрисидаги масалани кўриб чиқишни илтимос қиламиз. Шундай қилинса, қўшимча тарзда 3 минг гектар ҳайдаладиган ерга эга бўламиз, бу майдонда мева-сабзавот ва озуқа экинлари етиштириш мумкин бўлади.

Планлар реал бўлиши ва уларда объектив шарт-шароитлар ҳисобга олиниши керак. Бизда эса, одатда, ҳали ҳам йўл-йўриқлар ва директивалар планларнинг негизидир. Масалан, область хўжаликлари тоза тола тарзида 648 тонна жун етиштиришга ҳозирдирлар, контрол рақам эса 1190 тонна қилиб белгиланган.

Областнинг айрим районларида гўшт ва сут етиштириш ва харид қилиш ҳажмларини кўпайтиришда ҳам ана шундай муаммо қалқиб чиқмоқда, бу соҳада белгиланган ўсиш озуқа базасига таянмаган.

Назаримда, 1989 йил планларида ялпи ёндашув истисно этилмаган. Ҳанузгача ҳам министрликлар ва идоралар, юқоридаги бошқа органлар давлат буюртмаси процентини юқорироқ белгиламоқдалар, шундай қилиб, тўла хўжалик ҳисоби ва ўзини-ўзи маблағ билан таъминлаш шароитларида корхоналар ва ташкилотларга иқтисодий потенциалдан меҳнат коллективлари манфаатларини ўйлаб фойдаланиш имкониятини бермаяптилар.

Область шаҳарлари ва районларининг социал-иқтисодий муаммоларини ҳал этишга министрликлар ва идоралар етарлича қизиқмаянтилар ва бу муаммоларни зарур даражада идрок этмаяптилар. Ҳозиргача ҳам территориал-тармоқлараро бирлашмаларни тузиш масаласи жойидан қўзғалгани йўқ, республика Министрлар Совети эса нима учундир бу масалада сусткашлик ва принципсизлик қилмоқда.

Экология масалалари жамоатчиликни қаттиқ ташвишга солмоқда. Табиатни муҳофаза қилиш тадбирлари ҳозирги вақтда моддий ишлаб чиқариш тармоқларининг равнақи суръатидан анча орқада қолмоқда. Бу эса инсон хўжалик фаолиятининг атмосфера ҳавоси, сув ва ер ресурслари, ўсимлик ва ҳайвонот дунёси ҳолатига салбий таъсирини сезиларли даражада кучайтирмоқда. Масалан, Чирчиқ шаҳридаги «Электрохимпром» ишлаб чиқариш бирлашмаси ҳар йили ҳавога 16,5 минг тоннадан кўпроқ зарарли моддаларни чиқариб ташламоқда. Эндиликда бу муаммо ҳақида гапиришнинг ўзигина кифоя эмас. Ҳаракат қилиш керак, ниҳоятда қатъий ва муросасиз тадбирлар кўрилиши лозим.

Яна бир муҳим масалани тилга олмоқчиман. Ҳозир мактаб ўқувчилари куни узайтирилган группаларда нонушта учун 15 тийин, тушлик учун 25 тийин тўламоқдалар. Аммо болалар мазали ва калорияси етарли таом ейишаётгани йўқ. Сиз маҳсулотлар нархи анча қимматлигини биласиз, шу боисдан ҳам мен болаларнинг овқатланиши учун бюджетдан ажратиладиган маблағларни кўпайтириш ҳақида таклиф киритаман. Даволаш муассасаларидаги беморларнинг овқатланиш борасидаги аҳволи ҳам худди ана шундай. Соғлиқни сақлаш объектларини капитал ремонт қилишга маблағларни кўпайтириш тўғрисидаги масала ҳам ҳал этилиши керак.

Депутат М. А. ЗОИДОВ нутқи

ЎЗБЕКИСТОН ССР ХАЛҚ ТАЪЛИМИ МИНИСТРИ

Республика КПСС Марказий Комитети, Совет ҳукуматининг ёрдами ва мададига таяниб, турғунлик ҳолатини изчиллик билан енгиб бормоқда. Ўзбекистон экономикасини соғломлаштириш халқ таълимини қатъий суратда юксалтириш учун реал шарт-шароитлар таъминлаб беради, бусиз эса, КПСС Марказий Комитетининг 1988 йил февраль Пленуми кўрсатиб ўтганидек, қайта қуришни амалга ошириб бўлмайди.

Биз ҳукумат тасдиқлаган бошқарувнинг янги схемасига мувофиқ министрлик аппаратини ташкил этишни тугаллаяпмиз ва ҳозирнинг ўзидаёқ тармоқнинг мактабгача тарбиядан тортиб то олий мактабгача бўлган барча бўғинларини тубдан

(Давоми 4-бетда).

Ўн биринчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Советининг тўққизинчи сессияси

ЎЗБЕКИСТОН ССРни ИҚТИСОДИЙ ВА СОЦИАЛ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ 1989 ЙИЛГИ ДАВЛАТ ПЛАНИ ҲАҚИДА ҲАМДА ЎЗБЕКИСТОН ССРни ИҚТИСОДИЙ ВА СОЦИАЛ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ 1988 ЙИЛГИ ДАВЛАТ ПЛАНИ ҚАНДАЙ БАЖАРИЛАЁТГАНИ ТЎҒРИСИДА, ЎЗБЕКИСТОН ССРнинг 1989 ЙИЛГИ ДАВЛАТ БЮДЖЕТИ ТЎҒРИСИДА ВА ЎЗБЕКИСТОН ССРнинг 1987 ЙИЛГИ ДАВЛАТ БЮДЖЕТИНИНГ ИЖРОСИ ҲАҚИДАГИ ДОКЛАДЛАР ЮЗАСИДАН МУЗОКАРАЛАР

(Давоми. Боши 2-, 3-бетларда).

соғломлаштириш, турғунлик даври вужудга келтирган маорифдаги салбий ҳодисалардан ҳалос бўлиш соҳасида олдимизга қўйилган вазифаларни бажаришга киришдик.

Ҳозир жойларда халқ таълими органларини ташкилий жиҳатдан қайта қуриш ишларини ниҳоясига етказиш зарур. Биз Қорақалпоғистон АССР Министрлар Совети, область ижроия комитетлари ва Тошкент шаҳар ижроия комитетидан ана шу вазифани ҳал этишда ёрдам беришни сўраймиз.

КПСС Марказий Комитети февраль Пленуми қарорлари асосида халқ депутатлари Советларининг халқ таълимини демократиялаш соҳасидаги вазифалари тўғрисида Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми қабул қилган қарорни амалга ошириш ҳам ғоят муҳим деб ўйлаймиз.

Маориф соҳасида янги сифат сари сакрашни фақат ўрта ва олий мактаб эҳтиёжларига бутун халқимиз эътибор бергандагина таъминлаш мумкин. Бу эҳтиёжлар орасида энг кучлиси, энг кечиктириб бўлмайдигани таълимнинг ўқув ва ишлаб чиқариш базасини тубдан мустаҳкамлаш ва қайта қуроллантиришдан иборатдир.

Республиканинг барча халқ таълими объектларини компьютер асосида батафсил паспортлаш бошланди; Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг ишлаб чиқарувчи кучларни ўрганиш кенгаши билан биргаликда Ўзбекистон ССР фан-техника тараққиётининг 1991—2010 йилларга мўлжалланган Комплекс программасига кирувчи — «Республиканинг таълим потенциали» деган бўлимини, олис истиқболда республиканинг таълим потенциалини ривожлантириш концепциясини ишлаб чиқмоқдамиз. Бу ишлар бизга халқ таълимининг ҳар бир объектидаги ишларнинг реал аҳволини пухта билиш, бошқаришда илмий прогнозларга таяниш имконини беради.

Бироқ вазиятни дастлабки тарзда таҳлил қилишнинг ўзиёқ бир қанча кечиктириб бўлмайдиган вазифаларни кўрсатиб берди.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ва Министрлар Советининг қарорига мувофиқ республикада 1990 йилга бориб авария ҳолатидаги мактаблар батамом тугатилиши керак. Шунга қарамай, ҳозирги планлаштириш бундай вазифани таъминламаяпти, авария ҳолатидаги 62 та мактаб беш йиллик планларига кирмай қолган. — Шулардан 57 таси Давлат агросаноат комитети балансида, бештаси маҳаллий Советлар балансидадир. Агар сессия республика Госплани ва Давлат агросаноат комитетига Қорақалпоғистон АССР Министрлар Совети, область ижроия комитетлари ва Тошкент шаҳар ижроия комитетига шу беш йилликнинг қолган йилларида капитал қурилиш планлари лойиҳаларига яна бир бор қайтишни ва кечиктириб бўлмайдиган социал вазифани ҳал қилишни топширса, тўғри бўлар эди. Биз республикада халқнинг ўқитувчиларга нисбатан анъанавий ҳурматини тиклашимиз керак. Бунинг учун совет ҳокимият органлари уларнинг яшаш, ишлаш, дам олиш учун яхши шароитларга бўлган эҳтиёжига эътибор билан қарашлари муҳимдир. Ҳозирча бундай бўлмаяпти.

Министрлик ўқитувчилар малакасини ошириш институтларининг фаолиятини қайта кўриб чиқиб, уларни педагогика олий ўқув юртлари билан бирлаштиришни, улар базасида барча мутахассисликлар бўйича педагогларни сифатли қайта тайёрлашни кўзда тутади.

Педагогика олий ўқув юртлари тармоғини оптималлаш ва уларни ихтисослаштириш масаласи ишлаб чиқила бошланди.

Олий ўқув юртлари билан моддий-ишлаб чиқариш тармоқларининг ўзаро ҳамкорлик қилишининг бу йилдан бошлаб жорий этилаётган, мутахассислар тайёрлашга қилинадиган харажатларнинг ўрнини қисман қоплашни назарда тутадиган янги механизми олий таълимни қайта қуришнинг катта резерви бўлиб қолиши керак.

Лекин министрликлар, идоралар ва саноат корхоналари билан шартномалар асосида кадрлар тайёрлаш республикада ҳозирча ўқувчилар қабул қилиш планининг 40 процентини ҳам қамраб олаётгани йўқ. Мутахассислар тайёрлашга қилинадиган харажатларнинг ўрнини қисман қоплаш эса умуман амалга ошмаётир. Бунинг оқибатида Ўзбекистонда олий ўқув юртларини тамомлаган 24 мингдан ортиқ киши ўтган йили бошқа касбларда ёки олий ва ўрта махсус маълумотни талаб қилмайдиган лавозимларда ишлади.

Яқинда Тошкентда ташкил этилган «Вариант» деб аталадиган Совет — Болгар корхонаси халқ таълимини жадал компьютерлашда министрликнинг асосий шериги бўлиб қолди. Унинг ёрдамида биз 1991 йилдаёқ республикадаги ҳар бир мактабни хусусий компьютерлар билан, уларга сервис хизмати кўрсатиш билан таъминлай оламиз.

Бироқ бизнинг ўқув қўлланмалари, приборлар, мебелга бўлган эҳтиёжимиз қондирилмаётир. «Вариант» намунаси мана шу маҳсулотни Ўзбекистонда етарли даражада сифатли қилиб ва ғоят қисқа муддатда ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш мумкинлигига ишонтирмоқда. Бунда гап ана шу йўналишда ташаббус кўрсатишга тайёр бўлган шерикларни топишда қолган.

СССР Олий Советининг бўлажак сессиясида СССР Конституциясига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисидаги Қонун ва халқ депутатлари сайлови тўғрисидаги Қонун қабул қилингандан кейин биз тўла ҳокимиятни амалга ошириш учун реал имкониятларга эга бўламиз. Келинг, бу ҳокимиятдан яқин орадаги беш йилликда Ўзбекистоннинг маориф комплексини замонавий моддий-техника базаси билан мустаҳкамлаш, унинг фожиали даражада орқада қолишига барҳам бериш учун фойдаланайлик. Халқ таълими ходимларининг Москвада бўлажак Бутуниттифоқ съездида кўриб чиқиладиган кўпгина мураккаб педагогика муаммоларини эса республика маорифчилари ҳал қила оладилар.

Депутат А. Ш. ҲАБИБУЛЛАЕВ нутқи

СИРДАРЁ ОБЛАСТЬ ПАРТИЯ КОМИТЕТИНИНГ ИККИНЧИ СЕКРЕТАРИ, ҚУРИЛИШ КОМПЛЕКСИ БЎЙИЧА ДЕПУТАТЛАР ТАЙЁРГАРЛИК КОМИССИЯСИНИНГ РАҲБАРИ

Қурилиш ва бинокорлик материаллари саноати доимий комиссияси республиканинг иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг 1989 йилги план лойиҳасини олдиндан кўриб чиқди ва бу йилги план топшириқлари қандай бажарилаётганлигини таҳлил қилди.

Ўн ой якунларига кўра, 400 миллион сўмликдан кўпроқ капитал маблағ ўзлаштирилмади, уй-жой қурилиши жуда судралиб келмоқда, мактабгача тарбия болалар муассасалари, касалхоналар, амбулатория-поликлиника муассасаларини фойдаланишга топшириш планлари бажарилмаётир.

Таҳлил план бажарилмаслигининг асосий сабабларидан бири бинокорлик материалларининг етарли миқдорда етказиб берилмаётганлигида эканини кўрсатди. Бинокорлик материалларининг амалда бирорта ҳам турини пудратчи ташкилотлар тўла ҳажмда ололмаётирлар. Цемент, ёғоч-тахта ҳамда санитария узеллари ва ошхоналар учун ускуналар етказиб бериш иши, айниқса, ёмон аҳволда. Бу эса капитал қурилиш планлари мавжуд қувватлар билан тўла-тўкис балансланштирилмаганидан далолат беради.

Депутатлар республика Госплани ва Госснабининг бу масалада тутган позициясини кескин танқид қилдилар.

Комиссия хулосасига кўра, бир қатор асосий бинокорлик материаллари бўйича келгуси йил плани яна балансланштирилмаган. Масалан, Навоий цемент заводида цемент ишлаб чиқариш учинчи технология линияси бу йил ишга туширилишини ҳисобга олган ҳолда планлаштирилади. Аслида эса бу линия 1989 йилнинг биринчи ярмида ишга туширилиши кутиляпти.

Қурувчиларнинг кошинкорлик плиткаларига, полга ётқизишга мўлжалланган плиткаларга, чўян ванналарга бинокорлик фаянсларига бўлган талаблари қондирилмаётир. Республикадаги маҳсулот етказиб берувчи заводлар Ўзбекистон ССР Госплани ҳисоб-китобларида кўзда тутилган ҳажмларда шифер, линолеум ишлаб чиқариш ва етказиб бериш масаласини ҳал этганлари йўқ.

Ўзбекистон ССР Госплани ва Госснаби мазкур материалларни ишлаб чиқариш ва унга бўлган талабни бир-бири билан боғлашлари зарур.

Якка тартибда уй-жой қуриш ва уни бинокорлик материаллари билан таъминлашнинг аҳволи катта ташвиш туғдиради.

План лойиҳасида якка тартибда уй қуришни 1988 йилдагига нисбатан 1,5 баравар кўпайтириш мўлжалланади, бинокорлик материалларининг бозор фонди эса ўрта ҳисобда атиги 7 процент кўпайтирилади. Ёғоч-тахта, шифер, ойна, бўёқ, кошинкорлик плиталари бўйича фондлар эса 1988 йилги даражада ва ҳатто ундан камроқ даражада планлаштирилаётир. Тошкент областида якка тартибда уй қуриш йиллик программаси бозор фонди билан қуйидаги миқдорда қопланмоқда: ёғоч-тахта 60 процент, ғишт 40 процент, цемент 50 процент, томга ёпиладиган юмшоқ материал 30 процент ва ойна 18 процент. Бу материаллар уйларни ремонт қилишга ҳам сарфланаётганини ҳисобга оладиган бўлсак, ер участкаси олган кишилар ўз уйларини қандай мушкул аҳволда қуришларини тасаввур қилиш қийин эмас.

Госплан, Савдо министрлиги ва Ўзбекбирлашув бу масалаларни юқори ташкилотлар олдига жиддий қилиб қўйишлари зарур.

Агар биз бозор фондларини кўпайтириш хусусида бугуноқ бонг урмасак, кейинчалик программамизнинг якка тартибда уй-жой қуришга оид қисмини барбод қилишимиз мумкин.

Бинокорлик материаллари, конструкциялари ва буюмлари ишлаб чиқариш қувватларини ривожлантиришда жиддий орқада қолинмоқда. Маҳаллий бинокорлик материаллари ишлаб чиқарадиган корхоналарни лойиҳалаш, қуриш ва техника билан қайта қуроллантириш соҳасида 1988 — 1990 йилларда кўзда тутилган ишлар тўла ҳажмда бажарилмаётир. Улар ишлаб чиқараётган ғишт, оҳак, гипс сифати пастлигича қолаётир.

Монолит уйсозлик паст суръатларда ривожланмоқда. Тошкент шаҳрида, бир қатор областларда қурилаётган монолит уйлар аслида бир неча йилдан бери қурилиш базасига эга эмас, шу сабабли бу ишда сезиларли силжишлар бўлмаётир. Лойиҳа институтлари ўз фаолиятларини жиддий яхшилашлари зарур. «Ташгорстрой» территориал ишлаб чиқариш бирлашмаси бўйичагина уй-жой қурилишини лойиҳа-смета ҳужжатлари билан таъминлаш йиллик программаси 70 процентни ташкил қилади.

1989 йилги планда материал ресурсларга бўлган талабнинг ўсиши бутунлай уларни тежаш ва оқилона фойдаланиш ҳисобига таъминланиши керак, деб белгиланган. Айни вақтда қурилиш комплексида асосий бинокорлик материалларини тежаш бўйича бу йил учун белгиланган топшириқ бажарилмаётир, уларнинг айрим турлари бўйича харажат ўтган йилдагига қараганда ҳатто кўпайиб кетди. Госснабнинг 1 октябргача берган маълумотларига кўра, Ўзбекистон ССР Госстройи ташкилотларида нормативдан ортиқча қора металл прокати, ёғоч-тахтанинг анчагина қолдиқлари бор. Объектларни лойиҳалаш вақтида тасдиқланган нормативлардан ортиқча материалларни сарфлаш кўзда тутиладиган ҳоллар тез-тез учраб туради.

Доимий комиссия айтиб ўтилган мулоҳазалар ва таклифлар Ўзбекистон ССР Госплани томонидан манфаатдор министрликлар ва идоралар билан биргаликда яна бир бор кўриб чиқилади ҳамда шулар юзасидан зарур қарорлар қабул қилинади, деб умид қилади.

Депутат А. ҲАЛИМОВ нутқи

НАМАНГАН РАЙОНИДАГИ «ПАРТИЯ XXII СЪЕЗДИ» КОЛХОЗИ ПРАВЛЕНИЕСИНИНГ РАИСИ

Докладчи бизни республиканинг 1989 йилги плани лойиҳаси билан муфассал таништирди. Лойиҳа мамлакатимиз Олий Совети томонидан қабул қилинган СССРни социал-иқтисодий ривожлантиришнинг 1989 йилги плани марраларига мос келади.

Планнинг бажарилиши ҳар биримизга, янгича ишлашимизга, илғор тажрибани ўзлаштиришимизга боғлиқ. Хўжалик юритишнинг янги формаларини, ижара, оила ва коллектив пудратини жорий этиш реал омил бўлади.

Ҳар биримизнинг ҳаётимизда реал ўзгаришлар кўриниб турибди. Одамларнинг меҳнатга муносабати ўзгармоқда, уларнинг фаоллиги ошмоқда, ошкоралик, тартиб ва интизом устун чиқмоқда. Вазиятни соғломлаштириш ишлари, социал адолат учун кураш давом этмоқда, салбий ҳодисалар тугатилмоқда. Наманган областида ҳам ижобий силжишлар бўлмоқда. Барча тармоқлар бўйича план топшириқларининг бажарилиши районимизда фойда олиш 62 миллион сўмга етишини — пландагидан 16 миллион сўм кўп бўлишини кутишга имкон беради.

Колхозимиз меҳнатчилари давлатга пахта, пилла, дон, мева, узум, сабзавот, қовун-тарвуз, тухум сотиш планларини бажардилар. Гўшт ва сут сотиш планларини 1 декабргача тўлдирамиз. Биз 25 йилдан буён давлатдан қарз олмай, ўзимизни-ўзимиз пул билан таъминлаб ишламоқдамиз. Келгуси йилнинг бошида колхоз счётида 6,5 миллион сўмдан кўпроқ пул бўлишига умид қиляпмиз. Бу — хўжалик ҳисобини, бригада ва оила пудратини жорий этиш, колхозчилар моддий манфаатдорлигининг ўсиши натижасидир.

Колхоз даромадларининг кўпайиши социал масалаларни тезроқ ҳал қилишга имкон беради. Ҳар бир оилани алоҳида квартира билан таъминлаш учун 1988 йилда хўжалик маблағи ҳисобига битта 56 квартирали, иккита 8 квартирали уйни, 140 ўринли болалар боғчаси, медицина пункти, бошқа социал-маданий-маиший объектларни қуриб битказамиз. Лекин қишлоқда яшовчи ҳар бир киши нормал коммунал ва маиший шароитга эга бўлиши учун ҳали кўп иш қилиниши керак.

Колхозимиз Озиқ-овқат программасини бажаришга ҳисса қўшиб келмоқда. Қишда мева ва сабзавот етказиб беришни кўпайтириш учун уч гектарлик теплица қура бошладик, бу эса йилига қўшимча 50—60 тонна маҳсулот етиштириш имконини беради.

Мен депутат қилиб сайланган округдаги Қумқўрғон, Шўрқўрғон, Бешкапа, Шўрқишлоқ аҳоли пунктларида, айниқса, хотин-қизлар учун иш жойларининг етишмаслиги жиддий муаммо бўлиб қолди. Республика Госпланига мурожаат қилиб, 1989—1990 йилларда ана шу қишлоқларда енгил саноат корхоналари қуришни илтимос қиламан. Бундан ташқари, округдаги тўртта колхозга табиий газ келтирилмаган. Сайловчилар наказларини бажариш учун «Узбекгаз» бирлашмасидан районни газлаштириш ишини ниҳоясига етказишни сўрайман.

Районда физкультура ва спортни ривожлантириш учун база етишмаслиги муносабати билан яқинда Ўзбекистон ССР Министрлар Совети республика Физкультура ва спорт давлат комитетига район марказида спорт комплекси қурилишини таъминлаш вазифасини топширди. Биз Физкультура ва спорт давлат комитетидан бу объектни ўн учинчи беш йиллик планига эмас, балки 1989 йил планига киритишни илтимос қиламиз.

Пахта ҳосилдорлигини ва ерларнинг унумдорлигини ошириш учун деҳқончилик маданиятини кўтариш лозим. Ҳозирги вақтда пахтачиликдаги муаммолардан бири шуки, яратилаётган навлар бундан 20—30 йил муқаддам қабул қилинган давлат стандарти талабларига жавоб бермаяпти. Уларни қайта кўриб чиқиш, шунингдек, пахтанинг харид нархларини зоналарга қараб социал адолат руҳида ўзгартириш пайти келди. Ҳозир шундай ҳам бўлмоқдаки, битта районда, бир хил шароитда ишлаётган хўжаликлар пахтани турли нархларда сотмоқда. Бу эса колхозчилар орасида ҳаққоний норозилик туғдирмоқда.

Областимиз депутатлари номидан сессияда кўриб чиқиш учун тақдим этилган 1989 йилги план лойиҳасини план-бюджет доимий комиссияси ва бошқа доимий комиссияларнинг мулоҳазаларини ҳисобга олган ҳолда тасдиқлашни таклиф қиламан.

Депутат В. А. ЛОЗИЦКИЙ нутқи

ҚАРШИ ШАҲАР ПАРТИЯ КОМИТЕТИНИНГ БИРИНЧИ СЕКРЕТАРИ

Маълумки, план тасдиқлангач, қонун кучига киради ва уни бажариш керак бўлади. Бироқ, биз планларни муваффақият билан бажаришга алоқадор барча масалалар лойиҳада ҳисобга олинган, деб ишонч билан айта оламизми? Йўқ, бизда бундай ишонч йўқ. Бугун областимизда ва республикамизда ҳам моддий-техника таъминоти масаласида жуда оғир аҳвол вужудга келди. Табиийки, келгуси йилда бизни нималар кутяпти, деган савол туғилади. Бизга тақдим этилган материалларга қараганда, келгуси йилда бу йилга нисбатан аҳволимиз ёмон бўлиши кутилмоқда. Моддий-техника таъминотининг янги илғор усули сифатида улгуржи савдо системасига ўтиш ўз ҳолига ташлаб қўйилган. Биз бу масалани мувофиқлаштириш юзасидан бирор иш қилинаётганини ҳозирча сезмаяпмиз. Бевосита шартномалар тузиш, айниқса, қурилиш материаллари етказиб бериш юзасидан бевосита шартномалар тузиш жараёни бу ишга аралашишни талаб этмоқда. План лойиҳасининг ўзида назарда тутилган қурилиш материалларининг танқис бўлиб қолиши туфайли уни олувчилар, ишлаб чиқарувчилар мутлақо турлича шароитларга қўйиб қўйилган.

Қашқадарёда сув ва сув таъминоти юзасидан жиддий муаммолар юзага келди. Областимиз аҳолисининг ярмидан кўпроғи умуман сифатсиз сувдан фойдаланмоқда. Қарши шаҳрига эса ёз пайтида кунига қатъий график асосида 2-3 соат мобайнидагина сув юборилади. Бу масалада республика Госплани, Давлат агросаноат комитети, Мелиорация ва сув хўжалиги давлат комитети ҳамда Соғлиқни сақлаш министрликларидан конкрет ёрдам кутамиз.

Областимизда уй-жой қурилиши юзасидан катта ишлар авж олдириб юборилди. Аҳоли маблағларидан ва имкониятларидан фойдаланишни кескин кўпайтирганлигимиз бу масалага ёндашувда принципиал ўзгаришлар бўлганлигини кўрсатади. Ҳар бир колхоз, совхоз, корхона якка тартибдаги қурилишларда аҳолига ёрдам бермоқда. Махсус бригадалар тузилиб, масъул кишилар бириктириб қўйилган. Маҳаллий материаллардан кенг фойдаланилмоқда. Якка тартибда монолит уй қурилиши икки баравар кўпайди.

Шу билан бирга якка тартибда уй-жой қуришни янада кўпайтириш учун қатор масалаларни ҳал этиш лозим. Бозор фондига бериладиган материалларни кўпайтириш, маҳаллий шарт-шароитларга мос келадигн якка тартибдаги уй-жойларни лойиҳалашни яхшилаш зарур. Биз Госстройдан арзон лойиҳалар тайёрлаб беришини кутяпмиз.

Янги посёлкаларда инженерлик шохобчалари ҳамда йўллар қурилиши масалалари ҳал этилмаган. Планларда ана шу мақсадлар учун маблағ ажратилишини назарда тутиш керак.

Яна бир масалани айтиб ўтмоқчиман. Республикада ишлаб чиқарилаётган газнинг 80 процентдан ортиқроғини бераётган областимиз фақат 24 процент миқдорида, қишлоқлар эса 17 процент миқдорида газлаштирилган. Республика ҳукуматининг «Средазгазпром» ишлаб чиқариш бошқармасига, Давлат агросаноат комитетига, Мелиорация ва сув хўжалиги давлат комитетига берган қатор кўрсатмалари бажарилмай қолмоқда.

Областимиз аҳолиси республикадаги ўртача даражага нисбатан тахминан бир ярим баравар тез кўпаймоқда. Ишловчилар сони ҳам ортиб бормоқда. Буларнинг ҳаммаси инсон фаолияти билан боғлиқ соҳаларни тегишли равишда ўстиришни талаб этади. Кейинги ўн йил ичида марказлаштирилган капитал маблағлар ҳисобига бирорта ҳам савдо, маиший хизмат кўрсатиш объекти, маданият ва спорт иншооти амалда бунёд этилмади.

Соғлиқни сақлаш соҳасидаги аҳвол, айниқса, ташвишлидир. Бу соҳада областимизда чора-тадбирлар кўрилмоқда. Сўнгги бир йил ичида болалар ўлими ҳар минг аҳоли ҳисобига 42 кишидан 34 кишига камайди. Лекин шунга қарамай, юқумли касалликлар, айниқса, сариқ касаллиги жуда хавотирга солмоқда.

Тўғри сўнгги вақтларда касалхоналар ва поликлиникалар кўпроқ қурила бошланди. Бинобарин, соғлиқни сақлаш объектларини ускуналар ва анжомлар билан жиҳозлашда Соғлиқни сақлаш министрлигидан кўпроқ конкрет ёрдам кутамиз.

Депутат В. Д. МЕДВЕДЕВ нутқи

ЎЗБЕКИСТОН ССР ДАВЛАТ ҚУРИЛИШ КОМИТЕТИ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ-ТАҚСИМОТ БОШҚАРМАСИНИНГ БОШЛИҒИ, АГРОСАНОАТ КОМПЛЕКСИ БЎЙИЧА ДЕПУТАТЛАР ТАЙЁРГАРЛИК КОМИССИЯСИНИНГ АЪЗОСИ

Депутатларнинг тайёргарлик комиссиясида республика агросаноат комплекси ишларини таҳлил этиш шуни кўрсатдики, Ўзбекистон ССР Давлат агросаноат комитетининг ташкилотлари Озиқ-овқат программасини бажаришда, деҳқончилик маданиятини оширишда йўл қўйиб бўлмайдиган даражада сусткашлик қилмоқдалар.

Муҳокамага қўйилган план лойиҳасининг камчиликларидан бири, аҳолининг озиқ-овқат маҳсулотларига ўсиб бораётган эҳтиёжларини қондиришнинг мавжуд резервлари етарли даражада тўла ҳисобга олинмаганлигидир, тайёргарлик комиссиясининг фикри ана шундай.

Маълумки, республика аҳолисининг гўшт истеъмол қилиши умумиттифоқ кўрсаткичларидан ва медицина нормаларидан анча орқада қолмоқда. Бироқ озуқа базасининг ўз ҳолига ташлаб қўйилганлиги гўшт ва сут камчиллигини анча енгиллатиш, подаларни қайта янгилашни чинакам йўлга қўйишга имкон бермаяпти.

Республика Давлат агросаноат комитетининг органлари, илмий-тадқиқот институтлари (бизда бундай институтлар оз эмас) бу соҳада собитқадамлик билан иш олиб бормаяптилар. Чорва молларнинг бизнинг иқлим шароитимизга мослашган ва кўп гўшт ва сут берадиган янги зотлари яратилмаган ёки мавжуд зотлар ана шундай қилиб яхшиланмаган. Ҳисоб-китоблар шуни кўрсатмоқдаки, республикага ўн биринчи беш йилликда келтирилган зотдор моллар ва улардан олинган насл ҳисобига сигирлар подасини бутунлай янгилаш ва уларнинг салмоғини зоотехника нормаларига етказиш мумкин эди. Ҳолбуки, чорва моллар сони деярли кўпаймаяпти. Кўпгина хўжаликларда ҳар юз бош сигирдан нормадаги 85—95 бош ўрнига 55—60 бош бузоқ олинмоқда.

Чорва моллар ем-хашак билан тўла таъминланмаяпти. Бу йил ҳар бош мол ҳисобига пландаги 16 центнер ўрнига 14 центнер озуқа бирлиги ғамланди ёки ем-хашак етиштириш плани 87 процент бажарилди. Ем-хашак экинлари учун ажратилган суғориладиган ерлардан жуда қониқарсиз фойдаланилаётганлиги сабабли шундай аҳвол юз бермоқда. Озуқабоп экинлар кам экилганлиги сабабли бу йил 260 минг тонна озуқа бирлиги олинмай қолди, бу эса гўштга айлантириб ҳисоблаганда, 21 минг тоннани ташкил этади. Бедапояларнинг сийраклиги 30 процентга етди. Озиқ-овқат программасини бажариш, аҳолини озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлашни яхшилаш асосан бўлмаганда ҳам, кўп жиҳатдан барча даражадаги раҳбарларнинг интизоми, уюшқоқлиги ва масъулиятига боғлиқ.

Республикада планларнинг бажарилишини контрол қилишнинг таъсирчан механизмини барпо этадиган вақт келди. Бу вазифани республика Госплани аппарати тағин ҳам фаолроқ бажариши керак, деб ўйлаймиз. Депутатлар комиссияси эса бу масалаларга кўпроқ эътибор беради.

Орол денгизини сақлаб қолишга қаратилган тадбирлар муносабати билан сув камчиллиги йилдан-йилга ортаверади. Бундан ҳамма хулоса чиқариб олиб, сувни тежайдиган суғориш режимига амалда қатъий ўтиши керак. Суғоришнинг илғор технологияларини жорий этиш — сувни тежашнинг асосий йўлларидан биридир. Бироқ Ўзбекистон ССР Мелиорация ва сув хўжалиги давлат комитети фаолиятини таҳлил қилиш сув хўжалиги комплексининг инженерлик даражаси ҳозирги талабларга мос келмаслигини ва сувни белгиланган миқдорда тежашни таъминлай олмаслигини кўрсатди. Замонавий суғориш техникаси билан жиҳозланган суғориладиган ерларнинг умумий майдони 5 процентдан ошмайди. Собиқ Мелиорация ва сув хўжалиги министрлиги, илмий-тадқиқот ташкилотлари суғоришнинг сувни тежайдиган усулларини: томчилатиб суғориш, ёмғирлатиб суғориш, илдиз остидан суғориш ва бошқа усулларини жорий этиш учун ҳеч иш қилмади.

Техник жиҳатдан мукаммал мелиоратив конструкцияларни жорий этиш, суғоришни механизациялашнинг замонавий воситаларини қўлланиш, сувни ҳисобга олиш негизида суғориш системаларини комплекс реконструкциялаш, коллектор-зовур шохобчаларини қуриш ва қайта қуриш юзасидан кенг кўламли ишларни амалга оширишни Ўзбекистон ССР Мелиорация ва сув хўжалиги давлат комитети олдига асосий вазифа қилиб қўйишни зарур, деб ҳисоблаймиз. Тайёргарлик комиссияси Ўзбекистон ССР Мелиорация ва сув хўжалиги давлат комитетига сувни тежашнинг аниқ программасини ишлаб чиқишни ва суғориш системаларини сув ўлчайдиган асбоблар билан таъминлашни тезлаштиришни тавсия қилди. Сувдан фойдаланиш учун ҳақ тўлашни жорий этиш режалаштирилаётганлиги ана шу вазифани ҳал этишга кўмаклашади.

План лойиҳаси яқин икки-уч йил ичида Қорақалпоғистон АССР ва Хоразм области аҳолисини сув билан таъминлашни яхшиламайди. Ҳозир қурилаётган магистрал сув қувурлари бу вазифани ҳал қила олмайди. Ўзбекистон ССР Министрлар Совети бу масалани кўриб чиқиб, Амударё қуйи оқимидаги районлар территориясида водопровод шохобчалари қуриш учун, шунингдек, ана шу жойларнинг ўзига хос бўлган сувни чучуклаштириш қурилмалари ўрнатиш ҳамда аҳолини сув билан таъминлашни яхшилаш соҳасида бошқа тадбирларни амалга ошириш учун зарур миқдорда капитал маблағлар ажратиш тўғрисида қарор қабул қилиши мақсадга мувофиқ бўлур эди.

Депутат Ю. П. ЛИТВИНЕНКО нутқи

ЎЗБЕКИСТОН ССР САВДО МИНИСТРИ

Магазин пештахталарида саноат ва озиқ-овқат моллари мўл-кўл бўлиши халқ хўжалиги кўпгина тармоқлари ишининг пировард якуни ҳисобланади. Одамлар қайта қуриш қандай бораётганлиги ҳақида кўп жиҳатдан ана шунга қараб фикр юритадилар.

Республикада савдо хизматининг аҳволидан ҳақли равишда норозилик билдирилмоқда, харидорлар ходимларимизнинг дағаллиги ва эътиборсизлиги, магазинлар, ошхоналар иш режимининг ноқулайлиги хусусида асосли танқид қилмоқдалар. Одамларнинг навбат кутиб қолиши, молларнинг етишмаслиги, таниш-билишларга орқа эшикдан савдо қилиш ва бошқа камчиликлар ҳақли таъналарга сабаб бўлмоқда.

Бутун масъулиятни бўйнимга олиб айтмоқчиманки, биз бу муаммоларни кўриб турибмиз ва тартиб ўрнатиш чораларини кўряпмиз.

Айни вақтда савдо-сотиқни ривожлантириш юзасидан қабул этилган қарорлар авбалги йиллардан фарқли ўлароқ, конкрет чора-тадбирлар билан мустаҳкамланган, бу эса масалаларни амалий ҳал этиш имкониятини яратди, савдо-сотиқнинг моддий базасини ривожлантириш учун шароит вужудга келтирди. Кўп йиллар мобайнида биринчи марта товар обороти 10 ойлик плани ошириб бажарилганини айта оламиз, бу эса умуман йиллик товар обороти планлари бажарилишига ишонч бахш этади.

Шу билан бирга, аҳолининг кўпгина ҳаётий муҳим озиқ-овқат ва саноат молларига бўлган эҳтиёжлари ҳали ҳам қондирилмаяпти. Гўшт ва гўшт маҳсулотлари билан таъминлаш масаласи жуда ўткир муаммо бўлиб турибди, республика Давлат агросаноат комитетининг гўшт комбинатлари маҳсулотни камроқ етказиб бераётганликлари оқибатида гўшт ва гўшт маҳсулотлари билан таъминлаш яхшиланмаяптигина эмас, ҳатто ёмонлашиб бормоқда.

Кўпгина саноат молларини ишлаб чиқариш ва савдо ташкилотларига етказиб бериш планлари бажарилмаяпти. Ўн ой мобайнида умуман саноат моллари етказиб бериш юзасидан шартнома мажбуриятлари 37,5 миллион сўмлик миқдорда, қўшимча топшириқни қўшиб ҳисоблаганда эса 109,5 миллион сўмлик миқдорда бажарилмади.

Умуман чакана товар оборотининг келгуси йил учун белгиланган плани ҳам ҳозирча товар ресурслари билан тўла-тўкис таъминланган эмас.

Шу сабабли республика Министрлар Совети ва Госплани олдига белгиланган хажмларда тўла-тўкис шартнома тузиш масаласини яна бир бор қўймоқдамиз.

Савдо министрлигининг ўзида ҳам, жойлардаги савдо ташкилотларида ҳам бир қанча жуда муҳим масалалар ҳал бўлмай турибди. Шу ойнинг ўзидаёқ тегишли тавсия ва таклифлар пухтароқ ишлаб чиқиш ва ижросини биргаликда назорат қилиш учун министрликлар ва идораларга, область ижроия комитетларига юборилади.

Бироқ бизнинг ҳамма ташвишларимиз аввало планлаштиришдан бошланади ва бунинг учун шу пайтга қадар ҳеч ким муносиб равишда масъул бўлаётгани йўқ.

Анча аввал одат бўлиб қолган тартибга кўра, республикадаги товар обороти планлари амалда мавжуд бўлган ресурслар билан эмас, балки аҳолининг пул даромадлари планлари билан мувофиқлаштириб тузилади, аммо бу планлар бажарилмай қолаверади.

Планлаштиришдаги мана шу одат ҳозир ҳам давом этиб келмоқда. Нега савдо ходимлари ҳозир, хўжалик ҳисоби шароитида ўз меҳнатининг натижаларига эмас, балки қандайдир субъектив кўрсаткичларга қарам бўлиб қолишлари керак?

Белгилаб қўйилган планларни ўзгартириш сингари ярқсиз одат давом этмоқда. Шу йилнинг ўтган даврида Андижон, Бухоро, Тошкент ва Фарғона область ижроия комитетлари планларни уч марта, Наманган область ижроия комитети беш марта, Жиззах область ижроия комитети эса етти марта ўзгартирди. Мана шундай шароитда бизнинг шаҳар ва район трестларимиз ва савдо ташкилотларимиз қандай қилиб нормал ишлай оладилар! Республиканинг план органлари эса бу масалада четдан кузатувчилик позициясида турибдилар.

Бу ўринда мен кооперация тўғрисидаги янги Қонун муносабати билан жойларда планлаштириш методикаларини ўзгартириш ҳақида, давлат савдоси ва матлубот кооперацияси системалари ўртасида товар ресурсларидан омилкорлик билан фойдаланиш масалалари деярли ҳал этилмаётганлиги тўғрисида гапираётганим йўқ.

Тармоқнинг моддий базасини ривожлантириш — иккинчи жуда муҳим масаладир. Нормативга мувофиқ савдо майдонлари билан таъминланиш 1989 йилга борганда савдо бўйича атиги 62 процентни ташкил этади, умумий овқатланиш, улгуржи савдо, музхоналар бўйича эса ярмига ҳам етмайди.

Айни вақтда йирик кооперативларнинг 70 проценти илгари давлат савдоси корхоналарига қарашли бўлган биноларда ишлаб турибди, улар биронта кўрсаткич юзасидан ҳам тузук самара бераётгани йўқ. Шунга қарамай, Тошкентдаги «Лола», «Навбаҳор», Самарқанддаги «Сиёб» миллий таомлар ошхонаси, Андижондаги «Лаззат» ошхонаси каби яхшигина рентабелли корхоналар кооперативларга берилмоқда, тўғрисини айтганда эса шунчаки уларнинг ихтиёрига топшириб юборилмоқда.

Ёки, айтайлик, республикада гўшт маҳсулотлари жуда танқис бўлиб турган бир шароитда «гўшт кооперативлари» масаласи. Ҳамма кабобхоналарнинг 85 проценти ҳозир кооперативлар ихтиёрига бериб қўйилиши керакми? Ҳеч нарса етиштирмайдиган, аммо давлат гўштидан таом тайёрлаб, уни бозордаги 6-8 сўмлик нарх билан сотадиган ва шу йўл билан бойлик орттирадиган ташкилотларга шароит яратиб бериш керакмикан?

Шу сабабли биз умумий овқатланишдаги кооперативлар аҳолига керакли соҳада ишлайдиган бўлиши ва улар савдо ташкилотлари ҳисобига эмас, балки улар билан ёнма-ён ривожланиши масаласини маҳаллий Советлар олдига қўймоқдамиз.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СУДИНИНГ ФАОЛИЯТИ ТЎҒРИСИДА ҲИСОБОТ

Ўзбекистон ССР Олий судининг раиси депутат С. ЙИГИТАЛИЕВ доклади

Депутат ўртоқлар! Ўзбекистон ССР Олий судининг ҳозирги состави 1985 йил 30 мартда, яъни жамиятимиз ҳаётининг ҳамма томонларини революцион қайта қуришга асос солган, мамлакатни демократиялаш ва янгилаш йўлидан бошлаган КПСС Марказий Комитетининг 1985 йил апрель Пленуми арафасида сайланган эди. Ишимизнинг ҳисобот даври тарихий воқеалар билан — социалистик ҳуқуқий давлатни шакллантиришни бошлаш билан боғланган кенг кўламдаги ҳуқуқий ислоҳот йўлини очиб берган ҳамда қонунчиликни мустаҳкамлашда ва шахс ҳуқуқлари гарантияларини кучайтиришда судларнинг ролини ошириш зарурлигини кўрсатиб ўтган КПСС XXVII съезди, XIX Бутуниттифоқ партия конференцияси билан нишонланди.

Партиянинг ғоят муҳим ҳужжатлари бўлган КПСС Марказий Комитетининг «Социалистик қонунчиликни ва ҳуқуқ-тартиботни янада мустаҳкамлаш, гражданларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишни кучайтириш тўғрисида»ги, «Мамлакатда жиноятчиликка қарши курашнинг аҳволи ва ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш соҳасидаги қўшимча чоралар тўғрисида»ги қарорлари Олий суднинг бутун фаолиятига асос бўлди. Бу қарорларни бажариш соҳасидаги энг муҳим вазифалар аввало, ҳар бир жиноий ва гражданлик ишини қараб чиқишда қонунчиликка ғоят қаттиқ риоя қилишдан, ошкоралик ва социал адолат принципларини оғишмай амалга оширишдан, бюрократизм ва сансалорликнинг, гражданлар ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини бузишнинг ҳар қандай фактларини бартараф этишдан, тўғри ва бир хил суд практикасини вужудга келтиришдан, қуйи судлар иши устидан таъсирчан суд назоратини ўрнатишдан иборат деб белгиланди. Бу қоидалар Ўзбекистон судлари учун ғоят актуалдир.

Сўнгги йиллар Ўзбекистон ва унинг ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлари учун осон бўлмади. Ўзбошимчалик, маънавий ахлоқсизлик ва масъулиятсизлик вазиятини вужудга келтирган турғунлик даври фақат экономикадагина эмас, балки одамларнинг онгида ҳам чуқур бузилишларга олиб келди.

Халқда қонунчиликка ва адолатга ишонч йўқолди, бунга кўп даражада ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларнинг фаолиятсизлиги, уларнинг бир қанча раҳбарлари порахўрликка берилганликлари, жиноятчилар муҳити билан чатишиб кетганлиги сабаб бўлди. Худди ана шу нарса талон-торож қилувчилар ва порахўрларнинг уюшган группалари узоқ вақт давомида жазосиз иш олиб боришларига имкон берди, пахта ва бошқа маҳсулот топшириш планлари бажарилганлиги ҳақида оммавий қўшиб ёзишларга ва пировард натижада миллиард сўмлаб зарар кўрилишига олиб келди.

Судьяларнинг мустақиллиги принципи бузилар, кўпинча хавфли жиноятчилар жавобгарликдан озод қилинар, айбсизлар эса жазо олар эдилар. Судларда сансалорлик ва расмиятчилик авж олиб борди, суиистеъмол қилиш фактлари юз берди.

Партия бу салбий тенденцияларни қатъият билан очиб ташлади ва принципиал суратда қоралади. Республика Компартиясининг XXI съезди фақат идеология ва экономика соҳасидагина эмас, балки ҳуқуқни муҳофоза қилувчи органлар фаолиятида ҳам туб бурилиш нуқтаси бўлди.

Кадрлар соҳасидаги принципиал сиёсат судларни анча мустаҳкамлашга, уларни ёш истиқболли ходимлар билан тўлдиришга, маънавий жиҳатдан нопок бўлган, ўзини обрўсизлантириб қўйган шахслардан халос бўлишга имкон берди. Ўтган сайловда халқ судьяларининг 27 проценти ва область бўғини судьяларининг 22 проценти алмаштирилди. Ўзбекистон ССР Олий суди аъзоларининг состави ҳам учдан бир ҳиссадан кўпроқ ўзгарди.

Республикада кўрилган чоралар туфайли жиноятчилик ва судланишнинг ўсишини тўхтатибгина қолмасдан, балки унинг бир қанча ғоят муҳим кўрсаткичлар бўйича тўхтовсиз пасайишига ҳам муваффақ бўлинди. Ўтган йили жазога ҳукм қилинган шахслар сони 6 мингдан зиёд киши, бу йилнинг биринчи ярмида ҳам деярли шунча киши камайди. Шу билан бирга судланишнинг камайиши республиканинг деярли барча регионларида ва айниқса қасддан одам ўлдириш, оғир тан жароҳати етказиш, талончилик, босқинчилик, дайдилик, безорилик ҳаракатлари бўйича судланишнинг камайиши кузатилмоқда. Бу эса кўп жиҳатдан партия ва ҳукуматнинг ичкиликбозлик ва алкоголизмга қарши курашни кучайтириш тўғрисидаги қарорлари билан боғлиқдир.

Бироқ бу ижобий тенденциялар хотиржамлик учун баҳона бўлолмайди. Жиноятчилик ва судланиш аввалгидек юқори даражада бўлиб, давлат ва жамоат мулкини ўғирлаш, гражданларнинг ҳаёти, саломатлиги, шахсий мулкига қарши қасддан жиноятлар қилиш, чайқовчилик ва порахўрлик кенг ёйилгандир. Кўпгина жиноятлар илгари судланган, текинхўрларча турмуш кечираётган шахслар томонидан содир қилинмоқда.

Уюшган жиноятчилик, яширин экономика проблемалари ҳали ҳам мутлақо ҳал этилмаган бўлиб, улар ҳақида илгари тўғридан-тўғри индамай келинар эди.

Оила-никоҳ муносабатларидан келиб чиқадиган гражданлик-ҳуқуқий низолар ҳам кўпайиб бормоқда. Кўпинча меҳнат ва уй-жой қонунлари бузилмоқдаки, бу ҳол гражданларнинг кўп сонли ҳаққоний шикоятларини келтириб чиқармоқда. Мансабдор шахсларнинг қонунсиз хатти-ҳаракатлари устидан судга шикоят бериш тўғрисидаги қонун амал қилмаяпти.

Ана шундай шароитда республика Олий суди одил судловни амалга оширишнинг ғоят муҳим проблемалари бўйича ўз позициясини аниқлаб олишни зарур деб топди. Судларнинг гражданлар ҳуқуқлари ва манфаатларини муҳофаза қилишни таъминлаш соҳасидаги иш практикаси тўғрисидаги масала ўрганиб чиқилди ва Олий суд пленумида кўрилди. Ижобий силжишлар билан бир қаторда гражданларни асоссиз равишда жавобгарликка тортиш ва улар устидан ҳукм чиқариш фактлари кўпайиб бормоқдаки, бу ҳолни ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларнинг айрим раҳбарлари баъзан жиноятчиликка қарши курашни кучайтириш шиори билан оқламоқдалар, деб кўрсатиб ўтилди. Шу муносабат билан Сталин репрессиялари давридан қолган «Кураш қурбонсиз бўлмас», деган тезис ҳеч қандай вазиятда такрорланмаслиги кераклигини таъкидлаб ўтиш керак.

Ҳозирча эса, ўртоқлар, ҳақиқат шундан иборатки, кейинги уч ярим йил ичида судлар 227 гражданн хусусида оқлаб ҳукм чиқардилар, бундан ташқари, республика Олий суди ва область судлари 218 шахс хусусидаги жиноий ишларни реабилитация қилувчи асосларга мувофиқ тўхтатдилар. Бунинг конкрет сабаблари — бир қанча жиноий ишларни қўзғатишга ғаразгўйлик билан ёндашиш, айбсизлиқ презумцияси принципини инкор этиш, терговни йўл қўйилмаган усуллар билан олиб бориш, ишни судда кўриш босқичида принципиал ва ўйлаб ёндашмасликдан иборатдир. Шуни айтиш кифояки, кўрсатиб ўтилган давр мобайнида молия органларининг маълумотига қараганда қонунсиз равишда жавобгарликка тортиш ва ҳукм қилишдан келган зарарнинг ўрнини қоплаш учун гражданларга деярли 800 минг сўм тўланган. Келтирилган фактлар ҳақида биз Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ва республика Олий Совети Президиумига ахборот бердик. Судларга расмиятчилик билан ва бир ёқлама текширилган биронта ҳам иш юзасидан ҳукм чиқарилиши мумкин эмас, битта ҳам айбсиз одам жазога ҳукм қилинмаслиги керак, деб конкрет кўрсатма берилди. Бунинг учун шахсий жавобгарлик ғоят қаттиқ бўлмоғи керак. Айни вақтда судларнинг асоссиз равишда оқлаш ҳукмларини чиқариш ҳолларига барҳам берилмаган, бу эса қилинган жиноятлар учун жазонинг муқаррарлигидан иборат ленинча принципга хилофдир.

Гражданларнинг процессуал ҳуқуқларини бузиш, жиноят содир қилишда айбдор бўлган ҳамма шахсларни жавобгарликка тортмаслик, айбдорларнинг мақсадлари ва ниятларини расмиятчилик билан текшириш, содир қилинган жиноятни нотўғри талқин этиш қонунчиликни мустаҳкамлаш ишига катта зарар келтирмоқда. Республика Олий судининг ишларни қўшимча тергов қилишга юборишни тартибга солувчи қонунларни судлар қандай бажараётганлиги ҳақидаги масалага бағишланган пленумида бундай ишлар сони кўпайиб бораётганлиги қайд этиб ўтилди.

Агар 1985 йилда судлар 5888 шахс хусусидаги ишларни қўшимча текширишга асосли суратда юборган бўлсалар, 1987 йилда 7 минг шахс хусусидаги ишларни юбордилар. Айни вақтда айрим судьяларнинг масъулиятсизлиги, улар ишнинг моҳиятини тушуниб етишни ва унинг юзасидан принципиал қарор чиқаришни истамасликлари туфайли анчагина ишлар бўлмағур сабаблар билан асоссиз равишда қўшимча тергов қилишга юборилмоқда. Ўтган йилнинг ўзидагина юқори суд органлари судларнинг деярли минг нафар шахс хусусидаги ишларни қўшимча тергов қилишга юбориш ҳақидаги ажримларини бекор қилди. Натижада уларни узил-кесил ҳал қилиш чўзиб юборилмоқда, актуаллиги йўқолмоқда. Давлат ҳам катта моддий харажатлар қилмоқда.

Бу масалада республика Олий суди ҳам ҳамма вақт изчил йўл тутгани йўқ, у қонунни бузишга мустаҳкам тўсиқ қўймади.

Ишларни асоссиз равишда қўшимча тергов қилишга юбориш ёки асоссиз ҳукм чиқариш билан боғлиқ айрим ҳодисалар оператив суратда бартараф қилинмади, қабул қилинган қарорда ана шунга эътибор берилди.

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Михаил Сергеевич Горбачев XIX партия конференциясида қилган докладида жиноий жазоларни қўллаш тартиботини такомиллаштиришга эътибор берилди, судловни янада инсонпарвар қилиш ва демократиялаш озодликдан маҳрум этиш шаклидаги жазони қўллаш соҳасини қисқартиришни тақозо этади, деб таъкидланди.

Жазо бериш проблемалари билан Олий суд мунтазам суратда, конкрет жиноий ишларни қараб чиқиш чоғида ҳам, суд практикасини анализ қилиш чоғида ҳам шуғулланди. Олий суд пленумида қисқа муддатга озодликдан маҳрум қилиш, ҳукмни ижро этишни кечиктириш, қўшимча жазолар ва ҳоказоларни қўллаш практикаси муҳокама қилинди. Яқинда бу масалаларнинг ҳаммаси комплекс равишда ўрганиб чиқилди ва муҳокама қилинди.

Яқин ўтмишда республика озодликдан маҳрум қилиш тарзидаги жазони қўллаш бўйича мамлакатда олдинги ўринлардан бирида турар ва бизни бундай жазони баъзан пухта ўйламай тайинлаганлик учун асосли суратда танқид қилишар эди. Ҳозир аҳвол кескин ўзгарди. Агар 1985 йилда судланганларнинг 44,3 проценти озодликдан маҳрум қилишга ҳукм этилган бўлса, 1987 йилда 31 проценти ҳукм қилинди. Бу эса бутун Иттифоқдаги даражага мосдир. Айни вақтда ҳукмни кечиктиришни қўллаш икки баравар, штрафларни қўллаш эса уч баравар кўпайди. Мол-мулкни мусодара қилиш ва маълум лавозимни эгаллаб туриш ёки маълум фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқидан маҳрум этиш каби самарали қўшимча жазо чораларини қўллаш ўрта ҳисобда ўн процент кўпайди. Олий суд қабул қилган қарорда судларга жамиятдан ажратилмаган ҳолда қайта тарбияланиши мумкин бўлган шахсларга, жамият учун катта хавф туғдирмайдиган жиноятларни содир қилганларга, жиноятчи группаларнинг иккинчи даражали қатнашчиларига нисбатан озодликдан маҳрум қилиш тарзидаги жазо қўлланилиши мумкин эмас, деб кўрсатиб ўтилди. Чин дилдан пушаймон бўлиш, келтирилган зарарнинг ўрнини қоплаш, жиноятларнинг ташкилотчиларини ва бошқа актив қатнашчиларини фош қилишда ёрдам бериш жавобгарликни юмшатадиган ҳолатлар деб ҳисобланмоғи керак. Бироқ бу нарса хавфли жиноятчиларга, ҳалол меҳнат қилишни асло истамайдиганларга нисбатан бирон-бир енгилликлар жорий этилишини англатмайди. Уларга нисбатан энг қаттиқ жазо чоралари қўлланилиши, суд процесслари эса кенг жамоатчиликка ошкор қилиниши керак.

Юқорида келтирилган маълумотлар жиноий жазо чораларини қўллашда судларда ҳеч қандай ҳал қилинмаган масалалар йўқлигини англатмайди. Бундай масалалар бор ва улар жиддийдир.

Асоссиз равишда енгил ёки қаттиқ жазо белгилаш, хизмати бўйича ғаразгўйлик мақсадида жиноят содир қилган шахсларга нисбатан мол-мулкни мусодара қилишни қўллашни, уларни моддий жавобгарлик билан боғлиқ лавозимларни эгаллаб туриш ҳуқуқидан маҳрум қилишни асоссиз равишда рад этиш ҳолларига барҳам берилган эмас. Ана шу асослар бўйича кейинги уч ярим йил ичида судлар томонидан 556 шахс хусусида чиқарилган ҳукм жазонинг енгиллиги учун бекор қилинди ва тўрт мингдан ортиқ шахсга берилган жазо қаттиқлиги туфайли ўзгартирилди. Булар жуда катта рақамлар бўлиб, ўзгартирилган ҳукмларнинг деярли 40 проценти республика Олий судининг ташаббуси билан қилинди, демак, гражданларнинг жазо қаттиқлиги хусусидаги кўпгина адолатли шикоятлари область судларида ва уларга тенг судларда тўғри ҳал қилинмай келган.

Ҳисобот даври мобайнида биз икки марта пленумда вояга етмаганлар иши бўйича суд практикасини муҳокама қилдик, бироқ вояга етмаганлар орасидаги судланишнинг кўплиги ҳали ҳам ташвиш туғдирмоқда.

Вояга етмаганлар орасида судланиш ҳоллари умуман қисқара бошлаётган бўлсада, улар ўтган йили камайиш уёқда турсин, балки бирмунча ошди ҳам. Ўсмирлар томонидан ёки улар иштирокида кўплаб оғир жиноятлар, безориликлар, давлат мулкини ва шахсий мулкини ўғирлаш ҳоллари содир қилинмоқда. Жазога ҳукм этилган ўсмирларнинг ҳар бештадан биттаси ВЛКСМ аъзосидир ва шунчаси жиноят содир қилиш вақтида ҳеч қаерда ишламаган ва ўқимаган. Жиноят содир қилган вояга етмаганларнинг деярли 10 проценти маст ҳолда бўлган, улар орасида гиёҳвандлик ва заҳарвандлик ҳоллари учрамоқда. Шуниси характерлики, жазога ҳукм қилинганларнинг 30 процентдан кўпроғи нотинч оилаларда яшаганлар, бу эса уларга жиноятчилар муҳити кўпроқ таъсир кўрсатадиган шароитлардан биридир. Практика мактаблар, ўрта махсус ўқув юртларида тарбиявий ишда жиддий хатоларга йўл қўйилаётганлигидан, ижроия комитетларнинг вояга етмаганлар билан шуғулланувчи комиссиялари, ички ишлар органларининг тегишли инспекциялари тарбияси қийин бўлган ўсмирларни бўш контрол қилаётганлигидан дарак беради. Ана шуларга асосланиб, судларнинг эътибори биринчи навбатда ўсмирлар орасида ҳуқуқбузарликка ёрдам берувчи сабаблар ва шароитларни аниқлашга қаратилди, бироқ бу муҳим вазифани ҳал қилиш учун ҳали кўп иш олиб борилиши керак, буни эса биз республика Олий суди қуйи судлар ишига етарли эътибор бермаётганлиги билан ҳам боғлиқ деб ҳисоблаймиз.

Партия, совет, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар ва жамоат ташкилотларининг ҳамжиҳатлик билан сарфлаган куч-ғайратлари маст ҳолда жиноятлар содир қилишни сезиларли даражада қисқартириш имконини берди. Агар 1985 йилда жазога ҳукм қилинганларнинг 29,5 проценти маст ҳолда жиноят содир қилган бўлса, 1987 йилда бундайлар 20,6 процентни ташкил этди. Судлар ичкиликбозларни мажбурий даволашга юбориш, уларни ота-оналик ҳуқуқидан маҳрум қилиш, муомалага лаёқатлигини чеклаш каби самарали чораларни тез-тез қўлланадиган бўлиб қолдилар. Бироқ ичкиликбозликка қарши курашда ҳали туб бурилиш юз бергани йўқ, бу ҳол КПСС Марказий Комитетининг яқинда чиқарган «КПСС Марказий Комитетининг ичкиликбозлик ва алкоголизмга қарши курашни кучайтириш масалалари юзасидан қабул қилинган қарорларини бажаришнинг бориши тўғрисида»ги қарорида ҳам кўрсатиб ўтилади. Судларнинг спиртли ичимликлар билан спекуляция қилиш, самогон ҳайдаш тўғрисидаги ишларни сайёр суд мажлисларида жамоатчиликни жалб қилган ҳолда кўриб чиқишлари асоссиз равишда кам, ичкиликбозликнинг сабаблари ва унга ёрдам берувчи шарт-шароитлар чуқур очиб ташланмаётир. Чунончи, судларнинг ичкиликбозлик ва алкоголизмга қарши курашни кучайтириш соҳасидаги практикасига доир масалани Олий суд пленумида муҳокама қилишга тайёрлаш вақтида биз республикадаги кўпчилик регионларнинг судлари ишини текшириб чиқдик. Маълум бўлишича, спиртли ичимликлар сотиладиган жойларни камайтириш ичкиликбозликнинг камайишига жиддий таъсир кўрсатмаган, аксинча навбат кутишларга, спиртли ичимликлар билан оммавий равишда спекуляция қилишга олиб келган.

Проблема сақланиб қолмоқда ва уни комплекс ҳал қилиш керак. Бу ишда судлар катта роль ўйнаши лозим.

Ўртоқлар! Қайта қуриш даврида халқ бойлигини ҳар қандай тажовузлардан сақлаш вазифаси, хўжасизлик ва исрофгарчиликка, ўғирликларга, меҳнатсиз даромадларнинг ҳар қандай турларига барҳам бериш ҳар қачонгидан ҳам муҳим бўлиб қолмоқда. Бир қанча товарларнинг ҳали ҳам тақчил бўлиб туриши, авж олиб кетган кооператив ҳаракат ҳар хил «корчалонлар», нопок кишиларнинг активлигини кучайтириб юборди. Матбуотда уюшган жиноятчиликка қарши курашни кучайтириш зарурлиги тўғрисидаги масала ҳақли суратда кўтарилди, талон-торож қилувчилар кўпинча қотиллар, бошқа хавфли жиноятчилар билан тил бириктириб, оғир жиноятлар содир қилаётганликлари кўрсатиб ўтилди. Судлар томонидан уч ярим йил ичида кўриб чиқилган талон-торожлар ҳақидаги ишлар бўйича келтирилган зарар суммаси қарийб 94 миллион сўмни ташкил этди. Шу сабабли республика Олий суди меҳнатсиз даромадларга қарши кураш юзасидан тадбирлар ишлаб чиқди. Бу масала Олий суд пленумида муҳокама қилинди ва биз олиб бораётган иш ҳали қўйилаётган талабларга жавоб бермаслиги кўрсатиб ўтилди. Мазкур категориядаги ишлар кўпинча сансалор қилиб юборилмоқда, номигагина кўриб чиқилмоқда. Баъзан жиноий группаларнинг ташкилотчиларига, катта-катта чайқовчиларга нисбатан ҳаддан ташқари кўнгилчанлик қилинмоқда, уларнинг бир қанчасининг мол-мулки бесабаб мусодара қилинмади. Узоқ вақт мобайнида жиноятлар содир қилишга имкон берган сабаблар етарли даражада тўлатўкис текширилмайди, бепарво раҳбарлар ҳам қонуний жавобгарликка тортилмаётир.

Мамлакатда туб иқтисодий ислоҳотни амалга ошириш гражданлик — ҳуқуқий муносабатларни такомиллаштиришга туртки бўлиб хизмат қилди. Давлат корхонаси (бирлашмаси) тўғрисидаги Қонун кучга кирди. Хўжалиқ юритишнинг янги шароитларига ўтиш, меҳнатни ташкил этишнинг янги формаларини кенг қўллаш, меҳнат ресурсларидан янада оқилона фойдаланишни таъминлаш, ишлаб чиқаришни яхшироқ ташкил этиш мақсадида меҳнат қонунларини қайта кўриб чиқишни тақозо этди.

Буларнинг ҳаммаси республика Олий судидан, барча судлардан суд фаолиятини такомиллаштириш соҳасида зарур чора-тадбирлар кўришни талаб қилди.

Республикада норматив ҳужжатларни тайёрлаш соҳасида катта ишлар олиб борилаётганлиги муносабати билан Олий суд меҳнат қонунлари кодексига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумига таклифлар киритди. Бу таклифлар асосан қабул қилинди. Ўн биринчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Советининг 2000 йилгача мўлжалланган Уй-жой программасини қабул қилган еттинчи сессияси топшириғига мувофиқ уй-жой кодексини, уй-жой қуриш кооперативларининг ҳуқуқларини тартибга солувчи нормаларни, уй-жой шароитларини яхшилашга муҳтож бўлган гражданларни ҳисобга олиш қоидаларини ўзгартириш ва уларга қўшимчалар киритиш, шунингдек ўзбошимчалик билан қурилган биноларни ҳуқуқий жиҳатдан рўйхатга олишни тартибга солиш юзасидан комплекс таклифлар тайёрланди.

Ҳисобот даврида Олий суд пленуми гражданлик ишларига доир 8 та қарор қабул қилди. Бу қарорлар меҳнат, колхоз, оила-никоҳ, процессуал қонунларга таааллуқлидир. Ҳар йили судларнинг ишга қайта тиклаш тўғрисидаги ишлар бўйича практикаси ўрганиб борилди. Аниқланган тартибни бузишлар бўйича Узсовпрофга, айрим министрликлар ва идораларга тақдимномалар киритилди.

КПСС XXVII съездининг барча ресурсларни максимал даражада сафарбар этиш, уларни бутун чоралар билан тежаш, хўжасизликка барҳам бериш, интизомни ошириш тўғрисидаги қарорларига амал қилиб, Олий суд пленуми «Меҳнат тўғрисидаги ва меҳнат интизоми тўғрисидаги қонунларга риоя қилишда Ўзбекистон ССР судларининг ролини ошириш ҳақида» қарор қабул қилди.

Шуни айтиб ўтиш керакки, кўрилаётган чора-тадбирларга қарамай, ишчи ва хизматчиларни қонунсиз равишда ишдан бўшатиб юбориш ҳоллари секин камаймоқда. 1985 йилда судлар ишга тиклаш тўғрисидаги шикоятларнинг 70 процентини қаноатлантирган бўлсалар, 1987 йилда 61,6 процентини қаноатлантирдилар. Қонунсиз равишда ишдан бўшатиш каби йўл қўйиб бўлмайдиган фактларнинг кенг ёйилганлиги айрим раҳбарларнинг юридик саводи пастлигидан далолат бериб турибди.

Ишлаб чиқаришда интизомсизлик ва масъулиятсизлик ишчи ва хизматчиларнинг давлатга катта моддий зарар етказишларига ҳам олиб келмоқда. Ҳар йили республика судлари келтирилган моддий зарарнинг ўрнини қоплаш тўғрисида тўрт мингга яқин ишни кўриб чиқмоқда. 1987 йилнинг ўзидагина корхоналар ва ташкилотлар фойдасига 3 миллион сўмдан кўпроқ пул ундириб олинди.

Судларнинг гражданларга қарашли бўлган уйларни бузиш билан боғлиқ низоларни ҳал қилишида қонунларни қўллаш практикасини Олий суд пленумида муҳокама қилиш. натижасида гражданларни уйларидан қонунсиз равишда кўчириб чиқариш ва уларнинг уйларини ваколатли органнинг рухсатисиз бузиб ташлаш ҳоллари якка-ёлғиз эмаслиги аниқланди. Бу ҳақда биз Ўзбекистон ССР Министрлар Советига ахборот бердик. Республика Олий суди пленумининг гражданлик ва жиноий ишлар бўйича юқорида келтирилган қарори ва бошқа қарорлари СССР Олий суди ва Юстиция министрлиги томонидан маъқулланди, бироқ Олий суд пленумига судлар томонидан жиноий ва гражданлик ишларини қараб чиқишнинг сифати масалалари ҳали кам киритилаётганлиги кўрсатиб ўтилди. Бу ишнинг сифати пастлигича қолиб келмоқда.

Олий суднинг республикада суд фаолияти сифатини оширишга қаратилган аналитик иши бу иш натижаларини Олий суд пленумида қараб чиқиш билангина чекланиб қолгани йўқ. Ҳаммаси бўлиб ҳисобот даврида жиноий ва гражданлик ишларининг энг муҳим категориялари бўйича суд практикаси 64 марта умумлаштирилди, қуйи судларга тегишли обзорлар юборилди, партия ва совет органларига ахборотлар берилди. Тартиббузарликларни бартараф этиш, ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш тўғрисида манфаатдор министрликлар ва идораларга 34 та тақдимнома киритилди.

Бироқ, умуман олганда, аналитик ишнинг савияси бизни қаноатлантирмайди, ушбу масаладаги камчиликлар секин бартараф этилмоқда. Прокуратура ва Ички ишлар министрлиги билан ишларни мувофиқлаштириш бўш амалга оширилмоқда, айрим умумлаштиришларда чуқур хулосалар ва конкрет таклифлар йўқ. Мана шу муҳим йўналишда ишни қайта қуриш учун қандай чоралар кўрилмоқда?

Анча кўп проблемалар ҳуқуқни муҳофаза қилувчи бошқа органлар билан биргаликда ўрганилмоқда ва ўрганиш планлаштирилмоқда. Одатда барча умумлаштиришлар Олий суд аппарати кучи билан область судлари ва уларга тенглаштирилган судларни жалб қилмаган ҳолда амалга оширилмоқда, планларнинг ўзлари ҳам анча ихчам бўлиб қолмоқда ва энг муҳим масалаларни ҳал қилишга бағишланмоқда. Олий суднинг яқин орада бўладиган пленумларида гиёҳвандликка қарши курашни кучайтириш, гражданларнинг ҳимояга бўлган ҳуқуқини таъминлаш, судларнинг уй-жой қонунларини бажаришлари тўғрисидаги масалалар қараб чиқилади. Биз жиноий ва гражданлик ишларини кўриб чиқиш вақтида судлар гражданларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатлари ҳимоя этилишини таъминлашлари масаласига яна бир бор мурожаат қиламиз.

Ўртоқлар! Республика партия, совет ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлари томонидан салбий ҳодисаларни бартараф этиш, социал адолат принципини қарор топтириш соҳасида амалга оширилган жуда катта иш талон-торож, порахўрлик, қўшиб ёзишлар билан шуғулланган кўп сонли мансабдор шахсларни фош қилишга олиб келди. Судлар экономикага жуда катта зарар келтирган ва пахта билан боғлиқ бўлган 800 дан ортиқ ишни қараб чиқдилар.

Ана шундай шароитда республика Олий суди кенг ошкор бўлган бир қанча актуал ва мураккаб ишларни юргизишни ўз зиммасига олишни зарур деб топди. Бу ишларни зарур профессионал даражада қараб чиқиш, уларнинг қонуний суратда ҳал қилинишини таъминлаш, судда кўриб чиқиш натижалари ҳақида жамоатчиликни хабардор қилиш муҳим эди.

Ана шундай ишлар жумласига жуда кўп миқдорда талон-торож қилганлиги, порахўрлиги ва пахта тайёрлаш вақтида қўшиб ёзганлиги учун олий суд томонидан олий жазо чорасига ҳукм қилинган Шаҳрисабз район партия комитетининг собиқ биринчи секретари Холиқов ишини; район ва колхозларнинг бошқа раҳбарлари билан биргаликда (жами 40 киши) талон-торожлар ва қўшиб ёзишларни ташкил этган Жомбой район партия комитетининг собиқ биринчи секретари Умурзоқов ишини; Навоий область ижрокомининг собиқ раиси, катта ўғри ва порахўр Асадов ишини; ҳисобга олинмаган маҳсулот чиқариш йўли билан давлатнинг юз минг сўмлаб маблағларини талон-торож қилиб юборган «Гўзал» бирлашмаси собиқ ходимларининг ишини киритиш мумкин. ГАИ хизмат бошлиғи Йўлдошевни ўлдиришни уюштирган Тошкент шаҳар ижрокоми ички ишлар бошқармасининг собиқ ГАИ бошлиғи Жонзоқов олий жазо чорасига ҳукм қилинди. Бухоро область ижрокоми ички ишлар бошқармасининг собиқ раҳбарлари порахўрлик учун узоқ муддатга озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилиндилар.

Ҳаммаси бўлиб кейинги уч ярим йил ичида Олий суд биринчи инстанция бўйича 153 шахс хусусидаги 19 жиноий ишни кўриб чиқди (олдинги беш йилликда 235 шахс хусусидаги 30 иш кўриб чиқилган эди). Бундан ташқари узоқ вақт мобайнида узил-кесил ҳал қилинмай келган 25 та мураккаб гражданлик иши кўриб чиқилди.

Ҳукмлар ва қарорларнинг аксарият кўпчилиги Олий суд томонидан қонуний ва асосли равишда чиқарилди. Ҳисобот даврида СССР Олий суди бизнинг 1 кишига нисбатан чиқарган ҳукмимизни бекор қилди; гражданлик ишларига доир қарорлар бекор қилинмади ва ўзгартирилмади. Ҳуқуқбузарликларни содир этишга ёрдам берувчи сабаблар ва шарт-шароитларни бартараф этиш мақсадида 30 дан ортиқ хусусий ажрим чиқарилди. Ҳар тўрт ишнинг биттаси жойларга бориб ўтказилган суд мажлисларида қараб чиқилди.

Шу билан бирга биринчи инстанция бўйича кўриб чиқилган ишларнинг умумий миқдори ҳали ҳам жуда оз бўлиб, республика Олий Совети Президиуми бунга бизнинг эътиборимизни қаратди.

Кўп миқдордаги «пахта» ишларининг кассация ва назорат тартибида кўриб чиқиш учун бизга юборилганлиги, Олий суд аппаратида нагрузкани бир неча баравар ошириб юборди, бу эса, шубҳасизки, биринчи инстанция бўйича олиб бориладиган ишга ҳам таъсир кўрсатди. Бироқ бунда раҳбарларнинг ҳам, Олий суд раиси сифатида менинг ҳам катта камчилигимиз бор. Аҳволни тузатиб олиш чоралари кўрилмоқда. Ҳозирги вақтда Олий суд томонидан еттита мураккаб жиноий иш юргизиш учун қабул қилиб олинди, яна бир қанча ишларнинг келиши кутилмоқда.

Олий суднинг энг муҳим вазифаларидан бири судлар йўл қўйган хатоларни оператив суратда бартараф этишдан, тўғри суд практикасини ташкил этишдан иборатдир.

Уч ярим йил ичида кассация тартибида 7671 шахс хусусидаги 2619 жиноий иш текшириб чиқилди, бу эса аввалги беш йилликдаги ҳамма ишларга қараганда салкам икки баравар кўпдир. Умуман олганда, ишларни кассация тартибида кўриб чиқиш соҳасидаги тадбирлар СССР Олий суди ва Юстиция министрлиги томонидан сифатли деб топилди, унинг ҳажми катта эканлиги кўрсатилди.

Олий суд ишларни кассация тартибида қайтадан кўриб чиқар экан, асоссиз ҳукм ва ажрим чиқарилган ҳолларнинг биронтасини ҳам эътиборсиз қолдирмасликка, енгил ёки ҳаддан ташқари қаттиқ жазо чоралари белгиланишига йўл қўймасликка ҳаракат қилди.

Область судлари ва уларга тенглаштирилган судлар ишининг сифатига бу қадар диққат-эътибор билан қаралиши тасодифий эмас эди. Натижалар шундан далолат берадики, бу судлар қонунчилик ва гражданларнинг ҳуқуқлари кўплаб бузилишига йўл қўймоқдалар.

Айбсизлик презумпцияси принципини, ҳимоя ҳуқуқини инкор этиш, далил-исботларни баҳолашга расмиятчилик билан ёндашиш, дастлабки терговнинг катта-катта камчиликларига тоқат билан қараш Олий суд область судларининг деярли 1400 шахс хусусидаги ҳукмларини ёки қараб чиқилган барча ишларнинг 17 процентини бекор қилишига сабаб бўлди. Бу ишларнинг ҳар бири инсон тақдири билан, кўп сонли адолатли шикоятлар билан ва қолаверса, одил судловимизнинг обрў-эътибори билан боғлиқдир.

«Пахта» ишлари бўйича жиноятларнинг иккинчи даражали қатнашчиларини, келтирилган зарарнинг ўрнини ихтиёрий равишда қоплаган, шахсан ўзлаштириш мақсади бўлмаган кишиларни озодликдан маҳрум қилмаслик зарур деб топилди. Бунинг натижасида биз деярли 900 кишининг жазосини енгиллатдик, шу билан бирга 486 кишининг озодликдан маҳрум қилиш жазоси бошқа жазо чоралари билан алмаштирилди.

Область судлари томонидан гражданлик ишларини кўриб чиқишнинг сифати ҳам яхши эмас. Бу ишлар бўйича ўрта ҳисобда ҳар беш қарорнинг биттаси бекор қилинмоқда.

Ҳукм ва қарорлар чиқариш чоғида йўл қўйилган хатолар сони кўплиги бўйича Ўзбекистон судлари мамлакатда охирги ўринлардан бирида туради.

Бунинг сабаби шундаки, унча катта амалий тажрибага эга бўлмаган кўпгина судьяларнинг профессионал тайёргарлиги етарли эмас.

Область судлари ва уларга тенглаштирилган судларнинг Советлар сессияларидаги бўлажак ҳисоботлари уларнинг одил судловни юритишдаги ишларини яхшилашга кўмаклашади, деб ўйлаймиз.

Республика Олий суди қуйи судлар ишининг сифатига кўрсатаётган таъсир ҳам етарли даражада самарали бўлмади. Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг қарорларида кўрсатиб ўтилган ушбу масаладаги муҳим камчиликларни биз ҳали сусткашлик билан бартараф этаётирмиз. Қуйи судларга амалий ёрдам кўрсатиш соҳасидаги фаолиятни сифат жиҳатдан яхшилаш керак, бу соҳадаги иш республика Юстиция министрлиги билан бўш уйғунлаштирилди, қонунни бузаётган ходимларни жавобгарликка тортиш масалалари ҳамма вақт ҳам принципиал қилиб қўйилгани йўқ.

Ана шуларни ҳисобга олиб, Юстиция министрлиги билан биргаликда қуйи судларга амалий ёрдам кўрсатиш плани ишлаб чиқилди ва у ҳозир бажарилмоқда, ҳар бир ходимнинг топширилган иш учун шахсий маъсулияти оширилди. Ўзбекистон ССР Олий суди пленуми қарорларининг тўплами чиқарилди.

Ишларни қараб чиқиш соҳасидаги ишда йўл қўйилган хато ва камчиликлар республика Олий судида ҳам бартараф қилинган эмас. Биз буларга танқидий баҳо бериб, Олий суд раҳбарлари, президиум аъзолари ташкилотчилик иши савиясини ва ўз ишларининг сифати учун суд аъзоларига талабчанликни доимо ошириб боришлари зарурлигини тушунамиз.

Бир қанча ишлар бўйича нотўғри қарорлар қабул қилинган, судлар йўл қўйган катта-катта хатолар эътиборсиз қолдирилган. Олий суд чиқарган ҳамда унинг президиуми ва пленуми тузатган асоссиз ажримлар сони камайиш у ёқда турсин, балки кўпайди. Бу эса, бир томондан, шу давр ичида қараб чиқилган ишларнинг умумий сони кескин ошганлиги билан, суд практикасидаги баъзи ўзгаришлар билан ҳам, шунингдек ишларни юзаки ўрганиш ва тайёрлаш билан, Олий суднинг бир қанча аъзолари етарли профессионал тайёргарликка эга эмасликлари билан ҳам боғлиқдир. Ҳозирги вақтда Олий суд аппаратида вақти-вақти билан предметлар бўйича семинарлар ўтказилмоқда, Ишни яхшироқ ташкил этиш мақсадида жиноий ва гражданлик ишлари бўйича суд коллегияларининг раислари лавозими жорий этилди.

Республикада 30- 40-йилларда ва 50-йилларнинг бошларида репрессия қилинган шахсларга нисбатан ишларни қайта кўриб чиқиш юзасидан катта ишларни бажариш лозим. Ана шу ишлар ҳукм этилганларнинг ёки уларнинг қариндошларининг шикоятлари бор-йўқлигидан қатъи назар текшириб чиқилади. Ҳозирдаёқ бу ишлар авж олдирилган бўлиб, у сталинизм йилларида асоссиз азият чеккан минглаб гражданларнинг яхши номини тиклаш билан боғлангандир.

Судлар йўл қўйган хатоларни, сансалорликни бартараф этиш кўп жиҳатдан партиянинг гражданлардан келган хатлар, аризалар ва шикоятлар билан ишлаш тўғрисидаги талабларини аниқ бажаришга боғлиқдир. Ўзбекистон ССР Олий судига ҳар йили судлар қабул қилган қарорлар устидан кўплаб шикоятлар келмоқда, Шу билан бирга уларнинг сони камаймаётир. Ҳисобот даврида деярли 34 мингта шикоят тушган бўлиб, уларни текшириш учун 3300 жиноий ва гражданлик ишлари талаб қилиб олинди ва ўрганилди, шулардан 1812 таси бўйича протест билдирилди. Шуни айтиш кифояки, Олий суд раҳбарларининг протести бўйичагина асоссиз ҳукм қилинган 62 гражданн батамом оқланди, деярли 700 иш бўйича ҳукмлар ва 300 иш бўйича қарорлар бекор қилинди.

Шу билан бирга шикоятлар билан ишлаш даражасини ҳали етарли деб бўлмайди. Сансалорлик, нотўғри жавоб бериш фактлари юз бердики, булар гражданларнинг адолатли таъналарига сабаб бўлмоқда. Яқинда шикоятлар билан ишлаш Олий суд президиумида муҳокама қилинди ва қониқарсиз деб топилди, Ташкилий хулосалар чиқарилди, камчиликларни бартараф этиш юзасидан конкрет чора-тадбирлар белгиланди. Гражданларни қабул қилиш учун янги хоналар жиҳозланди. Олий суд раҳбарлари гражданларни ҳар куни қабул қиладиган бўлдилар. Шу йилнинг ўзидагина Олий судда 2200 гражданн қабул қилинди.

Бизнинг ишимиздаги камчиликлар маълум даражада кадрлар масаласи билан боғлиқдир. Кадрларни танлашда ёш ходимлар билан тажрибали ходимлар энг мақбул даражада уйғунлашишига эриша олмадик. Олий суд аъзоларининг деярли ярми ҳозирги лавозимида уч йилгача иш стажига эга, бир қанча ходимлар пенсия ёшига етган. Кадрларни қайта тайёрлаш планлари ҳамма вақт ҳам бажарилаётгани йўқ, резерв кадрлар билан ишлаш яхшиланиши керак.

Кадрлар билан ишлашдаги камчиликлар, биринчи навбатда, Олий суд раҳбарлари ва президиуми ишидаги камчилик бўлиб, яқинда Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ўтказган текшириш жараёнида билдирилган тавсиялар уларни самарали бартараф этишга ёрдам бериши шубҳасиз.

Ўртоқлар! Бугун биринчи марта республика Олий Совети сессиясида ишимиз якунларининг муҳокама қилиниши шубҳасиз Ўзбекистон ССР Олий суди коллективи учун катта ва муҳим воқеадир. Бу муҳокамага тайёрланар эканмиз, биз мавжуд камчиликларни умумлаштирдик, Олий суд пленумида гражданлик ва жиноий ишлар бўйича судлов коллегияларининг фаолиятини муҳокама қилдик, президиумда бошқа бўлинмаларнинг ишини тингладик. Ишларнинг аҳволи цех партия ташкилотларида ва партия ташкилотининг ҳисобот-сайлов йиғилишида ҳам қараб чиқилди. Ўтказилган бевосита текшириш жараёнида ҳам кўпгина камчиликлар бартараф қилинди.

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг шу йил 3 ноябрь куни бўлиб ўтган мажлисида таъкидланганидек, қонунчиликни ва социал адолатни қарор топдиришда, гражданларнинг ҳуқуқларини ва давлатнинг манфаатларини ҳимоя қилишда судларнинг ролини ошириш қайта қуриш вазифаларини ҳал этишда принципиал аҳамиятга эга бўлиб, социалистик ҳуқуқий давлатни барпо этишнинг асосий шарти, деб қаралиши керак.

Ўзбекистон ССР Олий суди олдида конкрет вазифалар турибди, булар республикада қонунчиликка оғишмай риоя этилишини таъминлаш, қайта қуришда актив қатнашиш, одил судловни амалга ошириш сифати ва самарадорлигини оширишдан иборатдир. Депутат ўртоқлар, сизларни ишонтириб айтишга рухсат бергайсизки, республиканинг Олий суд органи бу вазифаларни уддалай олади.

ЎЗБЕКИСТОН ССРни ИҚТИСОДИЙ ВА СОЦИАЛ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ 1989 ЙИЛГИ ДАВЛАТ ПЛАНИ ҲАҚИДА ҲАМДА ЎЗБЕКИСТОН ССРни ИҚТИСОДИЙ ВА СОЦИАЛ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ 1988 ЙИЛГИ ДАВЛАТ ПЛАНИ ҚАНДАЙ БАЖАРИЛАЁТГАНИ ТЎҒРИСИДА, ЎЗБЕКИСТОН ССРнинг 1989 ЙИЛГИ ДАВЛАТ БЮДЖЕТИ ТЎҒРИСИДА ВА ЎЗБЕКИСТОН ССРнинг 1987 ЙИЛГИ ДАВЛАТ БЮДЖЕТИНИНГ ИЖРОСИ ҲАҚИДАГИ ДОКЛАДЛАР ЮЗАСИДАН МУЗОКАРАЛАР

Депутат Е. А. МАРШАЛОВ нутқи

ТОШКЕНТДАГИ ОКТЯБРЬ РЕВОЛЮЦИЯСИ НОМЛИ ТЕПЛОВОЗ-РЕМОНТ ЗАВОДИ ҚОЗОН ҚУРИЛМАСИНИНГ ОПЕРАТОРИ

Қурилиш ва социал-иқтисодий ривожланиш плани муаммолар жуда кўп ва имкониятлар тақчил бўлган бир шароитда ишлаб чиқилмоқда. Масалан, транспортни олиб кўрайлик. Тошкент Шимолий вокзали ҳозирги вақтда пойтахт қиёфасининг безаги бўлмай қолди. Шаҳарнинг қоқ марказидаги вокзал майдонида транспорт узели муаммоси ўткир бўлиб турибди, уни реконструкция қилишда икки беш йилликдан бери маблағнинг тўртдан бир қисми ўзлаштирилди, энди эса мазкур объект қурилишини тўхтатиб қўйиш мўлжалланмоқда. Натижада бутун шаҳарга тааллуқли бир қанча ғоят муҳим муаммолар ҳал этилмай қолади.

Ана шу район қурилишига Тошкент каноп фабрикаси ҳам халақит бераётир. Зарар кўриб ишлаётган бу фабрика жуда катта майдонни эгаллаб турибди, хом ашёни, ишчиларни областдан ташиб келтирмоқда. Ваҳоланки, область территориясида хом ашё базасига яқин ерда унинг икки корхонаси бор. Тошкент корхоналари маҳсулотини мамлакатнинг бошқа жойларига ташиш, худди ана шу товарларни эса ўша жойлардан олиб келишдан иборат яроқсиз практика давом этмоқда. Масалан, «Узглавхим» бошқармаси Исфара заводида тайёрланган сифатсиз қурилиш бўёғини етказиб бермоқда, Тошкент лак-бўёқ заводининг яхши бўёқлари эса Тошкент шаҳридан бошқа ҳамма жойларга юборилаётир. Тошкентда ишлаб чиқарилаётган халқ истеъмоли товарларини шаҳардаги чакана савдо шохобчалари устун даражада олишига зарурат етилди. Бу эса транспорт харажатларини қисқартириш имконини берган бўлур эди. Республика Госснабининг раҳбарлари шаҳарнинг зарур эҳтиёжларига эътибор билан қарайдиган пайт келди. Ахир бунинг учун ҳеч қандай харажат талаб қилинмайди, фақат ишнинг кўзини билиб ёндашиш керак.

Тошкентда уй-жой фондининг катта қисми капитал ремонтга муҳтож бўлиб турибди, мавжуд иссиқлик шохобчалари анча эскириб қолган. Бироқ капитал ремонт учун ажратилган маблағлар ресурслар йўқлиги сабабли ўзлаштирилмай қолмоқда. Фондлар мавжуд бўлганда ҳам, Госснаб уларни 1 октябргача — ремонт ишлари тугалланадиган муддатгача етказиб беришга шошилмаяпти. Натижада радиаторлар йўқлиги туфайли 30 дан зиёд уй ҳозиргача иссиқлик тармоғига уланмаган.

Тошкентдаги экология вазияти кўпчиликни ташвишлантирмоқда. Экология вазиятини яхшилаш учун зарур бўлганидан 4-5 баравар кам маблағ ажратилмоқда. Бу эса ремонт хизмати ишига, шаҳар территориясини тозалашга, уни кўкаламзорлаштиришга халақит бермоқда. Ўзбекистон ССР Молия министрлиги шаҳар хўжалигини саранжом сақлаш ва ободонлаштиришга ажратиладиган маблағни кўпайтириш зарур.

Тошкентдаги бошқа корхоналар сингари заводимиз коллективи ҳам пойтахтнинг социал соҳасини ривожлантиришда қатнашишга тайёрдир. Аммо Тошкент шаҳар ижроия комитети бу муаммони ҳамиша тўғри ҳал этяпти деб бўлмайди. У шу йилнинг май ойида бошқа шаҳарлардан келган кишиларни ишга қабул қилганлик учун корхоналардан 16160 сўм ундириб олиш тўғрисида қарор қабул қилди. Бу миқдор аҳоли жон бошига социал ва маиший объектлар қурилиши қийматидан келиб чиқиб белгиланган. Аммо бизнинг ўз уй-жойимиз, болалар боғчамиз, поликлиника, касалхона, магазинларимиз бор, улардан завод ходимларидан ташқари бошқа кишилар ҳам фойдаланадилар. Бу объектлар қурилишига биз муайян маблағлар ва меҳнат сарфлаганмиз. Ижроия комитетига нима учун пул тўлашимиз керак? Ишлаб чиқаришни тўхтатмаган ҳолда реконструкция қилиб, шу билан бир вақтда хўжалик ҳисобига ўтаётган, оғир молиявий аҳволда қолган заводимиз нима учун шундай қилиши керак. Бу масалани ҳал этишга корхонанинг ўзига хос хусусиятини ҳисобга олган ҳолда табақалаштирилиб ёндашилса, адолатлироқ бўлур эди. Айтганча, бу қарор ёш мутахассисларга ҳам, таянч ҳунар-техника билим юртининг битирувчиларига ҳам дахлдордир. Ахир биз бундан сал илгарироқ мутахассислар тайёрлаш юзасидан беш йил муддатга ўқув юртлари билан шартнома тузган эдик. Энди эса маблағ йўқлиги сабабли бизга керакли бўлган Москва ва Ростов институтларининг 7 нафар ёш мутахассисидан воз кечишга мажбур бўлдик. Шаҳар Советининг сессиясида кечикиб қабул қилинган тузатиш шу йилги битирувчиларгагина тааллуқли бўлди. Бу — ишга давлат нуқтаи назаридан ёндашиш эмас.

Депутатлик ишимиз тўғрисида гапирадиган бўлсак, бу борада ҳам анчагина муаммолар бор. Депутат қандай масала билан мурожаат қилмасин, уни мансабдор шахслар «рад этиш позициясидан» кутиб олишади. Масалан, мен автобус бекатини бошқа жойга кўчириш учун бир йил овора бўлдим. Шаҳар телефон станциясига мурожаат қилишдан ҳеч қандай фойда йўқ, деган таассурот пайдо бўлди. У ердан бир қолипдаги рад жавоблари юборилади. Бунда гап телефонга жуда муҳтож бўлган кекса бемор кишилар тўғрисида боряпти-ку, ахир. Суд ва прокуратура органларига мурожаат қилинганида ҳам 2-3 ой ва ундан кўпроқ вақтдан кейин жавоб олинади. 1988 йил 28 июнда мен сайловчи Раҳмоновнинг аризаси юзасидан Ўзбекистон ССР Прокуратурасига мурожаат қилдим. Мен беш ойдан бери жавоб кутаман. Раҳмонов эса икки йилдан бери адолатга эриша олмаяпти.

Бу ҳақда шунинг учун гапиряпманки, сизларнинг орангизда ҳам амалдорлар томонидан қўйини пуч ёнғоққа тўлдирилган ва алданганлар бор деб ўйлайман. Депутатларнинг сўровлари ва мурожаатларига бундай муносабатда бўлиш кишини ғазаблантиради. Лекин республиканинг миллион-миллион сайловчилари бизни ўз ҳомийлари деб биладилар-ку, ахир. Бизнинг ҳар бир муваффақиятсизлигимиз уларда фақат депутатга ишончни эмас, балки умуман эзгулик ва адолатга ишончни йўқотади. Оқибатда биз жуда катта маънавий зарар кўрамиз. Депутат эланиб-ёлвориб илтимос қилувчи бўлмаслиги керак.

Депутат И. А. АЗАМАТОВ нутқи

ТОШКЕНТ ШАҲРИДАГИ 2-АВТОБУС ПАРКИНИНГ ҲАЙДОВЧИСИ, ТРАНСПОРТ, ЙЎЛ ХЎЖАЛИГИ ВА АЛОҚА БЎЙИЧА ДЕПУТАТЛАР ТАЙЁРГАРЛИК КОМИССИЯСИНИНГ АЪЗОСИ

План муҳокамаси чоғида тайёргарлик комиссиямиз республика Давлат план комитети 1989 йилда автомобиль транспортини ривожлантириш юзасидан белгилаётган кўрсаткичлар беш йиллик планга нисбатан анча камайтирилганлиги аниқланди. Госплан вакилларининг бундай аҳволни тармоқда йўл қўйилган қўшиб ёзишлар натижаси, деб изоҳлашлари депутатларни қаноатлантирмади. Бизнинг фикримизча, юк ташиш ҳажмини кўпайтириш, транспортдан фойдаланиш коэффициентини ошириш учун жуда катта имкониятлар бор. Биз сизлардан тайёргарлик комиссиясининг бундан буён юк ташишнинг ўсиш суръатларини анча ошириш, ҳозирги вақтда кўплаб бекор туриб қолаётган транспортдан фойдаланишни эса аҳолига автотранспорт корхоналари кўрсатадиган хизматлар ҳажмини кескин кўпайтириш ҳисобига яхшилаш ҳақидаги фикрини қўллаб-қувватлашни сўраймиз.

Бекор туриб қолаётган автобуслар ва юк автомобилларининг сонини қисқартириш хусусида гап очилиши биланоқ, гарчанд бу рақам жами паркнинг учдан бир қисмига етса ҳам, бензин фонди етарли эмаслиги важ қилинади. Планлаштирувчи органлар, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети автомобиль транспортини ёнилғининг бошқа турлари билан таъминлаш проблемасини самаралироқ ҳал этишлари керак, деб ҳисоблаймиз. Шундай бўлсада, бу йил баллонларни газ билан тўлдирувчи станциялар қуриш топшириғи барбод қилиняпти, капитал маблағларнинг 20 процентигина ўзлаштириляпти. Республикада жуда катта запаслари бўлган газ конденсатидан автомобиль ёнилғиси сифатида фойдаланиш бўйича Ўзбекистон олимлари ишлаб чиққан ихтироларни жорий этиш йўлга қўйилмаган. Комиссия Ўзбекистон ССР Госпланидан ана шу масалаларни ҳал этишни тезлаштиришни сўрайди.

Пассажирлар ташиш маданияти ҳақидаги масала ҳар томонлама кўриб чиқилди. Республиканинг деярли барча шаҳарларида автобуслар ва такси машиналари кўплаб бекор туриб қолиши, ҳаракат графиклари бузилиши ҳоллари содир бўлмоқда. Бу камчиликлар корхоналарда нормал меҳнат маромини йўлга қўйишга халақит бераётир, транспортчиларнинг айби билан бизда саноатда иккинчи ва учинчи сменалар ишламаётир, аҳолининг маданий талаблари қондирилмаётир. Андижон, Нукус ва бошқа шаҳарларда транспорт кеч соат 8 дан кейин юрмаётган бир пайтда кечки ўқувни, театр ва кинотеатрларга боришни ташкил этиш мумкин-ми, ахир?

Ижара пудратини ривожлантириш пассажирларга хизмат кўрсатиш маданиятини оширишнинг, юк ташишни анча кўпайтиришнинг энг қисқа ва таъсирчан йўлидир. Биз Автомобиль транспорти ва йўл хўжалиги министрлигининг янги раҳбарларига ана шу масалаларни пайсалга солмай ҳал этишни, автобус, таксомотор паркларини, юк автомобиль хўжаликларини дадиллик билан ижара пудратига ўтказишни тавсия қиламиз.

Бундан бир йил муқаддам транспорт, йўл хўжалиги ва алоқа комиссиясининг тақдимига биноан Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Ўрта Осиё темир йўл бошқармасининг пассажирлар ташишни ташкил этиш ҳақидаги ҳисоботини муҳокама қилган эди. Раҳбариятнинг бу тармоқдаги иши жуда паст даражада эканлиги қайд этилган, кўплаб нуқсонлар аниқланган эди.

Бир йил ўтди. Аммо муҳокама шуни кўрсатдики, Ўрта Осиё темир йўл бошқармаси ҳамон зарур хулосалар чиқариб олгани йўқ. Менга Ўзбекистон ССР Олий Советига қуйидагиларни маълум қилиш топширилди: ҳамон пассажирлар ташиш соҳасидаги сиёсатни бошқарма раҳбарлари эмас, балки пассажирларнинг қийинчиликларидан фойда орттиришга интилаётган нопок кишилар— кассирлар ва проводниклар белгиламоқдалар. Шу йилнинг ёз фаслида оммавий пассажирлар ташиш мавсуми ҳам шуни кўрсатдики, кассалар олдида навбатлар камаймаётир, чайқовчилар қўлида эса даста-даста билетлар, пассажир вагонларининг кўплаб проводниклари очиқдан-очиқ юлғичлик ва чайқовчилик қилмоқдалар.

Бизнинг фикримизча, тармоқ ходимлари орасида тартиб ўрнатишдан манфаатдор бўлмаган кишилар жуда кўп, раҳбарлар эса кескин ўзгаришларни таъминлаш, аввало йўл бошқармаси коллективларида маънавий-ахлоқий вазиятни соғломлаштириш ўрнига қоғозда қолиб кетадиган тадбирлар белгилаш билангина шуғулланмоқдалар. Бу тадбирлар эса юқоридаги хунук ҳодисаларни тугатишга сира ёрдам бермаётир. Меҳнаткашларнинг темир йўл бошлиқларининг аҳоли талабларига бефарқ қараётганларидан ғазабланиб ёзаётган кўплаб хатлари ана шундан далолат бермоқда.

Тайёргарлик комиссиясининг фикрича, Ўрта Осиё темир йўл бошқармасининг раҳбарлари ниҳоят хулоса чиқариб олишлари керак. Бунда гап уларнинг пассажирлар ташиш соҳасида тегишли тартиб ўрнатиш мумкинлигини амалда кўрсатиш имконияти ҳақида боряпти.

РЕКЛАМА ВА ЭЪЛОНЛАР

ОБЛИГАЦИЯЛАРИНГИЗНИ ТЕКШИРИНГ

1982 ЙИЛГИ ДАВЛАТ ИЧКИ ЮТУҚЛИ ЗАЕМИ
55-ТИРАЖИНИНГ
РАСМИЙ ЖАДВАЛИ

БУ ТИРАЖ 1988 ЙИЛ 15 НОЯБРДА ҚАРАҒАНДА ШАҲРИДА ЎЙНАЛДИ.

Заёмнинг қирқ икки разрядидаги серия ва облигацияларининг қуйидаги номерларига ютуқлар чиқди.

серия номерлари	облигация номерлари	ютуқ миқдори (сўм билан)	серия номерлари	облигация номерлари	ютуқ миқдори (сўм билан)	серия номерлари	облигация номерлари	ютуқ миқдори (сўм билан)
200152	042*)	1000	232953	046*)	1000	263676	049*)	500
200376	023*)	1000	233687	1—100	100	263837	1—100	250
200784	009*)	1000	234860	034*)	1000	264088	1—100	250
201614	1—100	100	235285	016*)	1000	265015	1—100	100
201805	1—100	100	235508	1—100	100	265579	042*)	1000
202072	012*)	1000	236393	093*)	500	266933	1—100	100
202942	023*)	1000	236704	008*)	1000	267508	1—100	100
203215	088*)	500	236786	022*)	1000	269571	1—100	250
204340	005*)	2500	236969	058*)	500	269575	1—100	100
204753	032*)	1000	237472	091*)	500	269801	002*)	500
205761	041*)	1000	238504	1—100	100	270099	071*)	500
206226	1—100	100	239746	043*)	1000	270977	093*)	1000
207146	033*)	500	240208	1—100	100	271412	1—100	100
207478	097*)	2500	240275	1—100	250	271638	091*)	500
207700	044*)	1000	240580	052*)	500	271858	1—100	100
207715	090*)	2500	241164	1—100	100	272084	1—100	250
208455	1—100	100	241579	074*)	2500	272251	088*)	1000
209731	008*)	500	241716	039*)	1000	272779	063*)	1000
209942	083*)	500	242219	005*)	1000	273859	041*)	500
210151	055*)	500	242302	008*)	5000	274250	067*)	1000
210910	028*)	500	242557	1—100	250	275883	077*)	500
211163	042*)	2500	243101	050*)	500	276698	005*)	10000
212777	092*)	5000	243510	051*)	1000	276887	053*)	2500
213522	018*)	500	243767	015*)	2500	277031	1—100	100
214128	041*)	1000	244028	039*)	1000	277679	009*)	1000
215360	1—100	250	244162	062*)	500	277822	009*)	500
215502	091*)	1000	244401	033*)	500	279033	004*)	2500
215807	083*)	2500	244759	023*)	500	279664	030*)	1000
216025	075*)	1000	245072	1—100	250	279673	1—100	250
216514	036*)	500	245310	035*)	1000	279676	1—100	250
216785	028*)	1000	245706	082*)	1000	280039	093*)	5000
216919	050*)	500	245871	062*)	1000	280414	1—100	100
217296	096*)	5000	246061	087*)	1000	281567	1—100	100
217593	1—100	250	247224	061*)	2500	281684	072*)	500
218335	010*)	1000	247488	1—100	100	282367	1—100	100
218596	085*)	1000	247514	1—100	100	282530	1—100	500
218945	017*)	2500	247515	076*)	500	282553	086*)	500
219212	004*)	1000	247519	065*)	500	282820	1—100	100
220062	1—100	250	250815	046*)	1000	282847	1—100	100
220927	1—100	100	251393	1—100	250	283249	072*)	1000
221036	1—100	100	251428	1—100	500	283465	036*)	1000
222082	038*)	1000	251454	083*)	1000	283644	078*)	2500
223722	1—100	250	251640	038*)	500	283879	1—100	100
224368	1—100	250	254171	1—100	250	285365	1—100	250
224666	1—100	250	254293	1—100	100	285532	080*)	1000
225673	019*)	500	254379	080*)	1000	286882	006*)	5000
225989	056*)	500	254823	060*)	2500	287127	1—100	100
226402	089*)	1000	256613	036*)	500	287235	050*)	500
226533	035*)	1000	256718	1—100	100	288155	015*)	500
226601	091*)	500	256905	035*)	500	288754	016*)	1000
226744	003*)	500	256942	011*)	500	288844	043*)	500
226959	038*)	500	257354	1—100	100	289724	017*)	1000
227089	062*)	2500	257700	1—100	100	290622	029*)	2500
227375	1—100	100	258721	1—100	250	291076	1—100	100
227789	053*)	1000	259776	009*)	1000	292659	046*)	2500
227897	064*)	500	259808	1—100	250	292744	1—100	250
228711	036*)	500	260180	044*)	500	293575	1—100	250
228757	1—100	250	260599	052*)	500	293776	088*)	500
229074	057*)	2500	260966	056*)	500	295054	1—100	100
229812	005*)	500	261147	1—100	100	295165	1—100	100
230254	1—100	250	261520	039*)	1000	295181	046*)	500
230531	029*)	500	261803	065*)	2500	295474	1—100	100
230734	1—100	100	262004	1—100	250	296273	078*)	1000
230812	095*)	2500	262260	016*)	1000	297865	060*)	2500
231106	055*)	1000	262873	1—100	100	298178	031*)	1000
231119	092*)	1000	263167	030*)	500	298645	1—100	100
232166	1—100	100				299349	1—100	100

Шу сериядаги облигацияларнинг қолган 99 номерига 100 сўмдан ютуқ чиқди.

Жадвалда 50 сўмлик облигацияларга чиққан ютуқлар кўрсатилган.

100 сўмлик облигацияларга бир хил миқдорда — 100, 250, 500 сўм ютуқ чиққан тақдирда ютуқ чиққан сериядаги облигацияларнинг барча номерларига, айнан 200, 500, 1000 сўм ютуқ тўланади. 100 сўмлик облигация номерларидан бирига 500, 1000, 2500, 5000, 10000 сўм миқдорида ютуқ чиққанда унинг иккинчи номерига 100 сўм чиқади ва облигация бўйича 600, 1100, 2600, 5100, 10100 сўм тўланади, 25 сўм қийматидаги облигацияларга 50 сўмлик облигацияга чиққан ютуқнинг ярми тўланади.

Ютуқ пулига ютуқ чиққан облигациянинг бевосита қиймати ҳам киради.

Мазкур жадвал расмий ҳужжат ҳисобланиб, СССР Жамғармалар банкининг муассасалари ана шу ҳужжат асосида газетанинг навбатдаги сони чиққан кундан бошлаб ютуқларни белгиланган тартибда тўлай бошлайди.

Ютуқлар тиражини ўтказиш комиссияси раиси — халқ депутатлари Қарағанда область Совети ижроия комитети раисининг ўринбосари Р. К. ОМАРБЕКОВА.
Комиссия масъул секретари Е. И. ДЕМИНА.

АСК ходимларининг тантанали йиғилиши

19 ноябрь куни Тошкентда қишлоқ хўжалиги ва агросаноат комплекси қайта ишлаш саноати ходимлари кунига бағишланган тантанали йиғилиш бўлди.

Ўзбекистон ССР Халқ хўжалиги ютуқлари виставкасига ишлаб чиқариш илғорлари, мутахассислар, олимлар, партия ва совет ходимлари йиғилдилар.

Республика агросаноат комплексини янада ривожлантириш, ижара пудрати ва пудратнинг бошқа шаклларини, интенсив технологияларни деҳқончиликка ҳамда чорвачиликка жорий этиш йўллари тўғрисида батафсил гаплашиб олинди. Озиқ-овқат программасини жуда қисқа муддатларда бажариш, республика аҳолисини озиқ-овқат маҳсулотлари билан, саноатни эса хом ашё билан тўла-тўкис таъминлаш зарурлиги таъкидланди.

Йиғилишда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари Д. Д. Берков, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Ташкилий-партиявий ишлар бўлимининг мудири П. В. Догонкин, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг биринчи ўринбосари, республика Агросаноат давлат комитетининг раиси И. Ҳ. Жўрабеков қатнашдилар.

(ЎзТАГ).

ФИЗКУЛЬТУРА ВА СПОРТ—ОММАГА!

Республика активларининг 19 ноябрь куни Тошкентда бўлиб ўтган йиғилишида Ўзбекистонда жисмоний тарбия воситасида соғломлаштириш ва оммавий спорт ишининг аҳволи ҳамда уни янада ривожлантириш тадбирлари муҳокама қилинди.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари М. Ҳ. Холмуҳамедов доклад қилди.

Физкультура ва спорт ҳаракатининг ташкилотчилари ва активлари, олимлар, педагоглар, тренерлар, бир қанча жамоатчилик ташкилотлари ва идоралар вакилларининг нутқларида илғор тажриба ҳақида гапирилди, маслаҳатлар, тавсиялар берилди, танқидий мулоҳазалар айтилди. Бу республика активлари йиғилишининг резолюциясида ҳам акс этди.

Йиғилиш қатнашчилари 1989—1995 йилларда Ўзбекистон ССРда физкультура ва спортни ривожлантиришнинг территориал тармоқ комплекс программасини кўриб чиқдилар.

Йиғилишда Ўзбекистон Касаба союзлари республика Советининг раиси Ҳ. А. Алимова, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари А. Р. Отажонов иштирок этдилар.

(ЎзТАГ мухбири).

● ҲАМКОРЛИК ҚИРРАЛАРИ

ЯНГИ «СЕМУРҒ» МЕҲМОНХОНАСИ

19 ноябрь куни Тошкентда янги меҳмонхона пойдеворига ғишт қўйиш тантанали маросими бўлди. Меҳмонхонани Ҳиндистоннинг «Тата прожекс лимитед» фирмаси барпо этади. Бу фирма Ўзбекистон пойтахти учун энг яхши меҳмонхона лойиҳаси конкурсининг ғолиби бўлди.

Тошкент марказида, «Интурист» маданий-ахборот марказининг ёнида катта қурилиш бораётганини яхши ўраб қўйилган девордан ва унинг ичида ишлаётган машиналарнинг шовқинидангина билиш мумкин. Чанг-тўзон ҳам, бизнинг қурилишларимизга хос бўлган лой ҳам, қўпориб ташланган асфальт ҳам кўринмайди. Қурилиш майдонидаги ишлар чаққонлик билан олиб борилмоқда, баланд кўтариладиган қисмнинг пойдеворига ётқизиладиган плиталари арматура қилиб бўлинмоқда, асосий тупроқ ишлари бажарилди. Мана шу ишларнинг ҳаммаси саноқли ҳафталарда тугалланди.

«Тата прожекс» фирмаси билан тузилган шартномага кўра «Семурғ» меҳмонхонаси 1990 йилнинг декабрида ишга туширилиши керак,— деди Чет эл туризми давлат комитетининг Ўзбекистонда қурилаётган объектлари бирлашган дирекциясининг директори В. Песчанский. — Амалда ишларнинг ҳаммасини ҳиндлар бажаришади. Биз уларга 20 хилдан зиёд материал етказиб берамиз, юкларни ташиш ишларини бажарамиз. Бомбайдан келган йигитлар қандай ишлаётганликларини кўриб ҳавасинг келади, киши.

Мен бутун қурилиш майдонини айланиб чиқиб, ташланган биронта ҳам арматура бўлагини ёки тошни кўрганим йўқ. Ҳамма жой озода ва батартиб. Котлован — қазиб қўйилган чуқур эмас, балки инженерлик иншоотидир: деворларига сайқал берилгандек, унинг тубини супуриб-сидирилган ва сув сепилган анъанавий ўзбек ҳовлиси билангина тенглаштириш мумкин. Қурувчиларнинг ўзлари ҳам одатдан ташқари кўринишади. Иссиқ телпак, бир хил формадаги коржомаларни кийиб олган қурувчилар шошилмай ишлаётгандек туюлади. Аммо ҳеч ким чекмайди, ишсиз уёқдан-буёққа юрмайди.

Янги меҳмонхонанинг лойиҳаси (ҳозирча унинг номи «Семурғ» деб аталмоқда) якка тартибда тузилган, албатта. 14 қаватли бино одатдаги «устундек» туюлмайди. «Тата» фирмасининг ва ТашЗНИИЭП институтининг инженерлари ҳамда архитекторлари ўзига хос ечимни топдилар: одамлар яшайдиган блокнинг бир қисми террасалар тарзида ҳавзага тушади, поғоналарда яшил майдончалар бўлади. Асосий корпус кўзгу панно билан безатилади, унда фавворалар, барлар, гулзор ва майсазорлар акс этиб туради. «Семурғ» 600 нафар меҳмонга мўлжалланган бўлиб, улар учун «Хилтон» ва «Интерконтинентал» каби жаҳон каталогларида бешта юлдуз билан белгиланадиган олий класс меҳмонхоналарига хос бўлган барча қулайликлар кўзда тутилган. Безак ишларида ўзбек мармари ва гранитини кенг қўлланиш мўлжалланмоқда.

Ишларга 57 ёшли инженер жаноб Кришнасвами раҳбарлик қилмоқда. У ўз ватанида, Англияда, ГФРда, араблар шарқида мураккаб объектларни барпо этган. Унга сўз берамиз:

— Тошкентда — Ҳиндистонда яхши маълум бўлган ва ғоят ҳурмат қилинадиган шаҳарда иншоот барпо этиш мен учун шарафдир. Бу ерда ишлаш учун биз энг яхши бетончилар, дурадгорлар, арматурачилар ва ғишт терувчиларни танлаб олдик. Дастлабки натижаларга қараганда, улар ишончни оқламоқдалар. Газетхонларингизни «Тата прожекс лимитед» фирмаси билан таништиришни ўз бурчим деб ҳисоблайман. Бу — Ҳиндистондаги энг катта хусусий компаниялардан бири бўлиб, унинг 50 тадан зиёд тармоғи бор: «Тата» заводларида электровозлар ва шахсий компьютерлар, электр ускуналари, транспортерлар, қурилиш материаллари ва конструкциялари ишлаб чиқарилмоқда. Аммо меҳмонхоналар қуриш ва уларга хизмат қилиш — фирманинг энг асосий ишидир. Ҳикоя қилишларича, фирмамиз асосчиси Жамшеди Тата аср бошларида Лондонга борганида, унга меҳмонхонадан жой топилмаган экан. Ўшанда у Бомбай шаҳрида Европада топилмайдиган меҳмонхона барпо этаман, деган экан., У сўзининг устидан чиқди ҳам. Ҳозир «Тата» Ҳиндистондаги, Сингапурдаги, Нью-Йоркдаги 18 та энг йирик «беш юлдузли» меҳмонхонанинг эгасидир. Лондонда ҳам фирманинг худди шундай меҳмонхонаси бор. Биз етарли тажрибага эга бўлиб, «Семурғ» меҳмонхонаси шаҳрингизнинг диққатга сазовор жойларидан бири бўлиб қолишига умид қиламиз.

Ҳозир пойдевор қуришда неча ўнлаб ҳиндлар икки сменада ишламоқдалар. Келгуси йилдан бошлаб бинокорлар сони яна кўпаяди. Ҳиндларнинг фикрича, уларга одат бўлмаган эрталабки совуқ ҳаво бирдан-бир ғовдир. Қолган муаммолар осон ҳал қилинади: Совет томони жуда зўр эътибор кўрсатди — «Тата» фирмаси вакилларига тўққиз қаватли уй-жой биноси, транспорт ажратиб берилди.

Меҳмонхона пойдеворига дастлабки кубметр бетон ётқизиш тантанали маросими вақтида сўзга чиққан кишилар бу воқеа КПСС Марказий Комитети Бош секретари, СССР Олий Совети Президиуми Раиси М. С. Горбачевнинг Ҳиндистонга қилган визити билан бир пайтга тўғри келганлигини қайд этиб ўтдилар. Бу визит мамлакатларимиз билан халқларимиз ўртасидаги қардошлик алоқаларини янада мустаҳкамлашга хизмат қилади.

Маросимда Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси П. Қ. Ҳабибуллаев, Тошкент шаҳар партия комитетининг биринчи секретари Б. Ф. Сатин, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари К. Ҳ. Маҳамадалиев, Ҳиндистон Республикасининг Тошкентдаги Бош консули И. Кумар қатнашдилар.

Л. ЛЕВИН,
ЎзТАГ мухбири.

Раҳмат ФАЙЗИЙ

Ўзбек совет адабиёти оғир жудоликка учради. Ўзбекистон халқ ёзувчиси, КПСС аъзоси Раҳмат Файзий (Раҳмат Файзиевич Файзиев) 18 ноябрь куни 71 ёшида вафот этди.

Раҳмат Файзий 1918 йилда Тошкентда туғилди. Ўз меҳнат фаолиятини 30-йилларда «Ленин учқуни», «Ёш ленинчи» газеталарида бошлади. «Ўқитувчи», «Фрунзевец», «Қизил Ўзбекистон» газеталарида адабий ходим, «Шарқ юлдузи» журналида проза бўлими мудири, «Ўзбекистон маданияти» газетасининг бош редактори, «Ўзбекфильм» киностудияси сценарий-редакцион коллегиясининг бош редактори, Бутуниттифоқ авторлик ҳуқуқи агентлиги Ўзбекистон республика бўлимининг раҳбари бўлиб ишлади.

Раҳмат Файзийнинг адабий фаолияти 40-йилларнинг охири ва 50-йилларнинг авалида бошланган. Шу даврда унинг «Совға», «Кўклам келди», «Қисса ва ҳикоялар» ҳамда очерклар тўпламлари нашр этилади. Аввалига қисса, кейинчалик эса роман сифатида эълон қилинган «Чўлга баҳор келди» китоби унинг катта асарларидан ҳисобланади.

Раҳмат Файзийнинг «Ҳазрати инсон» (1969 йил) романи китобхонлар орасида шуҳрат қозонди. Унда граждан ёзувчининг кўп қиррали истеъдоди ёрқин намоён бўлди. Роман рус ва СССР халқлари тилларига, чет тилларга таржима қилиниб, кўп марта нашр этилган.

Раҳмат Файзий кинодраматургия ривожига катта ҳисса қўшди. Унинг сценарийси асосида суратга олинган «Сен етим эмассан» фильми совет кинематографиясида катта воқеа бўлди, кўпгина мамлакатларнинг экранларида намойиш қилинди.

Раҳмат Файзийнинг кўп миллатли совет адабиётини ривожлантиришдаги хизматлари халқ таҳсинига сазовор бўлди, у Меҳнат Қизил Байроқ, «Ҳурмат Белгиси» орденлари, медаллар, Ўзбекистон ССР ҳамда қардош республикалар Олий Советлари Президиумларининг Фахрий ёрлиқлари билан мукофотланган, унга «Ўзбекистон ССР халқ ёзувчиси» фахрий унвони берилган эди.

Оташин интернационалист, толмас заҳматкаш, меҳрибон ва ғамхўр ўртоғимиз Раҳмат Файзийнинг ёрқин хотираси қалбларимизда ҳамиша сақланиб қолади.

Р. Н. Нишонов, В. П. Анишчев, Д. Д. Берков, В. А. Головин, П. В. Догонкин, А. С. Икромов, Ғ. Ҳ. Қодиров, В. И. Огарок, Н. И. Попов, Қ. Саликов, П. Ҳабибуллаев, М. Ҳ. Холмуҳамедов, Ҳ. Алимова, И. Ҳ. Жўрабеков, А. С. Ефимов, Б. Ф. Сатин, С. У. Султонова, Ў. Умарбеков, Зулфия, М. Қаюмов, Уйғун, К. Яшин, О. Ёқубов.

ҚИШКИ КИЙИМГА ЎТИЛАДИ

Тошкент гарнизони бошлиғининг буйруғига биноан 1988 йил 21 ноябрдан гарнизон ҳарбий қисмлари, ҳарбий-ўқув юртлари ва муассасаларининг шахсий состави қишки кийимга ўтади.

ХРОНИКА

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ўртоқ Мирзаолим Иброҳимович Иброҳимовни бошқа ишга ўтганлиги муносабати билан Ўзбекистон ССР Физкультура ва спорт давлат комитети раиси вазифасидан озод қилди.

«Совет Ўзбекистони»нинг навбатдаги сони 21 ноябрда чиқади.

Редактор Л. ҚАЮМОВ.

ТОШКЕНТ АВТОМОБИЛЬ ТРАНСПОРТИ ВА ЙЎЛЛАРИ ИНСТИТУТИ
кафедралар бўйича профессор-ўқитувчилар составидаги
ВАКАНТ ВАЗИФАЛАРГА
КОНКУРС ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Кафедра мудирлари: автомобиль йўлларини қуриш технологияси ва улардан фойдаланиш, автомобилда юк ташиш;

профессорлар: автотрактор двигателлари;

доцентлар: автомобиллардан техник фойдаланиш, бухгалтерлик ҳисоби, автотрактор двигателлари, автомобилда юк ташиш, материаллар қаршилиги, йўлларни лойиҳалаштириш, йўл машиналаридан фойдаланиш ва ремонт қилиш, рус тили, жисмоний тарбия, автомобиль йўлларини қуриш технологияси ва улардан фойдаланиш, йўл ҳаракатини ташкил этиш, электротехника ва электроника асослари;

катта ўқитувчилар: жисмоний тарбия, сиёсий иқтисод, умумий химия, рус тили;

ассистентлар: йўл машиналаридан фойдаланиш ва ремонт қилиш, марксча-ленинча фалсафа, олий математика, назарий механика, йўл-қурилиш материаллари.

КОНКУРС МУДДАТИ — 27 НОЯБРГАЧА.

Қуйидаги адресга мурожаат қилинсин: Тошкент шаҳри, Пролетар кўчаси, 20-уй.

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ КОНСЕРВАТОРИЯСИ
қуйидаги кафедралар бўйича
ПРОФЕССОР-ЎҚИТУВЧИЛАР СОСТАВИДАГИ
ВАКАНТ ВАЗИФАЛАРГА
КОНКУРС ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Музика тарихи кафедраси **мудири** (профессор);

профессорлар: марксизм-ленинизм, камер музикаси, халқ чолғу асбобларида (қашқар рубоби) ижрочилик;

доцент: опера тайёргарлиги (опера класси дирижёри);

катта ўқитувчи: музика тарихи (халқ ижоди, СССР халқлари музикаси тарихи);

ўқитувчи: музика тарихи (чет эл музикаси тарихи — ўзбек ва рус тилларида).

АРИЗАЛАРНИ БЕРИШ МУДДАТИ — 27 НОЯБРГАЧА.

Адрес: 700000, Тошкент шаҳри, Пушкин кўчаси, 31-уй, кадрлар бўлими.

Ўзбекистон ССР Меҳнат ва социал таъминот давлат комитети Иттифоқ аҳамиятидаги шахсий пенсионер, 1924 йилдан буён КПСС аъзоси

Ҳайдар САЛИМОВнинг

вафот этганлигини чуқур қайғу билан билдириб, марҳумнинг оила аъзоларига таъзия изҳор этади.

Р. — 10099. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси, Тошкент шаҳри. А. — 269. ИНДЕКС 64583. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12